అగ్గిరాముడు

రామత్రయము

గ్రంథకర్త:

చింతా శంకర దీక్షితులు



ప్రకాశకులు:

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో

రాజమండ్రి

1946

రాజమహేంద్రవరము:
శ్రీ కొండపల్లి ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపబడియె.

ఇ. జి. 14—1000—1946



అగ్గిరాముడు

"దాసూ ! ఏమి ముంగిమునలమ్మవలె గూర్చుండినావు ?"

పడకకుర్చీలో గూర్చుండి విశ్వనాథము నారాయణదాసు మనో గారమును గనిపెట్టెను.

"ఏమి చేయుమనెదవు ? మూడుప్రొద్దులును మనమేమిటో ! విశాఖపట్టణపు సముద్రపుగాలియేమిటో ! అందులో నీమధ్య నెక్క కేగినను, నీయంతట నీవే పోవుచుంటివికదా ? నాకే యూరనుండినచో మియు దోచుటలేదు."

"ఎక్కడెక్కడనుండియో వచ్చి యీయూరిగాలికై నెలలకు లిక్కడ నెల్లరును మకాము చేయుచుండగా నీకు గష్టముగానున్నదా ? రగా తినగా వెగటైనదట ! నాకుమాత్ర మీయూరు విడచుట యనిన ంతో విచారముగానుండును ?

"విశ్వనాథం ! దాదాపు ముప్పదియేండ్లు దాటుచున్నవికదా ? ంతవఱకు దేశ మేమిచూచినట్లు ? పట్టుమని విశాఖపట్నముజిల్లా నను నాలుగుమూలల జూడలేదుకదా ? నీకేమిలే తిరుగుచుందువు. చ్చుచుందువు పోవుచుందువు ?"

"అట్లయిన నేమనెదవో చెప్పుము. ఈదినముననే బయలుదేరి పోదము; ఎక్కడికో నిర్ణయింపుము. రాత్రికి రైలెక్కదము. ఇటు పురంవైపు పోవలయునని యున్నదా ? లేక గోదావరీకృష్ణాలవైపు దలంచితివా ?"

విశ్వనాథం! ఖరారేనా? ఇదిగో నేను తయారే! రాత్రిదాక కూడ నెందులకు? గోదావరీ కృష్ణాలవైపు పోవుదము. ఒక నెలైనను తిరుగకపోయిన నేను మనిషినికాను. ఖరారేనా?"

"సరే! మూటాముడికీ తయారుచేయుము. రాత్రి బయలు దేరుము. గోదావరిజిల్లాలో నెవరో యగ్గిరాముడున్నాడట! వాని పోలీసువారు చేతులెత్తి నమస్కరింతురట! వానిదర్శనము కూడ పోవుదము."

"అదిగో మరల వానిదర్శనము వీనిదర్శనమని. యిచ్చట నా పదిదినములు నిచ్చట నొక పదిదినములు నాగవలయుననిన నీప్రయాణ మెందులకు?"

"దాసూ! వాడు మనకగుపడియేడిచినాడా యేమి? అప మాట నాలోచింపవచ్చును. ముందీతగవులా లెందులకు? నీవుపోయి సామాను తయారుచేయుము!

దాసులేచి యింటిలోనికేగెను. అప్పుడే టీ త్రాగి కాలకృత్య లను దీర్చికొని యిర్వురు నీరీతి సంభాషించికొనిరి. ఉదయ తొమ్మిది గంటలాయెను. దాసింటిలోని కేగినతర్వాత నేదియో గ్రంథము దానిని గైకొని విశ్వనాథము చదువుకొననారంభించెను. ఇంతలో యరుగుమీద నడుగులయలికిడి వినబడెను. విశ్వనాథము గ్రంథమును జదువుటమాని వీధిగుమ్మమువైపు జూచెను. విశాఖపట్టణమున క్రొత్తగా నారునెలల క్రిందట బదిలీకాబడిన పోలీసు సబినిస్పెక్టరు [illegible]ండల రావాతని కంటబడెను. ఆతడును తన బైసికిలును, వీధియరుగుపై బెట్టి లోనికరుదెంచి విశ్వనాథమునకు నమస్కారము [illegible] యొక కుర్చీ కూర్చుండెను.

"ఏమండోయి! కొండలరావుగారు! మహాత్ములూరకేరారు. మరల నేమైన నాకొంపమీదికి తెచ్చిరాయేమి? ఆనడుమ పచ్చను గనుగొనునప్పటికి నాతాసాలదరినవి."

"విశ్వనాథముగారన్న సామాన్యులా? ఈసారి నావ్యవహార మేమియు లేదు కొంచెము వేఱువిషయము మాటలాడవలయునని వచ్చినాను."

"మీపనియైనవెంటనే తిరిగి మాముఖమైన జూడరుకదా? ఏమండీ! అనిన పనితొందర యనెదరు ఉద్యోగముతీరనికొంత, ఆరు నెలలమధ్య తమ దర్శనము తిరిగిలేదు. ఈనాడు నెత్తిపై కేదియో తిరిగితెచ్చుటకే యీదర్శనము."

కొండలరావు కొంచెము చిన్నపుచ్చుకొనెను. విశ్వనాథమది గ్రహించి "కొండలరావుగారు! కోపమువలదు. ఇవన్నియు వేళాకోళపుమాటలే. మఱిమీరరుదెంచిన పని నెఱిగింపుడు, ఈరాత్రి బయలుదేరి, గోదావరి కృష్ణాలవైపు పోవలయునని నేనును దానును, నిశ్చయించుకొనినాము. అవసరమైనచో మీపని చూచియే పోయెదను"—అనెను.

"నాపనిపై గాదని చెప్పితినిగదా? మీరు పోదలంచిన దిక్కుననే ఆపని. కాకినాడలో సబిన్స్పెక్టరు సుబ్బారావుగారి నెఱుగుదురా?"

"అయ్యో! మూడేండ్లు దాదాపుకలసి చదివికొంటిమి. ఇప్పుడాయన యుండునది కాకినాడలోనా?"

"ఔను. ఆయనకేదో గట్టిచిక్కు వచ్చినది. ఏదోవ్యవహారమున దొందరకలిగినది. నాపేర వ్రాయగా నేను మీ రిచ్చటనేయున్నారని వ్రాసితిని. ఇదిగో తిరిగి యుత్తరము వ్రాసినారు. మీతో

మాట్లాడుమని వ్రాసినారు" అని కొండలరావు తన జేబులోనుంచి యొక కవరుత్తరము దీసి విశ్వనాథమున కొసగెను. విశ్వనాథ మా యుత్తర మిట్లు చదువనారంభించెను.

డిసెంబరు 8—1900
కాకినాడ

ప్రియమిత్రుని కొండలరావును దీవించి, సుబ్బారావు వ్రాయునది. నీవు వ్రాసిన యుత్తరమందినది. నాచిన్ననాటి స్నేహితుడు విశ్వనాథ మచ్చటనే యున్నాడని విని సంతోషించితిని. ఆతడీ విషయములో నాకెక్కువ సహాయము చేయగల్గునని నాగట్టినమ్మకము, వెనుక నీ కాతడుచేసిన సహాయమే నాయభిప్రాయమును బలపఱచుచున్నది. కనుక నీకీయుత్తర మందినతక్షణమే, వానియొద్దకు బోయి వాని సహాయమును నేను యాచించినానని, నాబదులుగ వేడికొని యీక్రింది సంగతులనెల్ల వాని కెఱుగజెప్పి, వాని సహాయమును సమకూర్ప వలసినది.

ఈచుట్టుప్రక్కల నీమధ్యరోడ్లపై దొంగతనము లెక్కువగా నున్నవి. ఎవరో ముగ్గురు దొంగలు పోగుపడి కొందరు దొంగలను గుమిగాజేర్చి, యీ చుట్టుప్రక్కల మహాకల్లోలము జేయుచున్నారు. వారలలో ముఖ్యుడు అగ్గిరాముడు, మిగిలిన యిర్వురును దొంగరాముడు, బలేరాముడునని పిల్వబడుదురు. ఈరామత్రయము వి జిల్లానెల్లను గగ్గోలుపెట్టుచున్నది. ఎన్నిసారులు వారిని పట్టుకొనుటకు పోలీసుప్రయత్నించినను, వారు దొరకలేదు. పైపెచ్చు వారలచే పోలీసు చాలాసారులు మోసము నొందినారు ఈ చుట్టుప్రక్కలవారీ భయముచే ప్రయాణముచేయుటకూడ మానినారు. ఈయగ్గిరాము [illegible] బలము బలగమును గలవాడు, వానిని పట్టుకొనుట చాల కష్టము. [illegible] పట్టుకొనలేకపోయిన మొదల నన్ను

వస్పైండు చేసెదనని సూపరింటెండెంటు బెదరించుచున్నాడు. నేనిం కొక పదిహేనుదినము లెక్కువగడువు కోరినాను, అతడియ్యకొననే కాని, నేటికిరువదియైదుదినములైనను, నేను వానిని పట్టుకొనలేక పోయినాను. ప్రాణము భీతిజెందుచున్నది. నిష్కారణముగా నుద్యోగము మత్తరపుకావలసినదేమో తెలియదు ఇంక నిరువదిదినము లున్న కాని, వారలనుపట్టుకొనగలనని, నాకేవిధమైన నమ్మకమును లేదు. విశ్వనాధముగారు నన్ను రక్షించి పాలించి నిలిపెదరేమో వేడుకొను చున్నాను. అతిజరుగురు ఎట్లైనను, వారిసహాయమును యాచించుచున్న నన్ను బాగుచేయుభారమువారిది. అతి జరుగురు. తత్క్షణమే వారి సమాధానమును వ్రాయవలయును.

ఇట్లు నీప్రియమిత్రుడు,
ఆర్. సు బ్బా రా వు.

విశ్వనాధమాయుత్తరమును తిరిగి కవరులోనుంచి, కొండల రావున కొసంగెను.

"అయ్యా! నేను సిద్ధముగానే యున్నాను. ఎట్లైనను నేటి రాత్రి ప్రయాణమనుకొనినదే! కాకినాడలో నీవ్యవహారమును జూచి, తిరిగి బయలుదేరెదను; మీరువ్రాయుడు. నేనునువ్రాసెదను; పాప మాతడు చాలచిక్కులలోనున్నాడు. నాసాధ్యమైనంత సహాయము చేసెదను"

వీధిలో "విశ్వనాధముగారు!" అని యెవరోకేకవైచిరి. విశ్వనాధ మామనుజుని లోనికిరమ్మనెను. ఆతడు టెలిగ్రాము బంట్రోతు. ఆతడు విశ్వనాధముచేతి కొకటెలిగ్రాము నీయగా నాతడు దానిని విప్పి యిటుచదివెను.

"రాత్రి దొంగతనము అంతాఅల్లరిగానున్నది. తప్పకరావలెను; మీామీాద నాయాశ పెట్టుకొనియున్నాను—సుబ్బారావు"

అప్పటికి పదిగంటలాయెను. విశ్వనాథములేచెను.

"కొండలరావుగారు! నేను రాత్రికివచ్చుచుంటినని మరల తంతినంపుము; నేనుభోజనమునకు బోయెదను"

కొండలరావు శెలవుగైకొని చనెను. విశ్వనాథమువలన నీయంశములనెల్లవిని, దాను కాకినాడమకాము న కుత్సాహముతో నియ్యకొనెను.

2

"సుబ్బారావుగారు! బహుకాలదర్శనము. ఇప్పటికి చాలా కాలమైనది. మనముకలసి చదివికొని; కొలదికాలముక్రిందట నొకసారి రైలులో గనబడుటయేకాని, మరలగనబడలేదు. ఈయూర నున్నారని మొన్న కొండలరావుగారు తెలుపగా కాబోలునను కొంటిని!"

"విశ్వనాథముగారు! నాసంగతిమీకు తెలియకపోయినను మీాసంగతిమాత్రమప్పుడప్పుడు పత్రికలలో చూచుచుండెడివాడను మీారు చేయుపరిశోధనావ్యాపార మప్పుడప్పుడు పత్రికలలో చదివి నాచిన్ననాటిసహపాఠివిషయమై యానందించుచుండినవాడను."

"ఏమిటో మీాదయా, ఉద్యోగము గిద్యోగములేదుగ పిత్రార్జిత మింటగూర్చుండి గుణించుచున్నాను. ఊరకేయుండ యీావ్యాపారమొకటి తగిలించుకొనినాను"

"అందువలననే మాబోంట్ల కిప్పుడైనను సహాయమొనర్చు కవకాశమున్నది. కొండలరావుగారికి వ్రాసిన యుత్తరమును

చూచితిగిశదా, నాహృదయము చాల కలతనొంది యున్నది. విశ్వ నాథముగారూ !'

"మీ యనుగ్రహముండిన నీకార్యమును ద్వరలోనే ముగింపగలనని నానమ్మకము. సంగతిసందర్భముల నుదయముననే మాట్లాడుకొనెదము. దాసూ ! సామాను దీసికొనిరమ్మనుు. అయ్యా ! వీధిగది ఖాళీచేయించితిరా !"

"మీాతంతి చేరినది. ఖాళీచేయించితిని."

దాను సామాను దింపించినతరువాత, సుబ్బారావు శెలవుదీసి గొని, యింటిలోనికి బోయెను. విశ్వనాథమును, దాసును క్రమముగా నిద్రబోయిరి.

మరునాటి యుదయముననే, విశ్వనాథము నిద్రమేల్కొని, దాసును నిద్రలేపి కాలకృత్యములను దీర్చుకొని, వీధిగదిలో గూర్చుండెను. కొలదికాలములో సుబ్బారావుకూడ వారికొఱకై కాఫీ, ఫలహారమును తీసికొని, యింటిలోనుండి వీధిగదిలోనికివచ్చెను. ఫలహారానంతరము వారికి క్రింది సంభాషణ జరిగెను.

"అయ్యా ! ఈ యగ్గిరాముని మకామెక్కడ ?"

" వాడు తఱుచు పెద్దాపురముతాలూకాలో నుండును. ఒక గ్రామమని వారికి స్థిరములేదు. నేడిచ్చటనుండిన రేపు రాజమండ్రి యందుండును. ఆమరునాడు తిరిగి కోరంగిలోనుండును."

" ఏకులస్థుడు ? వానిపూర్వవృత్తి తెలియునా ? "

వాడు మాలవాడు, ఏవృత్తియు లేదు; దొంగతనమున వానిబోలినవాడు " నభూతోనభవిష్యతి " వాని కామిగిలిన యిద్దరును రెండుభుజములవలె నున్నారు."

వాని సంగతు లింకను గొంచెమెత్తింగింపుడు, చాల చిత్రమైన మనుజునివలె నున్నాడు.

“దొంగతనములో నారితేరినాడు. లక్షజనములో నున్నను నిర్లక్ష్యమే. కాని యాడువారిజోలికి మాత్రము బోవడు. చిన్నవారి నేమియు జేయడు. మర్యాదగా నున్న దిచ్చినచో, వారలను గొంత దూరము కూడ సాగనంపునట, మరి పెంకెతనము జేసినచో, హతమార్చునట, వానిని పోలీసువారెన్ని పర్యాయములు పట్టుకొనెదమన్నను; వాడు వీలుచేసికొని వారిని నాలుగు తన్ని పారిపోవుటయో లేక మరల కనబడకుండ పారిపోవుటయో జరుగుచున్నది. వాని యొద్ద నెల్లప్పుడును పిస్తోలును కత్తియు నుండును. అగ్గిరాము డనిన జిల్లాజిల్లా పేరు మ్రోగినది. కాని యెవ్వరును దగ్గరకుబోయి వానిని పట్టుకొనలేకున్నారు.”

“మనుష్యు డేమాత్రపువాడండీ, పేరు మహానమ్మకముగా నున్నది?”

“అతడు చాలపొట్టివాడు, ఐదడుగుల పొడుగుండునేమో! కాని చాలబలము గలవాడని విన్నాను. ఒకపది పదిహేనుగురు మనుష్యులైనను వానిని బట్టుకొనలేరట!”

“వీనితో నుండువా రెవ్వరు?”

“దొంగరాముడు బలేరాముడు ననువారిద్దరు వీని సేనానాయకులు, ఒక పెద్దగుంపునకు గుంపుండెడిది, కాని నేటికాగుంపు చెల్లాచెదరై పోయినది. ఈ మువ్వురును మాత్రము విడిపోలేదు. ఆ యిద్దరు నిరుపమానులు; అందులో దొంగరాముడు సుమారారడుగుల పైనుండును; వానికి ఢొంకలును దడులు సడ్డుకానేరవు; విశేషము దేహదార్ఢ్యము కలవాడుకాడు కాని, చాలజిత్తులమారియని
ంచరు. చాలదివ్యమైన రూపమనియందురు. బలేరాముడు సుమా
రైదడుగులు పదినిమిదంగుళముల పొడగుండును. ...ము కాని

నలువు, తిరిగినమీసములు, పెచ్చుపెరిగినజుట్టు, కోలమొగము తిరిగిన దండలు, వా డగ్గిరామునితో తులయగు చేయియుండురు."

"వీరిలో నెవ్వరినైన మీరెన్నడైన చూచినారా?"

"సేనానాయకు లొకటిరెండు పర్యాయములు కనబడిరి కాని, చేతజిక్కకుండ దాటిపోయినారు."

"అగ్గిరాము డెప్పుడైన మీకు దర్శనమిచ్చినాడా? వా డెట్లుండును? వీరిద్వరిమో స్తరేనా యేమి?"

"వానిని నేనెప్పుడును జూడలేదు. ఇరువదిదినములనుండి వెదుకు చుండగా, నాకు వానిదర్శనమైన లభించినదికాదు. ఒకరోజున మండపేట సమీపమున నాపని చూచెడివాడేకాని, యేకారణముననో విడిచి పోయినాడు. ఎవరో కనిపెట్టిరి లొకటిరెండు పర్యాయములు వానిని చూచినారట; వారాతనినిట్లు వర్ణించియున్నారు. చామనచాయగల దేహము, గుండ్రనిమొగము, వాడైనమీసములు, నుంగరములజుట్టు, కొంచెము పెద్దనేత్రములును గలవాడట. ఆతని హ స్తమునందు సర్వదా చేతికి సరిపడిన చే బాడిదకర్రయుండునట. అదియే వాని వజ్రాయుధము! మొలనెప్పుడును పిస్తోలును క త్తియు నుండునట! సాధువులన్న పరమ భ క్తియుట విన్నాగా?"

"ఆహా! ఆమాత్ర మున్నదికదా! ఫరవాలేదు. సుబ్బారావు ... ! వాడు తఱచుగా నేరోడ్లపై నుండును? వాని దొంగతనములు సాధారణముగా నేరోడ్లపై జరుగుచుండును?"

"వానికొకరోడ్డనిలేదు. రోడ్లన్నియు వాని యధీనములోనివే. ఐనను వానికి ద్వారపూడి, మండపేట, రామచంద్రపురము రోడ్లపై నెక్కు యభిమానమని యుండురు"

"ఈమధ్య నేదో దొంగతనము జరిగినదని తంతినంపిరే యెచ్చట ? ఏమాత్రము పోయినదండీ ?"

"తన్నుత మరెవ్వరినిగాదు—పోలీసువారినే ! రామచంద్రపురమునుండి ఎనమండుగురు పోలీసుజవానులును, ఇద్దఱు హేడ్డులును, రెండువేల దస్తుదీసికొని ద్వారపూడి వచ్చుచుండగా మండపేట దాటినతర్వాత నానుగ్గురు నింకొక కొందఱును హఠాత్తుగా వారలపైబడి దస్తుపెట్టెలను మోసికొనిపోయిరట; వాండ్రారుగు రేమోవచ్చితిరట; తరుమగా సంతబరువుతో కూడ వాండ్రు పారిపోయిరట. కాని, అందులో మువ్వురుమాత్రము దొరికిరి. సగము సొమ్ముకూడ దొరికినది. మిగిలినమువ్వురును వెంటబడుటకైన నవకాశములేకుండ పారిపోయినారు. ఆ మువ్వురే యీరామత్రయము. వాండ్రు పరుగారంభించి తిరిగి కనబడకుండ డొంకలుడొంకలు దాటుదురు. సూపరింటెండెంటు చాలకోపము గనబఱచుచున్నాడు. పాపమమాయకుడు న్యాయముగా నేమియు జేయలేడు. అట్టివానికే కోపమెక్కువ. రవ్వారట్టు నాపైబడినది. ఇరువదిదినములనుండి తిరుగుచున్నాను. ఇంతవఱకు మనుష్యులైనను కనబడలేదు."

"చెట్టు కాకమునుపే వంచవలయును. లేకున్న మనతరముకాదు. వానిని పెరుగనిచ్చితిరి. నేడు వానిని పట్టుకొనుట శక్యముకాకుండ నున్నది. సూపరింటెండెంటు కోపమున కేమిలెండు; ఏమియు జేయలేని వానికే గురగుర జాస్తీ సుబ్బారావుగారు ! నాశక్తి యున్నంతవఱకును, నేను ప్రయత్నించెదను. పైన మీయదృష్టము నేడే బయలుదేరి ద్వారపూడివైపేగి వచ్చెదను. మాదాసిచ్చటనే యుండును" అని [illegible]వు తిరిగి "ఏమోయిదాసూ ! నీవు వెంటనుండిన వానిని బ[illegible]నుట నాకు శక్యముకాదు. నీవు సుబ్బారావుగారింట నుండుము. [illegible]మెనచో కబురంపెదను" అని పలికెను.

దాను తల పంకించెను. విశ్వనాథము సుబ్బారావును దూరముగా దీసికొనిపోయి రహస్యముగా కొంతకాలము మాట్లాడెను. సుబ్బారావు మొదట సందేహించెను. కాని, విశ్వనాథమునకు గోపము రాగలదని కాబోలు నేదోవిధముగ నేర్పాటు జేసెదనని చెప్పి యొప్పించెను. విశ్వనాథము తిరిగి గదిలోనికేగి కొంతకాలమునకు భోజనమునకు లేచెను.

భోజనమైన తర్వాత విశ్వనాథము కాలినడకను బయలుదేరి రెండుగంటలకు చామర్లకోట రోడ్డున కళింగలిప్రక్కగా బయలుదేరి పోయెను. కాకినాడకు చామర్లకోట సుమారేడుమైళ్ళుండును. వడిగా నడువగల్గుటచే నాతడు మూడున్నరగంటలకే చామర్లకోట జేరి బసివిరెడ్డిగారి సత్రమునకేగి వీధియరుగుపై గూర్చుండెను.

3

రైలుస్టేషనునకు సుమారు నూరుగజములదూరములో నీ బసివిరెడ్డిగారి సత్రమున్నది. ఆకాలమున బ్రాహ్మణులకుగూడ నీ సత్రమున విరివిగా నన్నప్రదానము జరుగుచుండెడిది. విశ్వనాథమా రాత్రికచ్చటనే యుండనిశ్చయించుకొని యరుగుమీద గూర్చుండెను. కొంతకాలమేగినతర్వాత నెవ్వరో వారును వీరును వచ్చి ఆ యరుగులమీద గూర్చుండి లోకాభిరామాయణమును ముచ్చటించుకొనుట కారంభించిరి. కథాప్రసంగమున నగ్గిరాముని సంగతి తేబడినది. విశ్వనాథమాత్రుతతో వినుచుండెను.

"ఏమిటి సుబ్రహ్మణ్యం వాని దర్జా! దర్శనమిచ్చినాడంటే కొంప ముంచిపోయినాడన్నమాట! మర్యాదగా కాలక్షేపముచేసే -కా ఆపె నిక ఫరవాలేదు, విన్నావుగా మొన్న సీతారామయ్య

"వినలేదు. నిన్న చెప్పెదనని చెప్పితివికావు. పోనిమ్మా వేళ నైన చెప్పెదవా? నమ్మెదవో లేదా కాని, ఆమధ్య కిర్లంపూడి ప్రయాణము నేనీ భయముచేతనే మానినాను. ప్రకాశం! సీతారామయ్యగారి సంగతేమిటి? ఎవరాయన? తీరుబడిగా, నీవేళనైనను చెప్పి పొమ్ము."

"కాకినాడప్లీడరు సీతారామయ్యగారి నెఱుగవా? చెప్పెద వినుము. ఆయన కడసారివాయిదా కేదో కేసులో పెద్దాపురం కోర్టుకు పోయినాడట. సాయంకాలము కాకినాడ బండికేమో ఆయన తిరిగి వచ్చునని అగ్గిరామునకు తెలిసినది. వానికి తెలియని సంగతి లేదు. ఎక్కడ నెవ్వరేవేళకు ప్రయాణమో ఏమాత్రములాభించునో వివరముగా వానికి ముందే తెలియును. ఎవరో యిద్దఱితో వాడు సీతారామయ్యగారు వచ్చుమార్గమున నిల్చినాడట చెప్పుట మరచితిని. ఈనడుమ దొంగరాముడును, బలేరాముడును, వానితో కలియక మండపేటమకాము పెట్టినారట. వారితో పనియుండిన అగ్గిరాము డచ్చటికేగుచుండునట. ఇట్లుండగా సాయంకాలమునకు సీతారామయ్యగారు సైకిలుమీద విసురుగా వచ్చుచుండగా రోడ్డుప్రక్కనున్న యగ్గిరాముడు దారికడ్డయి టక్కున సైకిలాపెనట. ఆపైన ఏమయ్యా! డబ్బేది? ఫీజు మాకిచ్చిపొండి! అన్నాడట అగ్గిరాముడు.

అబ్బే! నేను డబ్బేమియు తేలేదు. అని ప్లీడరనెను.

ఇంతట వానితోనున్న యిర్వురును ప్లీడరు జేబులు వెదుకు చుండగా అగ్గిరాముడు కుఱ్ఱనాగమ్మలారా! ఊరకుండుడు. ఆయనే మర్యాదగా నిచ్చివేయును అని మందలించినాడట! వీని మర్యాద గాల! ఏమయ్యా! మర్యాదగా యిచ్చినమంచిది. ఎక్కడనుండిరో మా [illegible]నుకొని సులభముగా దొరకునని నీయొద్దకు వచ్చినాము.

నిష్కారణముగా మమ్ములను టోపీవేసినావా యేమిటి ? గునన్నెఱుదువా ? ” అన్నాడట అగ్గిరాముడు.

ఆప్లీడరొక అగ్గిరాముడు. ఆడబ్బును పెద్దాపురమునుండి తన పేరనే కాకినాడ మనిఆర్డరు పంపితినని చెప్పగా అగ్గిరాముని కలవికానికోపము జనించెను. “ ఏడ్చినట్టేయున్నది. ఇంతదూరము నిష్కారణముగా వచ్చితిమి. ఆబట్టలు విప్పిపొమ్ము ” ప్లీడరాలోచించుచుండెను.

ఇంతలో వారిలో నెవడో బైసికిలుగైకొని దానినెక్కుటకై ప్రయత్నించుచుండెను. అగ్గిరాముడు వానినాపి “ ఓరి ! తెలివి తక్కువవాడా ! సైకిలుకు నంబరుండును. అది మన కెందులకు ? ఇచ్చివేయుము అని వాని యొద్దనుండి దానిని దీసికొని ప్లీడరుకిచ్చినాడట. ప్లీడరు సంతోషించి అగ్గిరాముడు ! చాలసంతోషమైనది. మీరంతా నాతోరండి. కాకినాడలో బహుమాన మిచ్చెదను. ” అనెను.

“ వచ్చెదము కాని, నన్నెఱుగుదురా ? మోసముమాత్రము వలదు. ” అని బెదరించి వెంటబడినారట. కాకినాడలో వాండ్రకు పిండివంటలు, ఫలహారములు, క్రొత్తచాపులు, తలకొక యెదురూప్యములు బహుమానము ! ఇక మజా విను ! ఇంకెప్పుడు నాప్లీడరునకు భయములేదు. చీకటిలో ప్రయాణమైనచో తోడుగా సాగనంపును. అగ్గిరాముని జన్మమునకు మర్యాదకూడను !

“ వానిసంగతి తెలిసియే నేను ప్రయాణము మానివేసితిని. ఈరాత్రి కెచ్చటనుండునో తెలిసిన బాగుండును. ”

“ ఎట్లు తెలియును ? వానిసంగతికంటె మనసంగతి వానికే ముందుగా తెలియును. సుబ్రహ్మణ్యముగారి రాత్రి బండ్లు కట్టించు కప్పుడే ఆయనపోవుమార్గమునకు ముప్పది నలుబది మైళ్ళ

దూరగమునుండి అగ్గిరాముడు విజయముచేయును. ఆపైన మజా చూచికొనుము. ఒకతడాఖా తీయకుండ విడిచిపోడు. నీవు లక్షమందిని వెంటబెట్టుకొని పోయినను నీప్రయాణ మాఖరగునప్పటికి నీడబ్బును పెట్టెలును నీయొద్దనుండవు. రాత్రి ప్రయాణములుమాని పగలు బయలు దేరుదమన్నను యింతే!" అని యిర్వురు నేమేమియో లోకాభిరామాయణమును మాట్లాడుకొనుచు నాయరుగుపై కొంతకాలము గూరుచుండి, వెడలిపోయిరి.

ఆరుగంటలాయెను. విశ్వనాథము లోనికేగి రాత్రిభోజనమున కుండెదనని గుమాస్తాతో చెప్పి తిరిగి వీధియరుగుమీద గూర్చుండెను. చీకటివ్యాపించెను. భోజనమునకు లేచువేళవఱకును విశ్వనాథము వీధి యరుగుపై గూర్చుండెను. కాని, విశేషము లేమియు నాతనికి గోచరింపలేదు. రాత్రి గుమాస్తాగారితో ప్రసంగించి తిరిగి కాకినాడ పోవలయునని నిశ్చయించుకొనెను. ఆ రాత్రి భోజనమున కితరబ్రాహ్మణు లెవ్వరును లేకుండుటచే గుమస్తాతో స్వేచ్ఛగా ప్రసంగించుట కతనికవకాశము కలిగెను. వారికీ క్రిందిసంభాషణ జరిగెను.

"ఏమండీ కృష్ణయ్యగారు! భోజనముచేసి పెద్దాపురము పోవలయును. కొంచెము దస్తున్నది. ఎంతదూర ముండును? దారి మంచిదేనా?"

"అయ్యా! తమకీప్రాంతము క్రొత్తకాబోలును. నామాట వినుడు. రాత్రులందుమాత్ర మీప్రాంతముల బ్రయాణముజేయుటక---ఎద్దితక్కువపనియుండదు. అందును నొంటిగా ప్రయాణ---వలదు."

---టనెదరు? దొంగలభయము విశేషముగా నుండునా---నుండె అట్లయిన బండీ మాట్లాడుకొనియెదను."

"వెఱ్ఱినమ్మకమువలదు. నిష్కారణముగా మోసపోయెదరు. ఈప్రాంతముల నగ్గిరాముడను దొంగలగురు వొకడున్నాడు. వానికి బండ్లున్నను లేకున్నను నొక్కటియే. పదిబండ్లనొక్కడే ఆపి డబ్బు నూడ్చిపెట్టిపంపించును. చాలమంది మోసపోయినారు. తొందరపని యైనను రేపేగవచ్చును."

"ఒకటి రెండు పర్యాయములు వీసవేరు వింటిని. వాడంతవా డుటండీ! ఈనడుమనేమైన జరిగెనాయేమిటి?"

"ప్రతిరోజు నేదియోయొక రోడ్డున జరుగుచునే యుండును. ఎచ్చట నేవేళకుండునో చెప్పలేము. ఈనడుమ నారుబండ్ల కడ్డమువచ్చి పండ్రెండుగురు మనుష్యులను గోచీగుడ్డలతో సాగనంపినాడు. వాడు తలచినచో వెంట నెందరో యుండురు."

"అంత బలగమున్నదా? మొన్న జరిగినసంగతి కొంచెము వివరముగా జెప్పెదరా. వినుటకు కుతూహలముగా నున్నది.

"పోలీసుజవానులు వానికి వంగివంగి సలాములు చేయుదురు ఎన్నాళ్ళనుండియో వానిని బట్టుకొనుటకు పోలీసు విశ్వప్రయత్నము చేయుచున్నారు. కాని, వానిదర్శనమైన గాలేదు. ఇప్పటి కెనిమిది దినములక్రిందట రాత్రియందొక కోమటి పెండ్లికిబోయి సంసారము తో తిరిగి వచ్చుచుండెను. చామర్లకోట రైలుస్టేషనున కొక మైలీవల హఠాత్తుగా నేడుగురు మనుష్యులా బండ్లమీద బడిరట! బండ్లవాం డ్రందరు దిగి వానికి దండములుపెట్టుచు వణకుచుండిరట! అంతట నగ్గి రాముడా సాహుకారును బిల్చి సామానులు విడిచిపొండి" అని భయంకరముగా జెప్పునప్పటి కతడు పెట్టెయు బేడయునిచ్చివైచెనట! బండిలోనున్న దుడ్డు దుసుకు దీసికొని కట్టుబట్టలతో సాగనంపినాడట! వాండ్రను చామర్లకోట సమీపమువఱకును సాగనంపి బండ్లకు తానే డ్రైవిచ్చి పంపెనట! చూచితిరా వీనిసరసము?"

విశ్వనాథ మాశ్చర్యమభినయించెను

భోజనమైనతర్వాత విశ్వనాథము గుమాస్తాయొద్దకు బోయి "అయ్యా! కాకినాడలో బంధుగులయింటికిబోయి రేపుదయమున బయలుదేరి పెద్దాపురమేగెదను." అని శలవుదీసికొని రాత్రి పండ్రెడు గంటలన్నర కాతడు కాకినాడజేరెను. తాను వినినసంగతులన్నియు దాసున కారాత్రియే దెలిపి నిద్రబోయెను.

4

విశ్వనాథ ముదయముననే నిద్రమేల్కొనునరి కెవ్వరో పోలీసు జవాను లిర్వురు సుబ్బారావుగారితో మాట్లాడుచుండిరి. వారలసంభాషణావలన గడచినరాత్రియం దెచ్చటనో దొంగతనము జరిగియుండెనని విశ్వనాథము గ్రహించెను.

"రాత్రి పండ్రెండుగంటలు కూడ కాలేదండి! కేకలూరి కేవినబడునప్పటి కూరిలోనుండి పర్వెత్తుకొనివచ్చినాము. మెట్టపాలెను శంతెన కోకమైలీవల నదేగోల. అదేగోల! దమ్మిడీకూడ మిగల్ప లేదట!"

"సంగతి నంతయు రిపోర్టులో వ్రాసితివికదా ప్రయాణీకుల యొద్ద వాజ్మూలము పుచ్చుకొంటిరా? అగ్గిరాముడున్నాడని చెప్పింకాదూ?"

"ఔనండి. మొత్తము పదిమంది ఉన్నారట. అపాయము మాత్ర మెవ్వరికి జరుగలేదట. యజమాని శాస్త్రిగారు కేకలు యునప్పటి కగ్గిరాము డాయనగొంతుక నొక్కి దుడ్డుచూపినాడట ఓ

ఇంకముందైనను కొంచెము జాగ్రతగాతిరుగుచుండుట మంచిది నిష్కారణముగా చాలమంది మోసమునొందుచున్నారు. [illegible] చో ఈరాత్రినుండి స్పెషల్ డ్యూటీగా యింకొకయిద్దఱు కనిస్టే

..లను దీసికొనిపోండు. వాండ్రెచ్చటినుండి ప్రయాణము ? ఎందులకు ప్రయాణమై పోవుచున్నారు ? ఏమాత్రము పోయినది ?"

"వారు తాళ్ళరేవు పెండ్లికేమోపోవుచుండిరి. రొఖముమాత్ర మెమియు బోలేదు కాని; తెచ్చిన నగలును బట్టలును పోయినవట."

జవాను లిద్దఱును సలాముజేసిపోయిరి. విశ్వనాథము నిద్రలేచె ..న గ్రహించి, సుబ్బారావు చిరునగవుతో వాని గదిలోప్రవేశించెను.

"ఏమండోయి ! తిరిగి యెప్పుడు వచ్చితిరి ? జవానులు చెప్పి వింటిరా నిన్న రాత్రి తిరిగి కోరంగిరోడ్డున నెవరో పెండ్లికిపోవు ..ండగా, అగ్గిరాముడు మార్గమునందే పెండ్లిచేసి పంపినాడట."

"ఏదో నిద్రమత్తున విన్నాను. సరిగావినలేదు. ఇప్పుడే నిద్ర ..చినది. వెనుకకు రావలసి తిరిగిపోవచ్చునని వచ్చితిని."

"ఐతే వినండి. ఇదిగో రిపోర్టునుండి చదివెదను" అని సుబ్బా .. తన చేతులోని కాగితమును విప్పి సందర్భానుసారముగా నిట్లు చదివెను.

"నిన్న రాత్రి పండ్రెండు గంటలకు కోరంగిలో గస్తీ తిరుగు ..డగా కాకినాడరోడ్డున గొల్లుమని యేడ్పులు వినబడినవి. పరుగు ..ను మేమిద్దఱము నారోడ్డున బోతిమి. మెట్టుపాలెమువంతెనదాటి యొకమైలు రమారమిపోవునప్పటి కచ్చట ముగ్గురు బండివాండ్రును, ..లోని జనమును గోలచేయుచుండిరి. సంగతికనుగొనగా ... ంది చెప్పిరి — అమాంతముగా పదిమంది బండ్లపైకురికి ఎద్దులను అంతట వారిలోకొందరు బండ్లలోని జనమును క్రిందదోసిరి. ..జమాని శాస్త్రిగారు కేకవేయునప్పటి కగ్గిరాముడు వానిగొంతుక ..బాకుచూపింపగా నాయన యూరకొనెను. దొంగలు పెట్టె బేడ ..ని పాఱిపోయినారు. మేమేగునప్పటికి వారింకను బండ్లు .. తాళ్ళరేవు పెండ్లి బోవుచున్నారట—"

"వింటిరా విశ్వనాథముగారు! అనుకొనని దారినిగూడ బయలు దేరినాడు. వానిసంగతి త్వరలో జాగ్రతపెట్టకపోయినచో, కొంచ మీదికి రాగలదు. దీపిప్పై మగల సూపరింటెండెంటేమి సవారీ చేయునో"

"అంతవఱకు వచ్చిననే కాదూ, వాడేమైన చేయునని భయ ము? సాధ్యమైనంతత్వరలోనే వానిని బట్టుకొనుటకై ప్రయత్నములు చేసెదను మీరుమాత్రము నిశ్చింతతో నుండుడు"

"మీదయ. వాండ్రు మీకు దొరకెదరన్న నమ్మకము నాకు లేదు. ఏలనందురా? వాండ్రకొక రోడ్డని లేదు. ఎక్కడ నుందురని మనము వెంటాడుట!"

"అట్లుకాదు సుబ్బారావుగారు! క్రొత్తసంగతి నా కొకటి తెలిసినది. వినండి చెప్పెదను. అగ్గిరాముడు వేరుగా తిరుగుచున్నా డట! మిగిలిన యిద్దఱును అనగా దొంగరాముడు, బలేరాముడును మండపేట సమీపమున మకాము పెట్టిరట! ముగ్గురును గలిసి తిరిగి నచో పట్టుబడెదరని కాబోలు నీయెత్తునెత్తిరి. ఇది మనకు జాల నుప యోగము. ఆయిద్దఱను పట్టుకొంటిమా, అగ్గిరాముడు సులభముగా మనవలలోపడును."

"ఇదే నిజమైనచో నింకేమికావలయును? మీరీ సంగతి నెచ్చట దెలిసికొంటిరి? మండపేట పోయివచ్చితిరాయేమి? -

"లేదండి, సామర్లకోటకేగి వచ్చితిని. ఈ సంగతి నాకచ్చ టనే తెలిసినది. అది నిజమేయై యుండును. వాండ్రను బట్టుకొనుట కొకమార్గము పన్నితిని — ఈవేళ కోరంగిపోయి రావలయునని యు న్నది. ఇప్పుడే భోజనముజేసి నేనును దానును పోయి వచ్చెదము. రాత్రి బయలుదేరి మండపేట కేగెదము. మీకు భయమేమియును లేదు. సాధ్యమైనంత త్వరలో మీపని నెరవేర్చెదను. పెందలకడ

భోజనము పెట్టించిన జాలును. దాసు! లెమ్ము. స్నానము జేయుదము"

ముగ్గురును లోనికేగి స్నానము జేసిరి. భోజనమైన తర్వాత బండి కట్టించుకొని విశ్వనాధమును, దాసును కోరంగికై బయలు దేరుచుండగా సుబ్బారావు "నేను కూడ మీతో రావలయునని యున్నది. శోధనకై పోయితినని డైరీలో వ్రాసెదను రమ్మనెదరా?" అని యడిగెను.

విశ్వనాధమంగీకరించెను. మధ్యాహ్నము పండ్రెండుగంటలకు ముగ్గురును దొంగతనము జరిగినస్థలమును జేరిరి. ఎండ తీక్షణముగా లేకుండుటచే వారి కేవిధమైన యలసటయును లేకుండెను. విశ్వనాధ మా యిద్దఱ కావిషయములను బోధించుచుండెను. విశ్వనాధము వానిని సమగ్రముగా పరిశీలించెను.

అయ్యా! సుబ్బారావుగారు! దొంగ లీ దారినే సామానుతో పోయియుందురు. ఇదిగో రోడ్డునకు తూర్పుప్రక్కనున్న యీయడుగులజాడ వాండ్రు వచ్చినది. పదచిహ్నము లన్నియు స్ఫుటముగనే యున్నవి. ఇదిగో యీదారిని తిరిగి వాండ్రుపోయినారు. సామానుతో పరుగెత్తుటచేకాబోలును మడమలు సరిగా ఆనలేదు. అగ్గిరాము ఐదడుగులవాడని చెప్పితిరి కాదూ! ఇదిగో యీ యడుగులు వానివి. ఈ యడుగునకు నాయడుగునకు చూచితిరా దూరము. ఇవి తప్పక వానియడుగులే వానిదెంతపాదమండి! సుమారు పదునొకండంగుళము లుండును."

"వీరభద్రపాదమువలె నున్నదే?" అని సుబ్బారావు నవ్వెను.

"దాసు! బండివానిని పంపించుము. మనమీదారి ననుసరించి పోవుదము, ఏమనెదరు సుబ్బారావుగారు?"

"మీకొలవు కావలసినచో తిరిగి దొరుకునులెండు."

దాను బండివానికద్దెనిచ్చి పంపించి తిరిగి విశ్వనాథమును సుబ్బారావును గలిసికొనెను. ముగ్గురు నాయడుగుల జాడ ననుసరించి పోజొచ్చిరి. ఇట్లు కొంతదూర మేగినపిదప దూరముగా డొంకలో నేదియో యొకవస్తువు విశ్వనాథముకంట బడెను. ఆత డచ్చటికేగి తన చేతికఱ్ఱతో దానిని పైకిలాగెను. అదియొక నల్లనిచేబాడిదకఱ్ఱ. గజము పొడుగున నున్నది. సుమారు పదంగుళముల కైవారము గల్గియున్నది కాని, చివరకొంచెము పగిలియున్నది. విశ్వనాథము దానిని తనచేత బుచ్చికొని దానును, సుబ్బారావును నిల్చియున్నస్థలమును సమీపించు జేరెను.

"ఇదిగోనండోయి మీ అగ్గిరాముని దుడ్డు! చివర పగిలిన దనియో చేతియందు బరువెక్కువగ నుండుటచేతనో కాని, దీనిని వాడుపారవైచినాడు. ఇంతదుడ్డును గనుబరచినచో ప్రాణములు మీది కెగసిపోవును." అని చెప్పి పరీక్షార్థము వారల కద్దాని నొసంగి, అడుగులజాడ ననుసరించి వారితోపోజొచ్చెను.

ఆజాడ గురజనపల్లి యను గ్రామసమీపమువఱకును స్ఫుట ముగా కనబడినది కాని యాపై నగుపడుట మానెను. విశ్వనాథ మెంత ప్రయత్నించినను దిరిగి జాడనుదీయలేకపోయెను. బహుశః అగ్గిరాము డాయూరినుండి రాత్రికిరాత్రియే పోయియుండునని నిశ్చయించుకొని గురజనపల్లిలో బండి నొకదానిని మాటలాడుకొని ముగ్గురును సాయం కాల ~ రుగంటలకు కాకినాడ జేరిరి.

రాత్రి భోజనమొనర్చి సుబ్బారావుతో విశ్వనాథము చాల ~ మాటలాడి కొన్ని యేర్పాటు లొనర్తునని వానిచే వాగ్దా ~ గొంది తెల్లవాఱుఝాముననే దానును లేపి యిరువురును

కలిసి రైలుస్టేనును జేరిరి. ద్వారపూడికి టిక్కెట్టును గొని, తన దుస్తులపెట్టెను దాసున కొప్పగించి, జాగ్రతగా కాలువగట్టున నున్న సత్రమున దిగుమని సలహానొసంగెను. ద్వారపూడిలో దాసు దిగునప్పటి కాతనికెందును విశ్వనాథుడు కనబడలేదు. ఏదియో యోచించుచు, తుదకాతడు సత్రమునుజేరి యచ్చట మకాము జేసెను.

5

దా నుదయకృత్యములను దీర్చికొని విశ్వనాథ మాసతి చొప్పున ద్వారపూడియూరిలోనికి బోయెను. ఎక్కడ వినినను, ఎవరుచెప్పినను, పోలీసువారలను చాలకాలమునుండి వేధించుచుండిన ఈరామ్మత్రయము చేయు దుర్ణయప్రకరమే! రాత్రి యేడు గంట లగునప్పటికి విశ్వనాథుడు తిరిగి దాసు గది ప్రవేశించెను.

"దాసూ! జాగ్రతగా నుంటివా? ఎక్కడకుబోయితి నను కొంటివి? అప్పటినుండియు నిక్కడనే యుంటివా?"

"ఇక్కడనే యుండియుంటిని. ద్వారపూడియూరంతయు ప్రదక్షిణము జేసితిని. ఎవ్వరు చెప్పినను వీరలసంగతియే. చాల ఘోరకలిగానున్నది. ఎక్కడ కేగితివి? కూపీనేమైన సంపాదించితివా?"

"కూపీ యేమియు దెలియలేదు. తిరిగి రాత్రిప్రయాణమై పోవలయును లెమ్ము త్వరగా భోజన మొనర్పవలయును." ఇర్వురును చి భోజనమునకు బోయిరి. ఆయిద్దరునుమాత్ర మప్పటికె మండపేట గ్రామముననే యున్నట్లు తెలిసినదని విశ్వనాథుడు దాసున [illegible]చెను

భోజన మైనతర్వాత విశ్వనాధము తన పెట్టెలోనుండి చిరిగిన బట్ట నొకదాని—బాగుగా మాసినదానిని—కట్టుకొని, అట్టి దానినే చొక్కాయి నొకదానినిధరించి, తన పిస్తోలును గైకొని, దాసును జాగ్రత్తగా నుండవలయుననిచెప్పి, మండపేటదారిని బయలుదేరి పోయెను. రాత్రి 10 గంటల కాతడు మండపేటవంతెనజేరి, దాని కావలగా రెండుఫర్లాంగుల దూరమున; చెట్లచాటునడాగి, తన పిస్తోలును చేతికందునట్లు మొలయం దమర్చుకొని, వేచియుండెను. తరుచుగా దొంగతనము లాప్రాంతముల జరుగుచుండునని విశ్వనాధము వినియుండుటచే కాబోలు నాత డీప్రాంతములనే వేచియుండుటకై నిశ్చయించుకొనెను.

రాత్రి పండ్రెండుగంట లాయెను. తనవెనుకనుండి పిల్లకాలువను దిగి ఎవ్వరో ఐదుగురుమనుష్యులు వచ్చుచున్నట్లు విశ్వనాధము గుర్తించెను. ఆయైదుగురిలో వెనుక తాను వినియున్న వర్ణనలనుబట్టి విశ్వనాధము దొంగరాముని బలేరాముని సులభముగా గ్రహింపగల్గెను! అక్కడనే డాగియుండుట శ్రేయస్కరము కాదని తలంచి, విశ్వనాధ మీవలకువచ్చి రోడ్డుపై నిలిచి, జాగ్రతగా నిల్చియుండెను. వీనిని చూచి, కొంచెము సంశయించి తిరిగి తమలోతా మేదియో గుసగుస లాడికొని, ఆయైదుగురును రోడ్డుపై కరుదెంచిరి. అందొక్కడు వీనిని జేరవచ్చి "నీవెవ్వడవు ?" అని ప్రశ్నించెను. "నే నెవ్వడనైన నేమి ? మీరు మిత్రులా లేక శత్రులా ?" అని విశ్వనాధము వారి మొగములను బరిశీలించుచు బల్కెను.

దొంగరాముడు మూడడుగులు ముందునకువచ్చి, విశ్వనాధ మును తేరిజూచి, "మేము మిత్రులమో, శత్రులమో నీవే నిర్ణ

యించవలయును. ఇదివఱ కెన్నడును, నిన్ను జూచియుండలేదు" అనెను.

"అట్లయిన చెప్పెద వినుడు. నే నిచ్చటి కగ్గిరాముని దండులో చేరవలయునని వచ్చితిని. నాకాపురము చామర్లకోట ఎన్నినాళ్లు తిరిగినను, నా కగ్గిరాముడు కనబడలేదు. ఇక్కడ నుండునని తెలిసి యిచ్చటకు వచ్చితిని. ఇందులో అగ్గిరాముడెవ్వరు?"

ఈపల్కులువిని, వారించుక దూరముగానేగి, తమలో గుసగుసలాడుకొనిరి. తిరిగి వానిని సమీపించి, "నీ పే రెవరు? నీ కగ్గిరాము డెందులకు?" అని వారలలో నొకడు ప్రశ్నించెను.

"నాపేరు విస్సిగాడు. నే నీడిగవాడను. తినుటకు తిండిలేక, పొట్టకై అగ్గిరామునితో కలియవలయునని బయలుదేరి వచ్చితిని. అగ్గిరాము డెవ్వరు?"

"అగ్గిరాముడు లే డిక్కడ; ఎక్కడ నున్నాడో మాకు తెలియదు. ఈదారిని పొమ్ము" అని దొంగరాముడు వానికి దారిని జూపెను.

"అగ్గిరాముడు లేకపోయిన వానిస్నేహితు లున్నారట— దొంగరాముడు, బలేరాముడు అని వాని స్నేహితు లిక్కడ నెక్కడనో యున్నారట. వారలజాడ చెప్పినను సరే, వారికాళ్ళపైబడి బ్రతిమాలుకొనెదను. బాబూ! తినుటకులేదు. పొట్టను చేతితో పట్టుకొని తిరగవలసినది. ఆసంగతినైన జెప్పరా?"

అగ్గిరాము డాగుంపులో లేడని విశ్వనాథ మెఱుంగును. ఆతని మాటలకు వారెల్లరును నవ్విరి. తిరిగి కొంతదూరము వెనుకకు బోయి, వారలలో నిద్దరు గుసగుస లాడి, విశ్వనాథము చెంతకుబోయి "విస్సిగా! నీ వేమిచేయగలవు? వాండ్రెందుకు నీకు గావలను?" అని విశ్వనాథము దేహమును బరీక్షించుటకు కాబో

లును, వానిభుజముపై దొంగరాముడు చేయివైచెను. ఆచేతిని విదళించుకొని, విశ్వనాథము, "వాండ్రను బ్రతిమాలుకొనినచో, నాకు తిండి పెట్టెదరని నమ్మకముండి వచ్చితిని. వాండ్రలో కలిసి నేను గూడ దొంగతనములు చేయుటకు బోయెదను. వాండ్రెక్కడ నున్నారు?" అని పల్కెను.

దొంగరాముని మొగముంజూచిన, విశ్వనాథము చెప్పిన మాట లాతనికి నచ్చలేదనియు నేదియో ననుమాన మున్నట్లు గ్రహింపవచ్చును. అందున నీమధ్య వారలను బట్టుకొనుటకు పోలీసువారహోరాత్రములు ప్రయత్నములు చేయుచుండిరికదా? ఈతడు వారలలో వాడేల కాకూడదు? అందులో నొక్కని దూరముగాబిల్చి దొంగరాము డేమియో మాట్లాడుచుండెను. దొంగరాముడు స్ఫురద్రూపి యని విశ్వనాథము గ్రహించెను.

ఐదునిమిషములైన తర్వాత వారిద్దరును తామున్న తావునకు మిగిలిన ముగ్గురును బిలిచికొనిపోయిరి. తిరిగి కొంతకాలమునకు గుసగుస లాడిన తర్వాత వారందరును హఠాత్తుగావచ్చి విశ్వనాథముపై కురికిరి. విశ్వనాథ మిట్లుజరుగునని యింతకుబూర్వమే గ్రహింపగలైను కాన, ఎక్కువనేర్పుతో వారలను తప్పించుకొని, తన మొలనున్న పిస్తోలును పైకిదీసెను. దొంగరాముడు వానిని జూచి,

"ఒరే బలేరామ్! పోలీసువెధవే! పోనీయక పట్టుకొనుడు" అని కేకవైచెను. విశ్వనాథము తన్ను వీరలు గుర్తించి, తనకార్యములు గ్రహించితిరాయని యనుమానించి ఏమైనను బరిశీలింపవలయునని, నిబ్బరమును దెచ్చుకొని,

"ఉన్నస్థలమునుండి కదలబోకుడు! మోసము రాగలదు! నేను పోలీసువాడను కాను. నేను మీలోవాడనే; నన్ను పోలీసు వెధవలు తరుముచు నిచ్చుటకు పారిపోయి వచ్చితిని. నన్ను వారు

మీలోవాడ ననుకొన్నారు. నేను పోలీసువాడను కాను; నిష్కారణ ముగా నన్ను బాధించినచో, ఇదిగో నాచేత పిస్తోలున్నది. నా మాట నమ్ముడు!" అని విశ్వనాథము భయంకరముగా నరచెను.

వాని వాక్యములకు దొంగరాముడించుక సంతుష్టుడై, మాకు నమ్మక మేమిటి? మాసంగతి నెరుంగుదువా? మోసముచేసితివేని గుండె పగులదన్నెదను. అని విశ్వనాథమును సమీపించుచు పల్కెను.

ఎన్ని దినములనుండి మిమ్ములను బట్టుకొనుటకై పోలీసువారు ప్రయత్నము జేయుచున్నారు? మీరేమైన దొరికినారా? మీ రున్న స్థలమైన దెలిసినదా? వారలా మనలను పట్టుకొనుట! నామాట నమ్మకముండిన నామాట వినండి; చెప్పెదను. దొంగయునికి తెలిసి కొనుట దొంగకే సాధ్యము. అందుచేతనే మీరిచ్చట దొరుకుదురని ధైర్యముగా నిచ్చటకు వచ్చినాను. ఈమాత్రము తెలివితేటలు పోలీసు వారికే యున్నయెడల మనల నందఱ నీ పాటికి హతమార్చరా? ఇప్పటికైన నామాట నమ్మక మున్నదా? అని విశ్వనాథము పలికెను.

దొంగరాముడు వానిని సమీపించి భుజముపై చేయివైచి "అన్నా? విన్ననాన్న! నమ్మకము లేకేమి? నీవు పోలీసువాడ వని నాకెప్పుడును నమ్మకము లేదు. ఏమాత్రము బలమైనవాడవో చూడ వలయునని అట్లుచేసితిని. కోపము నొందవలదు. మన మెల్లరము నొక జాతివారమేసుమీ! నాకు సంతుష్టి గలుగజేసితివి. నీ వికముం దెక్కడ నుందువు?" అని ఆదరణతో పల్కెను.

అన్నా! నాకు కొంపలేదు. మీతో కలిసి యుండెదను. ఇప్పుడు తిరిగి నాయూరికేగి తిరిగి రేపురాత్రి వచ్చి యిచ్చటనే

మిమ్ములను గలిసికొనెదను దుద్దాపునుకూ తెచ్చుకొనెదను. బాగుగా నమ్మకము కుదిరినదా ? ఇంకేమైన ననుమాన మున్నదా ?

ఏవిధమైన అనుమానమును లేదు. ఎందుల కుండవలయును ? జరిగినదానిని మరచిపోవలయును మనమూమాత్రము జాగ్రతగా లేకున్న మోసము జరుగదా ? మనసంగతి యటువంటిది బోధపడినదా ?

ఔనౌను. మఱి నాకు శెల వొసంగినచో పోయి రేపురాత్రికి వచ్చెదను. నన్నెవరయిన నిచ్చట గలిసికొనిన చాలును. మీ యింటికి వచ్చెదను. చిన్న బట్టలమూట మాత్రముండును.

నేనే కలిసికొనెదను లెమ్ము వీడిని చూచితివా ? వీడే బలేరాముడు. బలేరాముడు పండ్లికిలించెను.

అట్లా ? రేపటినుండి అంతయు మనమేకదా ? శెలవిచ్చిన పోయెదను చాలదూరము పోవలయును.

సరేపొమ్ము. రేపీవేళ కిక్కడనే యుండెదను. తాను వచ్చిన దారినే విశ్వనాథము పోయెను. మంద పేటవంతెన సమీపమున నేదియో యీల వినబడుటచే నాతడు వెనుదిరిగి చూచి వడిగా నడువసాగెను. వానివెంబడి నెవ్వరును వచ్చుచున్న ట్లాతనికి గనబడలేదు. వారి కేవిధమైన యనుమానమును లేదని తలంచి విశ్వనాథము తెల్లవారుఝామున ద్వారపూడిసత్రమున జేరి దానును లేపి తనగది ప్రవేశించెను.

6

నాల్గుదిక్కులను కలియజూచి, వెన్నంటి యెవ్వరును రాలేదని నిశ్చయించికొని, తనగది ప్రవేశించినంతనే విశ్వనాథ మొక పెద్దనవ్వు నవ్వెను.

"దాసూ! లేచి, దొంగ, అని కేకవై చెదవేమో, నేను విశ్వనాధమును. నమ్మకమున్నదా?" దాను విరగబడి నవ్వు చుండెను.

"ఏమైనా కూపీ లాగితివా యేమి? నీసంగతి జూచిననట్లే బోధపడుచున్నది" విశ్వనాధము తనవేషమును పొదుపుగా తీసి దాచి, తన మామూలువేషమును ధరించెను.

"దాసూ! దర్శనమైనదోయి!" అని తనచర్య నంతయు సవిస్తరముగా విశ్వనాధ మెఱింగించెను. తరువాత నాతడు మంగలి కొక్కసిని బిలిపించి, తనకేశములను దగ్గరగా కత్తెర వేయించెను. తిరిగి సాయంకాలమునకు యధాప్రకారముగా మాసినగుడ్డలను ధరించి, తాను ధరించియున్న గుడ్డలకుతులయగు కొన్నింటిని మూటగాగట్టు కొని, పిస్తోలును మొలయందమర్చుకొని ప్రయాణసన్నాహమంతయు గావించెను.

"దాసూ! తిరిగి నేను పోవుచున్నాను. బహుశః ఈసారి మూడు నాలుగు దినములుకూడ కావచ్చును. నేను రాలేదని నీ వేమియు ననుకొనవలదు. నేను చెప్పినసంగతులన్నియు సుబ్బారావు గారి పేర వ్రాసి తగినయేర్పాటులు గావింపవలసినదని తెలియజేయుము జరిగిన చర్యనంతయు వ్రాయువలదు" అని కొంతసేపాతనితో గుస గుసలాడి విశ్వనాధము నాల్గుదిక్కులను బరీక్షించి, యెవ్వరును లేరని నిశ్చయించుకొని, వడివడిగా మండపేటదారిని బోయెను. రాత్రిగాఢాంధకారముగా నుండెను. ఆకాశము మేఘమయమై యుండెను. నరిగా దారికూడ కనబడుటలేదు. అట్టికటికచీకటిలో నర్ధరాత్రియందామండ పేటకు బోవురోడ్డున కొంచెము వర్షించిన తర్వాత నడచుట యెంత కష్టమో ఆమార్గమున బోయెడు వారికే తెలియగలదు. కాని విశ్వ

నాథ మిట్టి విషయములయం దారితేరినవాడనియు, చీకటిలోనై నను; 50 గజముల దూరముననున్న వస్తువులను గు ర్తింపగలడనియు మా పారకు తెలిసిగిన యంశమే. అందుచే నాతనికి విశేషకష్టమేమియు దోచలేదు. అంతియేకాక తానొనరింపబోవు దుర్ణయమునకు సరియగు కాలమిదియే యని యాతడుత్సాహము నొందెను. రాత్రి పదిగంటల కాతడు తాను వెనుకటిరాత్రి డాగియుండిన స్థలమునుజేరి చెట్టుచాటున నిల్చియుండెను. అతనికొఱకై వేచియుండిన దొంగరాము డిరువది గజముల దూరముననుండి, యాతనినిట్లు పలుకరించెను.

"విస్సన్నా! వచ్చితివా? బట్టలమూట దెచ్చికొంటివా? వరే! ఈపిల్లకాలువ దిగిరమ్ము కొంచెము పనియున్నది"

"తెచ్చుకొంటిని, ఏమిపనియున్నది?"

"కాలువదిగి రమ్ము. త్వరగా పోవలయును. ఆలస్యమైనచో మనవాండ్రు తగులబెట్టెదరు. ఆపైన కొంప మునుగగలదు!"

విశ్వనాథమును దీసికొని, దొంగరాముడు పిల్లకాలువగట్టుపై బడిపోవుచు తన తొందరపని నీ రీతిని జెప్పసాగెను.

"ఈరాత్రి కాకినాడనుండి యొకవర్తకుడు రెండువేలరూపాయిల దస్తుతో రామచంద్రపురము వచ్చుచున్నాడు. రాత్రి తొమ్మి గంటలకు బయలుదేరినాడట. తెల్లవారుఝామునకు రామచంద్రపురము జేరగలడు. మనముందూరువంతెనకు రెండుమైళ్ళవల వానితాళము పట్టవలయును. అగ్గిరాముడే స్వయముగా కబురంపినాడు. అతడు రేపు రాత్రి మనమకామునకు వచ్చునట, మనవాండ్రందరును నచ్చటకేగి కాచుకొనియున్నారు. వాండ్రున్నస్థలమునకు బండిమూడుగంటలకురా గలదు. ఇప్పుడు పదునొకండు గంటలైనదికదా మనమచ్చటకు రెండు గంటలలోగా పోవలయును. త్వరగాపోవలయును" అని తనకంటె

సురుగా నడచుచున్న విశ్వనాథముతో దొంగరాముడు నడువ గొచ్చెను.

ఆవెనుకటిరాత్రి తన్నెవరు నంటి రాలేదని విశ్వనాథము సంతో ంచెనేకాని, యాతనికా గుంపులో నిలకడదొరికిన తర్వాతననగా ఱునాటి సాయంకాలము దొంగరాముడు చెప్పినసంగతుల నెల్ల విని శ్వనాథము తనకు గర్వభంగమాయెనని ఖిన్నపడుటయేగాక తానిక ముందతిజాగరూకతతో మెలగవలెయునని యాతనికి దోచెను. విశ్వ ాథము వెంటబడి దొంగరాముడు పిల్లికాలువగట్టున నాతనికి స్వల్ప దూరముననే నడువ నారంభించెనట! దొంగరామునకింకను ననుమాన ముంటుటచే, నీతడు మండపేట పోలీసుకనిస్టేబుల కేమైన వార్త నంపు నేమోయని నిర్ధారణజేసికొనుటకై వెంబడించెనట. కాని విశ్వనాథ మిటునటు బోవక తిన్నగారోడ్డున బోవుచుండుటచే నాతని యనుమాన మించుక సడలిపోయెను. కాని, తాపేశ్వరమువఱకును బోవ నిశ్చయించు కొని యొకఫర్లాంగు దూరము వెనుకనుండి ఈలవైచెనట! అది విని విశ్వనాథము మఱింత వడిగా నడచుటచే, దొంగరాముని యనుమానము ీరిపోవ నాతడు తిరిగిపోయెనట. తాతకు దగ్గులు నేర్పవలయునా? ందకు దొంగరాముడింటికిబోయి తన కూటములో వారితో తనసందే హము తీరినదని చెప్పెను.

రాత్రి రెండుగంటలకు వీరిద్దరును సంకేతస్థలమును జేరిరి. బలేరాముడు విశ్వనాథమును జూచి తన సంతోషమును వెల్లడించుట కునై యొకసారి కొంచెము బిగ్గరగా సకిలించెను. ఆతర్వాత బందిపోటు ప్రయత్నములన్నియు జేయబడెను. విశ్వనాథము బలేరాముడును బండి తిమస్థానమును జేరినంతనే చెరియొక యెద్దును విప్పివేయువలయుననియు దొంగరాముడు బండివానిని క్రిందకులాగి నోటగుడ్డలు గ్రుక్క వలయు

ననియు, మిగిలినవారందఱును, బండిలోనివారు (ముగ్గురుందురని కబురు తెలిసినది) పారిపోకుండ కావవలయుననియు, పై ముగ్గురును తమతమకార్యములను నిర్వర్తించినతర్వాత బండిలోనివారలను గట్టివైచి రోడ్డుప్రక్క బడవైచి దస్తుండిన ట్రంకుపెట్టెను మోసికొని అంచీల మీద మండపేట సమీపముననున్న స్వస్థానమును జేరవలసినదనియు, నేర్పాటులు గావింపబడెను. బండికి రెండును తెల్ల యెద్దులన్నియు, గూడునకు బైన తారుగుడ్డ యుండుననియు, యెద్దుల మెడలలో గంటలుండుననియు, తెలియజేయబడెను. ఇంకొక పావుగంటలో, ఉండూరువంతెనయొద్ద కంపబడిన కుఱ్ఱవాడరుదెంచి, బండి యొక్క టియే వచ్చుచున్నదనియు, ఇంకొక యరగంటలో నాతావును జేరగల దనియు, జెప్పెను. అందఱును జాగరూకులై యుండిరి.

బండి సంకేతస్థలమును జేరెను. మాటునడాగియున్న సింహ ములవలె ముగ్గురును బండి నాపివైచి తమతమ పనులను గావించిరి. బండిలో ముగ్గురేయుండిరి. వాండ్రనోట గుడ్డలుగ్రుక్కి బండివానితో బాటుగా రోడ్డుప్రక్కను బడవైచిరి. ఆట్రంకుపెట్టెను బట్టుకొని ప్రక్కదారిని మండపేటవైపు పందఱును బర్వెత్తజొచ్చిరి. విశ్వనాథము మాత్రము బండిలోని మనుష్యులను బంధించుటయందు దోడ్పడక మిగిలినవా రాపనిని జేయుచుండగా తానుబండిలోనుండి ట్రంకునులాగి రోడ్డుపై బడవైచెను. మార్గమధ్యమున విశ్వనాథముకూడ కొంతవఱ కాపెట్టెను మోయవలసి వచ్చెను. దొంగరాము డాసమయమున వానితోకూడ పర్వెత్తి ఎక్కువనేర్పుతో తనకార్యము నెరవేర్చెనని విశ్వనాథమును స్తుతింపసాగెను. తూర్పింకను తెల్లవారకపూర్వమే వీ రందఱును తమనివాసస్థానమును జేరిరి. మండపేటకు గొంతదూరమున నున్న పిడపర్తిగ్రామమున వీరు నివాసమేర్పఱచుకొనిరి. వీరు మాల

గూడెమున నొక తాటాకుల గుడిసెయందు వసించుచుండిరి. తమబరువునుదించి లోపలిగదియందుంచి తాళమువైచి యందఱును ముందుగదిలో పఱచియుంచబడిన చాపలపైన బరుండిరి. ఏదేదియో యిష్టాగోష్ఠిని మాట్లాడుకొనుచు వారందఱును లోకమంతయు మేల్కొనుసరికి నిద్రబోయిరి.

7

మధ్యాహ్నము 2 గంటలకు క్రమక్రమముగా వారందఱును నిద్రలేచి, స్నానముజేసినవారు స్నానముజేయగా భోజనములజేసి గుడిసెలో కూర్చుండి యుండిరి. ఆగుడిసె నించుక వర్ణింపవలయును.

గుడిసెకు నాల్గువైపుల నెత్తయిన తాటాకుదడు లున్నవి. లోపలి యావరణలో రెండు మామిడిచెట్లును, ఒకయుసిరి వృక్షమును రెండు కొబ్బరిచెట్లును, ఏడెనిమిది తాటిమొక్కలును, కుంకుడుచెట్టొకటియునున్నవి. గృహమంత గుంభనగా పైకగుపించదు కాని లోపల నతివిశాలముగ నుండెను. గృహమంత రెండుగదులుగా విభజింపబడి యుండెను. ఇంటివెనుక నొకవసారా యుండెను. ఈవసారాయం దందఱును వంటజేసికొనుచుందురు. ఆ గదులలో నొకదానియందు వారెల్లరును తమసామానుల నుంచుకొని రెండవదానియందు శయనింతురు. విశ్వనాధ మాదినము నందఱును భోజనము జేయువఱకును నిద్రలేవక, ఏదియో మిష బెట్టి వేఱుగా వండుకొని భుజించెను.

రాత్రిపడువఱకును వీరెల్లరును తమగుడిసెయందే కూర్చుండి యుండిరి. (ఆకాలమునందే దొంగరాముడు విశ్వనాధమును వెంబడించినగాథ నాతనితో చెప్పెను) అగ్గిరాము డాదినమున తమ్మెల్లరను

జూడవచ్చునని కాబోలును వారెల్లరును నుత్సాహవంతులై యుండిరి అచ్చట జేరియున్న గుంపులో దొంగరాముడును, బలేరాముడును, విశ్వనాథముదు గాక ఇంకొకయేడుగురు మనుష్యు లుండిరి. వారిలో కొందఱు విశ్వనాథమును మండపేటసమీపమున జూచినవారును మఱి కొందఱు రామచంద్రపురమునకావల దొంగతన మొనర్చినవారును గలరు. ఇంతలో బలేరాము డికిలించుచు లేచి, వారల కిట్లుపన్యసింప నారంభించెను.

"అన్నలారా! తమ్ములారా! మనమెల్లరము నౌకరీతిగా నుద్యోగస్థులమే అనుకొనియెదముగాక! మనయధికారి వచ్చినప్పు డేవిధముగా మనము సంచరింపవలయునో ఆరీతిగనే మనమేలు గోరుచు బీదసాదలకు సమానత్వమును జేకూర్చుటకై యత్నించుచున్న మన నాయకుడు మనల చూడవచ్చినప్పు డదేరీతిగా సంచరింపవలయును. అగ్గిరాముడగ్గిరాము డనుకొనుటయే కాని నాకును దొంగరామునికిని దప్ప మీకెవ్వరికిని వానిసామర్థ్యాదులు తెలియవు. కొంచెమాతని శక్తి సిగుటించి చెప్పెదను. అతనియాకారమును జూచినంతనే యాతని దేహదార్ఢ్యము మనకంతగా బోధపడదు. ఆతనినుగుణత జవి జూచినచో నాతడు పేరుమోసిన దొంగయా యని మీరు సందియ మందెదరు. కఱ్ఱనుగాని, కత్తినిగాని, పుచ్చుకొని సామునారంభించె నేని నూరుమందినైనను అవలీలగా నడ్డగలడు. ఆకాలమునందాతని రూపము మెఱపువలె, నెప్పుడైన గనబడునేమో నంశయాస్ప దమే! బాహాబాహి పెనగనారంభించెనా యాతనితో బోరి నేటివఱ కెవ్వరును నెగ్గిరని లోకమున జెప్పుకొనుటలేదు. పిస్తోలుతో లక్ష్యము తప్పకుండ నెంతటిసూక్ష్మవస్తువునైనను మానవసాధ్యమైనంతదూర మునుండి కొట్టగలడు. ఆతనితో నెంతవడిగా వెంబడించువాడైనను

పరుగెత్తలేదు. ఆతని దేహమునకు ముండ్లునాటవు. ఆతడు తెలుగు, హిందీ, హిందూస్థానీ భాషలను స్వదేశస్థునివలె, మాటలాడగలడు అరవము, ఇంగ్లీషు, కొంచెముగా మాట్లాడగలడు. ఇక నాతనిమంచి తనము నాతడు దోచినవారలే యుగ్గడించుచుందురు. ఆత డెన్నిసారు లు దారులుకొట్టినను నేటివఱకు ప్రాణహానిజేసి యెరుగడు. స్త్రీలను, లేబ్రాయపువారల నెన్నడును బెదిరించియైన యెఱుగడు. తాను తప్పించుకొనిపోవుటకు వీలులేనప్పుడు మాత్రము కొంచె మెదటివారలను నొప్పించి తనదారి నేగెడువాడే కాని అప్పుడైనను రక్తమును గంట జూచియెఱుగడు. నేటికి సుమారు పదిపండ్రెండేండ్లనుండి యాతడు దొంగతనములు చేయుచున్నను పోలీసు వారింతవఱకు సలాము చేయుచుండుటయేకాని, వానియెదుటబడి పోరాడినవాడు లేడు. ఇట్టిమహానీయుడు మనకు నాయకుడై యుండ మనకేటికొదవ? ఇట్టి దేశోపకారి మనకు గురువై యుండ మనమేల భీతిల్లవలయును? దొంగ దేశోపకారి యెట్లగునందురా? ఆతడు భాగ్యవంతులనే దోచికొని, బీదవారిని పోషించుచున్నాడు. బీదల కాతడు దైవసమానుడు. సాధారణసంసారుల నాత డెన్నడును బాధించియెరుగడు. అతని యద్భుతచర్యల నింకొకసారి చెప్పెదను. అతని దైవభక్తి, దీనసంరక్షణయే, నాతనిని దీర్ఘాయుష్మంతుని జేసి మన్నింపగలవు."

"ఎవరిని దీర్ఘాయుష్మంతునిజేసి మన్నించుట?" అని యొక గంభీరస్వరము గుడిసె వెలుపలనుండి వినబడెను. బలేరాముడు గంతులువైచుచు తలుపుదీయబోయెను. అగ్గిరాముడు లోపల బ్రవేశించెను. గుడిసెలోనున్న వారందరున్ను—విశ్వనాథముకూడ—ఒక్కపెట్టునలేచి "అగ్గిరామ్‌గురోజీకి జయ్" అని కేకలు వైచిరి. కుశల ... ములు తీరినతర్వాత దొంగరాముడు వినసన్న వృత్తాంతమంతయు

దానితో జెప్పెను. అగ్గిరాముడు విశ్వనాథమును జేరి ఆతని యొద్ద గూర్చుండి వానిముఖమును తీక్ష్ణముగా బరిశీలించి భుజముపై చేయి వైచి నానందముగా,

" విన్నన్నా ! దొంగరాముడు చేసినదానికి నేనెన్నడు నడ్డు రాను. నీకేవిధమైనను మానము వలదు. యథేచ్ఛగా నుండవచ్చును, అని ధైర్యము జెప్పెను.

"నేను తిండిలేక మీపాదములపై బడి జీవనోపాధి నేర్పఱచు కొనుటకై వచ్చితిని. మిమ్ములను జూచుట నేటికిగానితటస్థించినదికాదు మీకోయి వచ్చిన నాకు మీయనుచరుల స్నేహముముందుగా తటస్థించినది. వీరును మీరును నాయందు జూపిన దయకు నేనెంతయు గృతజ్ఞుడను. "

"విన్నన్ననుజూచి మేము మొదట నేమోయనుకొంటిమి. కాని మాకు నామముల బెట్టజాలిన సమర్థుడని మొన్నటి నిన్నటి వ్యవహారములలో తేలినది." అని బలేరాము డికిలించెను.

"విశ్వాసముగా నున్నచో వాని కేవిధమైన హానియు రానేరదు మీవలెనే అతడును నానమ్మినబంటుగా నుండును. నేనిదే అభయ హస్త మిచ్చుచున్నాను. " అని అగ్గిరాము డాతనిచేతిలో చేయి వైచెను.

విశ్వనాథము తన సంతోషమును గనబఱచుచు " అగ్గిరాముడు తలచినయెడల లోటేమిరాగలదు ! నాకానందమైనది " అనెను.

అగ్గిరాముడు దొంగరాముని నావలకుదీసికొనిపోయి సుమారు నున్నపదిహేనునిమిషములవఱకును మాట్లాడి పిదప గుంపువారందఱు

నున్నతావునుజేరి కూర్చుండెను ఒకగంటవఱకును వారెల్లరు నిష్టాగోష్ఠి మాట్లాడుకొనుచుండిరి. అగ్గిరాముడు తాను పోవలయునని లేచి ముందు జరుపబోవు దొంగతనములను గుఱించి తనవారికెఱిగింపదలచి యిట్లు పన్యసింపదొడగెను.

“సోదరులారా! నేను చెప్పబోవు సంశయములను జాగరూకులై సావధానముగా వినవలయును. మనవృత్తి కొలదిదినములక్రిందటివలె నేడు నిష్కంటకమై లేదు. పోలీసు మనవృత్తికి భంగము కలిగింప వలెనని విశ్వప్రయత్నము జేయుచున్నారు. వివిధోపాయముల నవలంబించుచున్నారు. మనగుంపు కొంతవఱకు వారల యధీనమైనది. కాని నేటివఱకు మాత్రము నాయకులను వారు పట్టుకొనలేకున్నారు భగవదిచ్ఛ యెట్లుండునో మనము చెప్పలేము. సాధ్యమైనంతవఱకు మనము జాగ్రతగానుండుటయే మనకు తరుణోపాయము. మనము వసించియున్న యీమాలగూడెములోనివా రెల్లరును మనకు లోబడి యే యున్నారు. మనవలన కొలదిగనో గొప్పగనో వార లనుభవించు చున్నారు. అందుచే వారు మనమున్న తావున్న పైవారి కెఱింగింప నేరరు. వారలట్లు మనకు లోబడి యున్నంత కాలమును, మనము హాయిగా గుండెపై చేయివైచికొని నిద్రింపవచ్చును. కాని రోజు లెట్లుండునో మనము చెప్పనేరము. కారణాంతరములవలన, నేను విడిగా సంచరింపవలసి యున్నది. నేను లేనికాలమున మీారతి జాగరూకులై మెలంగుట శ్రేయస్కరము. మెలగువిధులన్నియు మీారిదివఱ కెఱింగి యే యున్నారు. క్రొత్తగాజేరిన విస్సన్నకు దొంగరాము డావిధుల నెఱింగించును. ఇక జరుప దలచిన దొంగతనములను గుఱించి తెలియ జేయుదును. సావధానముగా వినుడు. రేపురాత్రి మీారెల్ల నసవర్తి లోనొక భాగ్యవంతుని యింట బ్రవేశించి సొత్తును తీ కొని రావల

యును. ఆవైన నంతయు దొంగరామునితో జెప్పితిని! ఆతడు మీ కెఱింగింప గలడు నేనచ్చటకు రావీలులేదు కావున జాగరూకులై మెలంగవలయును. నేడు తదియగదా! తిరిగి షష్ఠిరోజున ద్వారపూడి రోడ్డున రామచంద్రపురము పెండ్లివారు పోయెదరు. సుమారు 10 గంటలకు బండ్లు వంతెనదిగును. వంతెన దిగినవెంటనే మీపనిమీరు జూచుకొనవలయును. నేనుకూడ బహుశః రావచ్చును. కాని యిన్నిటి కంటెను ముఖ్యమైనది నవమినాటి రాత్రి 12 గంటలకు జరుగవల యున్నది. ఆర్యావట్టములోని క॥ ల॥ ఇంట ప్రవేశించి, సామాను నంతయు తెల్లవారుసరి కిచ్చటకు తీసికొని రావలయును అచ్చటకు నేనును రాగలను ఎల్లుటిరాత్రి నేనొక చిత్రము నాచరించెదను. తరు వాత నయ్యది మీకెఱింగించెదను. నేను లేనని మాత్రము మీరింత మాత్రము నధైర్యము నొందవలదు.”

పిదప నాతడు దొంగరామునితో పదినిమిషముల వఱకు గున గుసలాడి “అగ్గిరామ్ గురోజీకి జయ్” అను శబ్దము మధ్య నంధ కారములో నైక్యమైపోయెను.

8

…రాముడు గుంపును విడచి యెచ్చటికో పోయెను ఆతని యునికి దొంగరామునకు దప్ప మఱెవ్వనికి దెలియదు. విశ్వనాధ మగ్గి రాముని జూచినదిమొదలాతని రూపమునకును, పిదప వానివాక్యముల కును మితిలేని యాశ్చర్యము నొందెను. ఆతని రూపమును జూచినవా రెవ్వరు నాతడు దొంగయనియు, విశేషబలశాలియు దలంచుట కవ కాశములేదు. ఆతని వాక్యములను వినిన నాతడు నీచవృత్తియందు వంచరించువాడని యెవ్వరు ననుకొనరు రాకపోకలయందలి యాతని

తెలివితేటలను, పన్నుగడల యందలి యాతనినేర్పును వశీకరణమునం దాతని చాకచక్యమునుగని విశ్వనాథము తానుకూడ నిజముగ దొంగ యై, యగ్గిరాముని యనుచరునిరీతి నుండిన నెట్లుండునోయని చింతింప నారంభించెను. అట్టియసాధారణ ప్రజ్ఞగలవాడు కనుకనే, నేటివఱకు నాతడు పోలీసుచేత బడకుండెననియు, నాతనియునికి పైవారెఱుంగ లేకుండిరనియు విశ్వనాథమూహించెను. అగ్గిరాముడు నిజముగ చోర చక్రవర్తియను బిరుదము కర్హుడే.

ఇట్లుతలంచుచుండిన విశ్వనాథమును దొంగరాముడు సమీపించి ఏమోయి! జోగుచుంటివా?" అని కండ్లయెదుట జప్పట్లుచరచెను. విశ్వనాథ ములికిపడిలేచి "గురుదర్శనానందము ననుభవించుచుంటిని" అనెను.

విన్నవా! నీసంగతి అగ్గిరామునకు పూర్తిగాతృప్తియైనదట! కూపీలు తీయుటయందు నీకు బ్రజ్ఞయుండవచ్చునని నీముఖమునుబట్టి గ్రహించినాడట! కావున నిన్నికముందు దొంగతనములకు ముందు కూపీలను దీయుట కంపవలయునని యాతడు నిర్దేశించినాడు."

"నాకది సంతోషమే; కాని, ఆతడు నన్నేల అంత తీక్ష్ణముగా నదృష్టిచే పరిశోధించినాడు? ఆతనికి నావిషయమై యనుమానమున్నదా?

"అనుమాన మున్నదనికాదు. పోలీసువారు మనలను బట్టుకొనుటకై చేయు ప్రయత్నములను జూచి యాతడు పోలీసు వాడెవడైన నీ వేషమున వచ్చెనేమోయని పరిశీలించెను. అంతమాత్రము జాగ్రతలేనివాడల, మనకీకాలమున నుప్పును గంజియు లభించునా?"

"నిజమే. అందుకు నేనేమియు ననుకొనుట లేదులెమ్ము. మన వానవర్తి పయాణ మెప్పుడు ఎంతమంది పోవలయును."

"మనమైదుగుర మేగవలయును. రేపు మధ్యాహ్నము బయలు దేరి, సాయంకాలమున కనపర్తి జేరవలయును."

ఇంతలో బలేరాముడు వారున్న తావునకు జేరి, "విన్నన్నా; నాచేతికి తగినపని యీమధ్యదగుల లేదు. పంజాపట్టెదవా ?" అనెను.

"నాకిదివఱ కలవాటు లేదుకాని; నీకంత యవసరమైన బట్టెదను." అని విశ్వనాథ మాతనితో పంజాపట్టుట నారంభించెను. ఆదిని గొంచెమాతడు బలేరామునకు లొంగునట్లు గనిపించెను కాని, పదినిమిషములైన తర్వాత, నాతడు బలేరాముని ముప్పుత్రిప్పులుపెట్టి యింకెన్నడు దనతో పట్టనని యనిపించెను. చుట్టునున్న వారు గొల్లున నవ్విరి దొంగరాము డాతని వీపుపై జఱచి, "వాడికె శాస్తి జేసినావు ఇక ముందు మమ్ము బలేరాముడు పంజాబట్టుమనినప్పుడెల్ల నిన్ను జూపింతుము. ఇకనీపేరు వానికి బ్రహ్మాస్త్రమే !" అని మెచ్చుకొనెను.

ఇట్లువారు కొంతకాలము వఱకును గాలక్షేపముజేసి, భోజనాద్యవశిష్టములను దీర్చికొని సుఖనిద్రాపరవశులైరి.

మరునా డుదయము మొదలు మధ్యాహ్నము రెండుగంటల వఱకును, నాగుడిసె నాటకరంగస్థలమాయెను. ఆకాలమున నాగుడిసె నుండి, గంటగంట కొక్కడుగా, నొకపంచాంగపు బ్రాహ్మణుడును, నొక కంచుచెంబుల వర్తకుడును, నొకసాతానియు, నిద్దరు రైతులును బయలుదేరి ద్వారపూడిదారి నొకరొక్కరే అనవర్తి జేర నారంభించిరి వేషముల దాల్చుటయందును, తదనుసరణముగా బ్రవర్తించుట యందును వీరాతితేరినవారని యీనాటిచర్యయే బాగుగా చాటగలదు. విశ్వనాథము సాతానివేషము దాల్చెను. దొంగరాముడు పంచాంగపు బ్రాహ్మణుడాయెను. బలేరాముడు కంచుచెంబుల వర్తకుడయ్యెను. మిగిలిన యిద్దరును రైతులవలె బ్రచ్ఛన్నవేషములను దాల్చిరి.

విశ్వనాథము చేతిలోని 'విసిని' కర్రయందు కన్నపుగత్తి యమర్పబడి యుండెను. మిగిలిన నలుగురి చేతులయందలి కర్రలయందును గత్తుల మర్పబడియుండెను. ఇట్లు వీరొకరి వెంబడి నొక్కరు ద్వారపూడి సమీపములనుజేరి సాయంకాలమగుసరి కూరియందు ప్రవేశింపవల యును. దొంగరాము డాగ్రహస్థునింట రాత్రికి భోజనమునకుజేరి, వీధి యరుగుపై సాయంకాలము భోజనమునకు బూర్వము గూర్చుండియుం డును. మిగిలిన నలుగురు సిల్లునానవాలు జూచికొని రాత్రికి వీధియరు గుపై బరుండియుండు దొంగరామునిజేరి యాతని యనుమతి చొప్పున నింటికెచ్చుటనో గన్నము త్రవ్వవలయును. తెల్లవారులోపున సందఱను దిరిగి పిడపర్తి జేరవలయును.

ఇట్లు ద్వారపూడినుండి పోవుచుండగా విశ్వనాథము సత్రపున మీపమును జేరిన వెంటనే తనసహజమైన కంఠస్వరముతో భాగవత మునందలి "“అలవైకుంఠపురంబులో నగరిలో నామూల సౌధంబు లోపల” అని పాడునప్పటికి వీధియరుగుపైకి నారాయణదాసా ప్రక్క గదినుండి యరుదెంచెను. ఆతని జూచి విశ్వనాథము తనమార్గమునుండి మరలక నడచుచునే “యెల్లుటిరాత్రి నీగదియందు చీటీపడనేయుచును. ఆప్రకారము తత్క్షణమే యేర్పాటులు చేయించవలయునని సుబ్బా రావుతో చెప్పు” అని యాతనికి వినిపించునట్లు చెప్పి తనదారినేగి యొక విజనప్రదేశమున గూర్చుండి యొకజాబును వ్రాసి కట్టుకొనినబట్ట లోదాచి యుంచుకొనెను. ఆగి నారాయణదాసుతో మాట్లాడినచో, నెవ్వరైన గనుగొనినచో, తనప్రయత్నమునకే కాక ప్రాణమునకు గూడ భంగమువచ్చునని యాతడట్లు నడచుచునే దాసుతో మాట్లా డెను.

దొంగరాము డాగ్రహస్థుని యింటికి సాయంకాల మైదు గంటలకుజేరి రాత్రికి భోజనము బెట్టింపవలయునని వేడికొనెను.

ఆ యజమానియు నొప్పుకొనెను. సాయంకాల మైనతోడనే, యాత డాయజమానితోగూడ వీధి యరుగుపైఁ గూర్చుండెను. ఇంకొక యరగంట కొకరివెంబడి నొకరాఫీధనిబోయి యూరుబయట మా మిడితోవుప్రక్క గూర్చుండి, తమతో దెచ్చికొనియున్న యాహా రములను భుజించి యొక మూడుగంటలకాలము విశ్రమించిరి. పిదప చాటుమార్గములవెంబడి నెల్లరు నూరు నిశ్శబ్దమగునరి కాతని వీధి యరుగులపైకి బండుకొనుటకు జేరినట్లు కూడికొనిరి; దొంగరాము డతిరహస్యముగా యావద్వృత్తాంతమును మిగిలినవారి కెఱింగించెను. బలేరాముడును మిగిలిన రైతువేషముననున్న యిర్వురును దొడ్డి గోడ దాటి దొంగరాముడు చెప్పినట్లు పడకగదికి మంచముక్రింద గన్నము ద్రవ్వి లోన బ్రవేశించి, గాఢనిద్రయందున్న యజమాని మొలత్రాటినుండి తాళపుజేతుల నూడలాగికొని ప్రక్కగదియం దున్న బోషాణమును దెరచిరి. అందుగల నగలపెట్టెను, రొఖము బైకిదీసి యొక రొక్కరే కన్నమునుండి వెలువడిరి. తెల్లవారుసరికి పిడపర్తిగ్రామ మంచీలపై నెల్లరును జేరిరి. ఒక్క దొంగరాముడు మాత్ర మచ్చట నాయుదయమువఱకును బరుండి, తెలతెలవారు వేళ, దాను కడచినరాత్రి యజమానితో చెప్పినట్లూరిలోని వారెల్లరు దన్ను జూచుచుండగా, బిక్కవోలువైపు బయలుదేరి. యొక యర మైలు బోయి, వెనుకకు మరలి, పొలముగట్లపై ఎనిమిదిగంటలకు పిడపర్తి జేరెను. యజమాని యుదయముననే లేచి, వీధితలుపుదీసి దంతధావనాదుల నొనర్చి బోషాణముదీయుటకు తాళపుచేతులకై మొల దడుముకొనగ కానరాక, లోనికిపోయి వెదకి తుదకు బోషాణము జేరి చూడగా తాళపుచేతు లాతాళము ననే యుండెను. తెరచి చూడగా సంగతి విశదమాయెను. ఇక నాయన చేసినగోలకు మేరలేదు. ఉదయముననే యూరివారి కండ్లయెదుట నొక్క యంగవస్త్రముతో

నేగిన పంచాంగపుబ్రాహ్మణుని యందాతనికి లేశమైన ననుమానమేని లేదు; ఈతని పడకగదిలోనుండియును, వంటశాలనుండియును, బో ణముండిన గదికి మార్గములున్నను, తాళపుచేతుల దీసికొనుటకై యాతని పడకగదికే కన్నముద్రవ్వవలసివచ్చెను. ఆరాత్రి లబ్ధి సుమారు నాలుగువేలు రూప్యము లుండియుండును.

9

మరుసటినాడు మధ్యాహ్నమునకు రొఖములో గొంతభాగ ము మాలపల్లెలో నున్నవారికి మామూలుగా పంచిపెట్టబడెను. ఎవ రెవరి కీయదలంచినవి వారివారియింటికి దొంగరాముడే తీసు కొనిపోయి యిచ్చుట యలవాటు. వారివారి యవసరములనుబట్టి అగ్గిరాముని యనుమతిపై దొంగరాముడు సహాయము చేయుచుం డును. మాలపల్లెలో వీరిసొమ్మునుదిననివాడును, వీరియెడ విశ్వాసము లేనివాడును లేడు.

పిడపర్తి గుంపులో నున్నవారెల్లరు నానందసముద్రమున నోల లాడుచు నిచ్చవచ్చినట్లు గాలక్షేపము జేయుచుండిరి. అగ్గిరాము డెచ్చటనుండెనోగాని, ఆదినమున నాతడు చిత్రము నొనర్చెదనని వాగ్దానము నిచ్చియుండుటచే పిడపర్తిలోనివా రాచిత్ర మెట్టిదో యని యూహాలను జేయుండిరి. కాని ఆచిత్ర మెట్టిదో ఆదినమున మధ్యా హ్నము కలెక్టరుదొరగారికిగాని, ఆతని యెదుట నేదియో యుత్తరము జదువుచున్న మునిషీకిగాని బోధపడలేదు. దొరగారిమొగము గీచిన దదుంపవలె నెఱ్ఱనై కోపముచేతను, నాశ్చర్యముచేతను వికృతమై యుండెను. ఆకలెక్టరు చాల సరసుడనియు, ప్రజాహితపాలకుడనియు

ప్రసిద్ధినొం దెను. ఎదుటనున్న మునిషీముఖమున నించుక కొం డొంము గప్పుచుచుండెను. దానికిగారణ మాత డిప్పుడు చదువుచున్న యుత్తరమునందలి యంశములే ఆసాయంకాలము దొరగారు ద్వారపూ కాలువలో జమాబందీకై కిడియము పోవుచుండె గావున మునిషీ తీరుబడిగ గూర్చుండి చదువుటకుగాని, దొరగారు కూర్చుండి వినుటకు గాని లేశము నవకాశము లేకుండెను. మనముగూడ నాయుత్తరము లోని యంశముల నొకసారి పఠింతము.

"మహారాజరాజశ్రీ గోదావరిజిల్లా కలెక్టరుదొరగారి దివ్య సముఖమునకు, భృత్యుడు అగ్గిరాముడు సాష్టాంగదండప్రణామము లాచరించి వ్రాసికొను అర్జీవిన్నపములు. దొరగారికి నే నెవ్వరినో, నావృత్తియు గుణగణంబు లెట్టివియో నే నెఱిగింప నవసరములేదని తలంచుచున్నాను. ఏలనన నాపేరీజిల్లారికార్డులలో జరిగిన పది; పదునొకండు వత్సరములనుండియు నగ్రస్థానము నలంకరించియుండు నని నేను చెప్పుకొనుచున్నానని మీరు నాయందు గర్వము నారో పింపవలదు. నేను తమవలెనే ప్రజాహితపాలనమునకై యత్నించు చున్నాను. చేతకానివా రగుటచే పోలీసు నన్ను బట్టుకొనలేక, నాయందు తమకున్న కోపాదులను దీర్చుకొనుటకే నానామమును గలుషపూరితముగా జేయుయత్నించుచున్నారు. తమరు రెండేండ్ల క్రిందట నావ్యవహారమున నాపరోక్షమందు విచారించుచు నేను దొంగనయ్యును కరుణయు, మానమును గలవాడనని నిండుసభయం దుచ్చరించితిరని విన్ననాటినుండియు తమ యుదారభావమును గొనియాడుటయే తప్ప, నాకితరోద్యోగ మేమియులేదు. తమ కనతి కాలములో నాయద్భుత నైపుణ్యము జూపింపవలయునని యానాడే నిశ్చయించుకొని యుంటిని గాని, తొందరపనులవలన, నేటివఱకును తీరిక లేకపోవుటచే యూరకొన వలసివచ్చెను. ఈయాలస్యమునకు మన్నింతురని, తమకు కొలదిదినము

లోల—నేలఅనగా నేడో రేపో గెల్లుటనో—నాచాతుర్యమును జూపించి మెప్పుబడయగలను.

దేవరవారి దివ్యచిత్తమున కింకొకసంగతి దేవలయునని యిన్ని దినములనుండియు యత్నించుచుంటిని. నేనెంతవాండనైనను తమరు సెలవిచ్చినట్లు నాకును మానావమానములున్నవి. దొంగయు మనుష్యుడే. కాని నేను బాటలు గాయుచున్నను బాటసారులును హింసించలేదు. మనుజులసొత్తును హరించుచున్నను వారి మాన ప్రాణముల నెన్నడును స్పృశించి యెఱుగను. విరివిగా దొంగతనము లను జేయుచు, వేలకువేలు ధనము నార్జించుచున్నను, నేను నిత్యభిక్షాధికారినే. భాగ్యవంతులనే దోచి యాధనమును బీదల కొఱ కిచ్చుచున్నాను. అట్టి నన్ను పోలీసు పట్టుకొనలేక, నాయందు ప్రాణహాని, స్త్రీమానహాని, బాలబాలికాహింస, నిర్దయ మొదలగు మహాపాపముల నారోపించుచున్నారు. నేను తమ్ము గోరున దేమన, నాయందు దయయుంచి, నాబారిబడి, నాచే ధనమును గోగొట్టుకొనిన వారిని విమర్శించి, నాయం దిట్టిగుణము లున్నవేమో కనుగొని, పోలీసువారికి బుద్ధిజెప్పవలయుననియే! వాచేత నిరాయుధుడై, నిద్రా వస్థయందున్న నాపరమవిరోధి జిక్కినను నేను వానిప్రాణమున కేవిధ మైనహానియు నొనర్పననియు, రక్తము గంట జూడననియు నాబిరుద ములు. తమకే నిదర్శనము తెలియగలదు. నేడు జమాబందీపై బయలుదేరుచున్నారు కాబోలును. తిరిగి వచ్చునపు డగ్గిరామునిగుఱించి, మీకున్న సదభిప్రాయము బలపడునుగాత — ఇట్లు విన్నవించువిధే యుడు — అగ్గిరాముడు.”

దొరగారు ప్రయాణపు హడావిడియం దీయుత్తరములోని యంశములకు కోపము నాశ్చర్యమునొంది, వినుగుదలచే, మునిషీ —— కిందుతిట్టి, ప్రయాణ మాలస్య మగుచున్నదని, ఇద్దఱు ముగ్గురు

బంట్రోతులపై నరిమి, సాయంకాల మూరుగంటలకు పడవనెక్కి, పడవటాపుపై జాగరూకతతో మేల్కొని యుండవలయుననియు, అగ్గిరాముడు వచ్చిన గలియబడి పట్టుకొనవలయుననియు, నాజ్ఞలనొసంగి పడవలో తలుపులు దీసికొని, తన చందువాపెట్టెను కాళ్ళక్రింద నుంచుకొని గాఢనిద్రాపరవశు డాయెను. బంట్రోతులు రాత్రి 12 గంటలు దాటినదాక, మెలకువతో మాట్లాడుకొనుచు నగ్గిరాముని గురించి కథలను జెప్పికొనుచు గాలక్షేపము జేసిరి. అంత నించుక నిద్దరా వారు జోగుచు, మధ్యమధ్య "అదుగో వచ్చినాడు ! ఇదుగో వచ్చినాడు !" అని పలవరించుచు టాపుపై నిటునటు సంచరించి తిరుగ నిద్రాపరవశులైరి. రాత్రి 3 గంటలకు పడవ యొకచో రెండులాకులగుండ బోవలసి వచ్చెను. అంతయు నిశ్శబ్దముగ నుండెను. మొదటిలాకును దాటునరి కగ్గిరాముడు లాకు తలుపులో డాగియున్నవాఁడు గావున, "టాపు" పై వారి కగుపడకుండ పడవ హాలులో ప్రవేశించెను. తిరిగి పడవ రెండవలాకును దాటువేళ కాతడు దొరగారి చందువాపెట్టెలో తలుపు లోనికెక్కి డాగెను. దొరగారి పాదములక్రింద ఆయన దుస్తులను మూటగాపెట్టి, అగ్గిరాముడా పెట్టెను కదలిక లేకుండ లాగివైచెను. పడవ లాకును దాటిన తర్వాత నగ్గిరాము డాపెట్టెతో తనదారి బోయెను.

ఉదయముననే లేచి దొరగారు పెట్టెలేదని బంట్రోతులపై నొందినకోప మింతింతయని చెప్పనేరము. ఒకరిద్దఱకు పాదరక్షాప్రహారములు కూడ సిద్ధించెననియు నొకనిని పనిలోనుండి తప్పించివైచెననియు తరువాత తేలినది. ఆపెట్టెలో జమాబందీకాగితములు కొన్నియు, సర్కారురహస్యములుగల కాగితములు గొన్నియు సుమారొక వేయి రూపాయల కాగితములు గలవట ! డబ్బుపోయిన నాతడువిచారింపడు. కాని సర్కారుకాగితములు పోయెనని చాల ఖిన్నుడై తనయొద్దనున్న

గుమస్తాలను, బంట్రోతులను నాలుగువైపుల కాతడు పరుగెత్తించి విహ్వాల మనస్కుడయి యాతడా కాలువగట్టున కొంతదూర మేగెను.

ఉదయ మెనిమిదిన్నర గంటలాయెను. ఒక అత్తరులమ్ముసాహేబు నాలుగుదిక్కులను గలియజూచి తలపాగ తిన్నగా సవరించుకొని గుడ్డలో కట్టబడి తన భుజముపైనుండి వ్రేలాడుచున్న పెట్టెతో దొరగారి యెదుటనిలిచి సలాముచేసి పెట్టెను గుడ్డలోనుండి తీసి యాతని యెదుట బెట్టెను దొరగారాశ్చర్య నిమగ్నులై తత్క్షణమే తనజేబులోనున్న తాళపుజేతులను దీసి పెట్టెమూత దెరచి లోనిసామాను నంతయు వివరముగా జూచెను. ఈకాలమంతయు నాయత్తరు సాహేబు నాల్గుదిక్కుల జాగరూకతతో బరీక్షించుచుండెను. తుదకు దొరగారు లేచి నిలువబడి "ఎవడవు నీవు" అని ప్రశ్నించెను.

తమకు నిన్న యుత్తరము వ్రాసియుండలేదా? అందులో చూపెదనన్న చిత్రమే యిది. శెలవునిచ్చిన నాదారి నేగెదను. అని వచ్చిన యగ్గిరాము డనెను.

చాల సంతోషము. ఈడబ్బు తీసుకుపొమ్ము. అని దొరగారా పెట్టెలోనున్న సుమారు వేయిరూప్యములు విలువగల కాగితములను దీసి యాతనిని దీసికొమ్మని సంజ్ఞచేసెను.

తమ యనుగ్రహమున్న చాలును. ఈడబ్బు నాకనవసరము. ఇట్లు నిరాకరించితినని కోపమువలదు. దీనినేదైన ధర్మమునకు వినియోగించుడు. దయయుంచుడు. శెలవు అని తృటిలో నగ్గిరాము డదృశ్యమాయెను. తిరిగి మకాము జేరిన తర్వాత నాధనమును బీద విద్యార్థులకొఱకు దొరగారు ఖర్చుపెట్టిరని వాడుక.

10

అగ్గిరాముడు కలెక్టరుగారి పడపయం దీచిత్రమును జేయు రాత్రి ప్రారంభించునప్పటికి పిడప ర్తిలోని గుడిసెలో నెక్కడజూచినను నవ్వులే. దొంగరాముడు తనయొక్కయు, నగ్గిరామునియొక్కయు, బలేరామునియొక్కయు విచిత్రచర్యలను కథలుగా చెప్పుచుండెను. మనమచ్చట కొంతసేపు విశ్రమించినచో రామత్రయముయొక్క చరిత్ర మించుక తెలియగలదు.

"నేను సుమారెనిమిదేండ్ల క్రిందట నొకసర్కారుద్యోగమున నుండెడివాడను. నాకు నెల కిరువదిరూప్యము లిచ్చుచుండెడివారు. ఇట్లుండగా నొకగ్రామస్థుడు నాయధికారితో పనియుండి మేము మకాముచేసిన గ్రామ మరుదెంచెను. ఆతడు చాల భాగ్యవంతు డగుటచే యధికారికి బహుమానముగా నెన్నియో వస్తువులను దెచ్చెను. కారణాంతరములచే యాతడు తిన్నగా యధికారియొద్దకు బోక నాయొద్ద కరుదెంచి యధికారితో తనకార్యమును నివేదింపవలయు నని నన్ను బాధింపసాగెను. నేనదివఱకెన్నడు నధికారితో నెవ్వరికొరకును గలుగజేసికొనలేదు కావున నేనట్లు జేయనని నిరాకరించితిని. అతడెన్నియో విధముల బ్రయత్నించెను. కాని నేనందుల కొప్పుకొనక పోవుటచేత నాతడు నాయందు కోపముగలవాడై బంట్రోతులద్వారా యధికారితో తనపని చెప్పికొని యాతని దర్శించి లంచముతిని యిన్ని దినములవఱకును తనకార్యముదీర్పలేదనియు యిప్పుడాతనికై తెచ్చిన బహుమానము కావలెనని పట్టుపట్టెననియు నాపై లేనిపోని కొన్నికల్లలను గల్పించి పితూరీ చేసెను. దానిపై నధికారి మండిపడి దర్శన మీయకనే నన్ను పనినుండి తొలగించితినని యుత్తరమంపెను. సవారిలోనికి బోయి యెచ్చటనో భోజనముచేసి సాయంకాలమైన

తర్వాత నధికారిని తిరిగి దర్శింపవలెనని యాతని మకామునకు బోయితిని. కాని యాతడించుక సురాపానముచేసి యుండుటచే మత్తెక్కి నన్ను జూచి దొంగదొంగ యని చేతికర్రను విసిరి, బంట్రోతులను కేకవైచెను. నేను విధిలేక తిరిగి పోయితిని. ఆత డాయూరియందొక మూడురోజు లుండెను. నన్నీదుస్థితికి దీసికొనివచ్చిన యధికారికి నా విషయమును దిరిగి నివేదింపదలచుకొని యుంటిని కాని యీవార్త సమీపమున నున్న మాగ్రామమున దెలిసి నాకీలోకమున సర్వమునై యున్న వృద్ధయగు నాతల్లి గుండెపగిలి చనిపోయెనని యామాగవ నాటిరాత్రి నాకు దెలిసినది. దానికి గడువిచారించి నాయధికారిని, నాకీయవస్థదెచ్చిపెట్టిన గ్రామస్థుని దండించి నాకసి దీర్చికొనవలయునని నిశ్చయించుకొని యారాత్రి నేను స్వగ్రామమునకు జేరుటకు ముందే నేనందుల కారంభించితిని. రాత్రి యధికారిగృహమున బ్రవేశించి యాతని చందువాపెట్టెనుహరించి యూరివెలుపలనున్న కాలువలో నూరద్రొక్కి నాయూరునకేగి నాతల్లి కంత్యసంస్కారముల నన్నియు దీర్చితిని. నేను పరువుగల కుటుంబములోనివాడను. ఇకముందే వృత్తిని యవలంబించి యిట్టి నీచులకు గర్వప్రాయశ్చిత్తము జేయవలయునని గట్టిగా జొరబడితిని. ఈచందువాపెట్టెయందు డాఫీసుకాగితము లెన్నియో యున్నవనియు ఇటీవల నాయధికారికి జీతము చాల తగ్గించిరనియు వినియుంటిని. ఇట్లు శ్రాద్ధములైన తర్వాత నాకున్న యాస్తినంతయు సత్రమునకై యిచ్చివైచి యాయూరు విడిచి నాపై బితూరీచేసిన గృహస్థుని పీడింపవలయునని యాతని గ్రామమునుజేరితిని. ఆతడు మంచిస్థితిపరుడు. అతనియింట సుమారిరువది ముప్పదివేల రొఖముండెనని వినియుంటిని. అదియంతయు నింట భోషాణమునందుంచి యాతడందుపై పక్కవైచికొని పరుండునని వినియుంటిని. ఆతనియింట బ్రవేశించుట కొకనాలుగైదుదినములు కాచికొనియుంటిని. ఇట్లుండ

నొకనా డాతడు తన పెద్దకుమారు నింటనుండి పొరుగూరేగెను. ఆరాత్రి నేనింటిపై పెంకులను దీసి చాపనుగోసి యింట ప్రవేశించునప్పటికి నాకు గల్గిన యాశ్చర్య మేమనిచెప్పుదును! నాకెదురుగా నొకమూల పండ్లికిలించుచు నీబలేరాముడు ప్రత్యక్షమాయెను. ఒకరిసంగతి నొకరు గ్రహించి సంజ్ఞలచే యావద్వృత్తాంతమును విశదపఱచుకొని యా భోషాణముపై బరుండినవానిని దింపి క్రిందపరుపుతోనిడి భోషాణపు తాళమును మారుచెవులచే దెఱచి. చెరియొక యైదుసంచులను దీసికొని యాతని మరల నాపరుపుతో భోషాణపుపెట్టెపై పరుండబెట్టి బలేరాముడు ప్రవేశించిన కన్నముగుండ వెల్వడితిమి. వెన్నెలలో మేము తెచ్చిన సంచులను దెఱచి చూడగా నందు సుమారుగా నిరువదియైదువేలరూప్యములు కిమ్మతుగల నాణెములును, కాగితములును గలవు. వానికి దగినశాస్తి జేసితిమని సంతసించికొని యిర్వురమును గలిసి బయలుదేఱితిమి. నాకెచ్చటనుండుట కునికిలేకి పోవుటచే నీరెండవవానితో గలిసియుండుట కవకాశముండునేమో యని యాతని వంశాదులను బృచ్ఛచేసితిని. అప్పు డాతడు తనపేరు బలేరాముడనియు, 'నా' యనువా రెవ్వరును దనకు లేరనియు సుమారై దేండ్లనుండి యీ వృత్తిలో నుండియుంటి ననియు, నన్నుగూడ తనతోనుంచుకొనుట కభ్యంతరము లేదనియు చెప్పెను. నాడుమొదలు మే మిర్వురమును దొంగతనములను జేయుచు తెచ్చిన ధనమును బీదలకొఱకు వెచ్చించుచుంటిమి. ఆబలేరాముడే యీబలేరాముడు. ఈతడు చిన్నతనమున బడులందు ప్రారంభించిన పలకపుల్లలదొంగ తనమే ప్రస్తుత మీతని యుత్కృష్టతను సాటునని యాతడే చెప్పెను. తోడిబాలుర వస్తువులను దొంగిలించినవా డెప్పుడును దానే యైనను చదువుకొనిన యెనిమిదేండ్లలో నొకనాడును దొరకలేదట. పైగా నాదొంగతనము లితరులమీద నారోపింపబడుచుండెనట. ఇట్లు మేమిర్వురమునుగూడ క్రమముగా

కొంతకాలమున కొక పదిమందిని జేరదీసి యిండ్లలో బ్రవేశించుటతో పాటుగా బాటలను కాయనారంభించితిమి. ప్రచ్ఛన్నవేషములతో పగ లూరూరు సంచరించుచు నుండి రాత్రులందు దొంగతనములను జేయు చుంటిమి. ఇట్లుండ నప్పుడు దూరములోని యగ్గిరామునిసంగతి నెవ్వరో చెప్పుకొనుచుండగా వినుచుంటిమి. కాని నాటివఱకును మేమాతని నెన్నడును జూచియుండలేదు. ఇట్లుండగా నొకనాటిరాత్రి గాఢాంధ కారములో మేము ద్వారపూడినుండి రామచంద్రపురము పోవురోడ్డున గాచియుంటిమి. నేనును బశేరాముడును మఱియొక్కడు నుంటిమి. రాత్రి 12 గంటలు దాటినతర్వాత నొంటిఎద్దుబండి నెక్కి యెవ్వరో వచ్చుచున్నట్లు గ్రహించి జాగరూకులమైయుంటిమి. బండి మే మున్న తావును జేరెను. వెంటనే మేము ముగ్గురము నాబండిపయి బడి బండినాపినాము. లోపలనుండి యెవ్వరో "బండియాపిన ముగ్గు రిలో నిద్దరు బండిలో కూర్చుండవచ్చును. మూడవవాడు బండి వానితోబాటు బండితోలవచ్చును. అగ్గిరామునకు బండితోలిన పరువు తక్కువకాదు" అని గంభీరముగా పలికెను. మాకు గుండెలు ఝల్లు మనెను. వెనుకకు వచ్చి బండిలోనివానిని జూచి నిర్ఘాంత పడితిమి. అగ్గిరాముని పేరెక్కడ, యీబండిలోని సామాన్యదేహదార్ఢ్యముగల వీడెక్కడ నని యాశ్చర్యమునంది యట్టె నిలిచితిమి. అంత నాతడు బండిదిగి "ఈబండిమీాద వచ్చుచున్న మనుజుని కట్టి యొక పొలమున నుంచి యీబండిమీాదనే నేను వచ్చుచున్నాను. సుమారు పదివేల రూప్యములను దీసికొని కొన్నపొలమునకు జెల్లించుట కాతడు రామ చంద్రపురము వెడలునని నాకు నిన్ననే వార్త తెలియుటచే పెద్దా పురమునుండి యింతదూరము వచ్చితిని. నాతో డీకొనవలయునని —మున్న యెడల రండు" అనెను. మేము వెలవెలబోయి యూతనిచేం నున్న ... డును, చేతనున్న పిస్తోలును, మొలనున్న కత్తిని జూచి ...

నిజముగా నగ్గిరాముడవైన యెడల మేము నీకు భృత్యులమే !" అని యాతనివైపు చూడగా నాతడు నవ్వి "మీరింకను దొంగతనమున నారితేరవలయును. నాతో రండు" అనెను. మే మనుమానించుచుండగా నాతడు నన్నును బలేరాముని జూచి "మీరిద్దఱును నాతో రండు. ఈకుఱ్ఱవాని నింటికి బోయి రేపీవేళ కిచ్చట కింకెవ్వరైననున్న వారితో రమ్మనుడు" అనెను. ఆతనియెదుట మేము చేయునదిలేక మాతోనున్న వాని నితరులతో మరుసాడ్డాణలమున నుండవలయునని చెప్పి మేమాతనితో బోయితిమి. అత డాబండిని రామచంద్రపురము వఱకును దీసికొనిపోయి వానికొక పాతికరూప్యముల నిచ్చి పెట్టెను. కాలువయొద్ద విప్పి యందున్న పయికము దీసికొని మాతోకూడ తన మకాముకు బయలు దేరెను. దారియం దాతనియాజ్ఞ చొప్పున మారువేషములను దాల్చి బండిచేయించుకొని యాతని వాసస్థానము జేరితిమి. అప్పటి కంతయు విశదమాయెను. ఆరాత్రి మాగుంపులోనివారి నందఱను దీసికొనిరావలయునని నేనును నాతడును బయలుదేరితిమి. నాడు మొదలు నేటివరకును నెల్లరమును గలసియే యుంటిమి, ఇక ముందు భగవదేచ్ఛ యెట్లుండునో, క్రమముగా నందఱతోపాటా తడును నిద్రాదేవిముద్రలను నేత్రముల కద్దుకొని యాలోకమును మఱచెను.

11

తూర్పు తెల్లవారినతోడనే యెల్లరును నిద్రనుండి మేల్కాంచి, విధ్యుక్త కృత్యములను దీర్చికొని రాత్రి జరుపబోవు చర్యను గుఱించి చర్చింప నారంభించిరి. ఎల్లరును తత్పూర్వపు రాత్రియందు వినిన యంశములను గుఱించి నవ్వుకొనుచు, జరుపబోవు నాటకమునకు నాందీ ప్రస్తావనల విరచింప దొడగిరి.

ఈనాటికి తనపై ననుమానము సంపూర్ణముగ నంతరించినదని విశ్వనాథము ధృవపఱచుకొనెను. అగ్గిరాముడు వెనుక దొంగరామునితో చెప్పిన మాటలవలన గుంపులోనివారెల్లరును, వానితోగూడి మంతనము లొనర్చుచు, వానిసలహా నపేక్షించుచు, వానితో స్వేచ్ఛగా ప్రవర్తింప నారంభించిరి విశ్వనాథ మనిన దొంగరామునకును, బలేరామునకును నపరిమితముగు విశ్వాసమును, స్నేహమును గుదిరెను. కావుననే నాటిరాత్రి యాచరింపవలసిన కార్యమును గుఱించి, వారిద్వయను విశ్వనాథము చెప్పినచొప్పున నడచుకొనదలచి, యాతని చెంతజేరి మంతన మారంభించిరి. "అగ్గిరాముడు లేనప్పుడు మనకు విస్సన్న యేపెద్ద; అతని యనుమతి లేనిదే గుంపులోని వారెవ్వరును నేకార్యమును జేయరాదు." అని దొంగరాము డావెనుకటి రాత్రియే గుంపులోని వారికెల్లరకు నెఱింగించెను. అందుచే, మిగిలినవారికి విస్సన్నయందించుక గౌరవమును భయమును గూడ జనించెను.

విస్సన్నా! అగ్గిరాముడు వచ్చునో రాడో నిశ్చయముగా తెలియదు. కావున కార్యభారమంతయు మనపై బడినది మాలోనీవే యెక్కువ యనుభవశాలివికాన నేడు సంపూర్ణాధిపత్యముతో నాయకత్వమును నేనొసగుచున్నాను. కావున నేటిరాత్రివిషయమై నీయభిప్రాయమేమియో మాకెఱింగించినచో నీయాజ్ఞలను మేమెల్లరమును నెరవేర్ప నంసిద్ధులమై యుందుము" అని తానిదివఱ కనుభవించుచున్న నాయకత్వమును లేశమైన ననూయ జెందకుండ దొంగరాముడు విశ్వనాథమునకు ధారవోసెను.

"అసలు సంగతులేమియో నేనెఱుంగను. అగ్గిరాముడు నీకు తప్ప మాకెవ్వరకు నెఱింగింపలేదు. కావున నాకు యావద్వృత్తాంతము నెఱింగించినగాని, నేనేమియు జెప్పలేను అంతియేకాదు? నీనాయ

కర్తవ్యమును నీవేల విడుపవలెను. నేనును నీమందలోని వాడనే యని తలంచుము. ”

అప్పుడు దొంగరాము డారాత్రి జరుగనున్న విషయమును గురించి, యిట్లు చెప్పదొడగెను. గుంపులోనివారెల్లరు సావధాన చిత్తులై వినుచుండిరి.

“ ఈరాత్రి పదిగంటలకు జరుగవలసిన యీవిషయమునుగూర్చి చూచాయగా మీకగ్గిరాము డిదివఱకే తెలిపియున్నాడు. ద్వారపూడికి నాలుగైదుమైళ్ళ దూరము నసున్న యొక పల్లెటూరినుండి, రామచంద్ర పురములో, రేపుదయమున జరుగబోవు పెండ్లికై పెండ్లివారు బయలు దేరుదురట. వారు రాత్రి 10 గంటలకుద్వారపూడివంతెనసమీపములకు జేరుదురట. మనమచ్చటనే కాచియుండి మనపని నిర్వర్తించుకొనవలసిన దని మన కగ్గిరాము డిదివరకే తెలిపియున్నాడు. కాని వచ్చెడి మనుజు లెందఱో యాతడు చెప్పలేదు. ఆతని కెరుక లేదని చెప్పియున్నాడు. బహుశః యావద్వృత్తాంతమును తిరిగి తెలుపుటకై మధ్యాహ్నము లోపున తిరిగి యగ్గిరాముడువచ్చిన రావచ్చును. కాని నమ్మకములేదు. ఆతడు రానియెడల, మనలో నెవ్వడైనను ముందుగా నాగ్రామమునకేగి యచ్చట మనకు గావలసినయంశముల నెఱింగి వంతెనయొద్ద జేరియున్న యితరుల కెఱింగింపవలయును. వచ్చెడువారి సంఖ్య రూఢిగా మనకు తెలియదు కనుక మనదండంతయు నాప్రాంతములనే వేచియుండవల యును. లేనిపోని కొంటెపనులను జేయవలదని యగ్గిరాముడు గట్టిగా చెప్పినాడు ” ఈమాటలను విని బలేరాము డించుక యికిలించెను. “ ఇకిలించుటకాదు. ఈసారి యెవరైన నసలు పనిమాని కొంటెతనము నకు దిగినచో కార్యము ధ్వంసమగుటయేకాక, తాను తగినట్లు బుద్ధి జెప్పెదనని యగ్గిరాముడు తీవ్రముగా జెప్పినాడు. కావున పిఠాపురవా-

రోడ్డున జేసినట్లు చేయవలసినది శాసించితినని చెప్పినాడు. ఆపైన మీ యిష్టము. అగ్గిరాముని వ్యవహారమని మాత్రము మఱచిపోవలదు ''—

"పిఠాపురము రోడ్డున నెవరేమి చేసినారు? కొంచెము నాకు గూడ నెఱింగింపరాదా?" అని విశ్వనాథము దొంగ రాముని గోరెను.

"ఆయికిలింపుల ఈరన్ననే యడిగిన చెప్పును చేసినవాడు చూచినవానికన్న సరిగా చెప్పగలుగును. కదా?" బలేరాము డీమాట లనువిని నవ్వునాపుకొనలేక వీధిలోనికి బోయెను అప్పుడు దొంగరాము డిట్లు చెప్పెను

"మేమైదుగురము బయలుదేరి పిఠాపురపు రోడ్డున నొకబండి నాపి లోపలి సామానును మోసికొనిగావలయునని నాలుగుమాసముల క్రిందట నొక రాత్రి కాచియుంటిమి. సాయంకాల మగునప్పటి కందఱ మును సర్పవరపురోడ్డున కొక మైలుదూరమున గాచియుంటిమి. ఆరోజున నగ్గిరాముడు మాతో లేడు. కోరంగిలో నొకవర్తకుని యింట గన్న మునకై చుటకై యాతడు పోయినాడు. ఆనాడు పిఠాపురము రోడ్డున మాకు దొరకబోవు లాభముకన్న నెక్కుడుగా లభించు నితరోద్యోగ ములున్నను, తానుకూడా మాతో లేనికారణమున సులువుగా తేలునని యమ్మాతడీ రోడ్డున నియమించెను ఇద్దఱు మనుష్యులు సుమారు నాలుగైదువేల రూప్యముల కిమ్మతుగల నగలను చిత్రాడదీసికొని పోవుటకై కాకినాడలో రాత్రి 8 గంటలకు బయలుదేరునని మాకు నాధిగా దెలిసినది. బండికి గట్టినయెద్దు మాత్రము చాలచురుకైన దనియు వడిగా నడుచుననియు మాకు వర్తమానము దెలిసెను. మేమం దఱమునుగూడి రోడ్డుప్రక్క పొలములో త్రాటిమొక్కలచాటున, నొకపైబడియుండగా, బలేరాముడు నన్నుజేరి కొంతసేపేదియో లోకాభి రామాయణమును మాటలాడి తుదకు తానొక చిత్రము నాచరి—

వలయునని యుద్దేశమున్నదని చాలకాలమునుండి తన యభీష్టము నె
వేరలేదనియు, తానట్లుచేయుటకై యనుజ్ఞనీయవలయుననియు, నెంతయో
కాలము బ్రతిమాలగా, ఏమోయనుకొని నేను సరేయని యొప్పుకొ
టిని. మీకార్యము సులభముగా నెరవేరుననియు, నాభారమంతయు
దమదనియు నచ్చజెప్పి, బలేరాముడు, మాయొద్దనున్న యగ్గిపెట్టె
బుచ్చుకొని, బయలుదేరి పోయెను. మేమెల్లరమచ్చటనే యుంటిమి.
ఒక యరగంటలో నాతడు తిరిగివచ్చి, సర్వము సిద్ధము జేసితిననియు
ఆగిపోయిన బండిలోని వస్తువులను సులభముగా తీసికొనవలసినదనియు
నాతడు మాతో చెప్పి, తిరిగి తనదారిని బోయెను. ఇంతలో రాత్రి
గంటలాయెను. మేమందఱమును లేచి, రోడ్డుప్రక్క నీడచాటున ని
బండికై యెదురుచూచుచుంటిమి. కొలదికాలములో బండియు
చూపుమేర మాకగుపడెను. బండి వడివడిగా వచ్చుచుండెను. ఇంతల
నయ్యది మేముండిన స్థలమున కొకనూరు గజముల దూరము
వచ్చునప్పటికి బండిపై నెచ్చటినుండియో యొకనిప్పులతో నిండినము
విసరబడెను. అగ్నికణములు బండికప్పుపై చెదరి, యెద్దుపై గొన్ని
పడెను. ఆపడినచప్పుడుచేనేమి, మీదబడిన నిప్పులబాధచేనేమి,
యెద్దు దారితెన్నుగానక యెక్కబిగి నుడాయించి బండివానికై
నాపుటకు శక్యముకానిరీతిని పరుగెత్త నారంభించెను. ఆబండినాపుట
కడ్డేగితిమా, మాకు మృత్యువు స్థిరమేయని యూహించి, మేము
స్థలమునుండి గదల కూరకొంటిమి. బండి అదేవిధముగ పరుగెత్తు
పోయెను. ఈనిప్పు లెచ్చటివని మేమాలోచించుచుండగనే యికిలించుచు
బలేరాముడు మమ్ము వెదకికొనుచు మాస్థానము జేరెను. ఆనిప్పులన
విసరినదివీడే, ఆనిప్పులు పడినంతనే దయ్యమని భయపడ బండిలో
వారెల్లరు పారిపోవుదురనియు, నేయాయాసము లేకుండ, బండిలో
వస్తువులు లభించుననియు; నాతని యభిప్రాయమట. ఆరాత్రి మే

పెట్టినచీవాట్లొక భారతముండును. కాని అగ్గిరాము డాతని చెవిబట్టుకొని యిటునటు నూగించుచు, మరల నెన్నడు నిట్టిపనిజేయనని శపథము చేయించుకొనిన తర్వాత బలేరాముని మొగము చూచితీరవలసినదే. దీనికేమికాని, నీవు ముందుజరుగబోవు విషయమై యేమి యాలోచించి తివో చెప్పవలయును" అం దొంగరాముడు విశ్వనాధము భుజము దట్టుచు బల్కెను.

"చెప్పుట కేమున్నది? ముందుగా నెవ్వరైన నాగ్రామముజేరి యావద్వృత్తాంతము నెఱింగి రావలయుననికదా యగ్గిరామునియుద్దేశము ? మధ్యాహ్నము వఱకును జూచి యాతడురాని యెడల, నెవరో యొకరు బయలుదేరుటయే మంచిది. అని విశ్వనాధ మనెను.

"ఎవరో యననేల ? కూపీలను దీయుట యందు నిన్ను వయోగింపవలయునని యగ్గిరాము డిదివఱకే చెప్పియున్నాడుకదా ? మధ్యాహ్నము నీవంటయు భోజనమునైన తర్వాత నీవే బయలుదేరి పోవయును ?"

"సరే, మీయుందఱి యుద్దేశమట్లైనను నాకభ్యంతర మెంత మాత్రమునులేదు. ఎన్నిదినముల నుండియో నినొక్కసంగతి నడుగ దలంచితినికాని, మఱచుచునే యున్నాను. ఇప్పుడు జ్ఞప్తికి వచ్చినది. మీరిచ్చట నగ్గిరాము డింకొకచోట నుండుటకు గారణమేమి ? ఇదివఱ కందఱు నొక్కచోటనే నివసించుచుండిరని వాడుకగదా ! ఎప్పటి నుండి యిట్లు విడిపోయినారు ?"

ఈమాటలువిని బలేరాముడు లోనికరుదెంచి ఆమాట నన్నడిగిన సరిగా చెప్పగలను ఏలనందువా, కోటిఫలిలో నొకనాడు మేమై దారుగురము పగటివేషము లాడుచుండగా దొంగరాము నెఱింగిన వాడెవ్వడో వానిని గుర్తించి, మావెంటబడెను. అతడట్లు చేయుచుండె ని, కొంతకాలమైన తర్వాతగాని, మేము గుర్తింపలేక పోయితిమి.

మాకా విషయము తెలిసిన వెంటనే కోటిఫలినుండి బయలుదేరితి. ఆతడు మావెంటబడెను. ఆతని కొరకటి రెండు దినములూరూర తిరిగితిమి. చివరకీ పిడపర్తిజేరుసరి కాతడు పసిగి తనదారి బట్టెను. ఇచట యదృచ్ఛగా నీకొంప లభించినది. నేను వీరి కాతనిచర్య జెప్పకుంటే నేని, ఈపాటి కెల్లరము చక్రవర్తి యాతిథ్యమనుభవించుచునే యుండుము" అని యాతడు స్వప్రగల్భత బ్రకటించెను. కొంతకాలమునకెల్లరును వంటప్రయత్నముల నారంభించిరి.

12

సూర్యుడు గగనోపరిభాగము నలంకరించెను. కాని శీతలముగుటచే నాతని తీక్ష్ణత నెవ్వరు భరింపజాలకుండుటలేదు. గుంపులో వారెల్లరును భోజనములనుజేసి యగ్గిరాము డరుదెంచునేమో నిరీక్షించుచుండిరి. వేళదప్పని యగ్గిరాము డాదినమున వచ్చెడు వేళకు రాకుండుటచే నిక రాడని వారెల్లరు నిశ్చయించుకొనిరి.

"విస్సన్నా! ఊరికే కాలక్షేపము చేయుటెందులకు? నాతడీదినమునకు రాడని నిశ్చయించుకొనవలసినదే నీవు త్వరగా బయలుదేరి నీపనిపై బోవలయును" అని దొంగరాము డాతని లేవదీసి దూరముగా దీసికొనిపోయి సుమారొక పదిహేను నిమిషముల వరకు గుసగుసలాడి యాతని బంపివైచెను. విశ్వనాథము తనకు గావలసిన సాధన సామగ్రినంతయు దీసికొని బయలుదేరి తనదారి నేగుచు సిద్దలపోయ నారంభించెను.

"నేటికి మీ రెల్లరకును నాపై ననుమానము తీరినదని నేను సంతసించుచుంటినే గాని వీరిమొత్తుగడ యెట్టిదియో నేనెఱుగ లేకున్నాను. వారు సకల స్వాతంత్ర్యముల నిచ్చివేయుటజూడ నింకను నాచర్య నింకను కనిపెట్టవలయునని వారియుద్దేశమైనట్లనుమానము

యించుచున్నది కావున జాగరూకుడనై యుండుటయే మేలు. ఈ జట్టులో నగ్గిరాముడనినను నాకు భయములేదు. కాని దొంగరాముని చర్యలనుజూచిన నాతని నొకకంట జూచుచునేయుండినగాని మోసము గలుగగలదని నాకు స్ఫురించుచున్నది. ఈనాడీతడు నన్నీకార్యమున నియోగించినాడని నాయిష్టమువచ్చినట్లు జేయుటకు వీలులేదు. మూడు కంతులు దొంగరాముడు నావెనుక నాజాడదీయుచు రాగలడని తో చుచున్నది. ఏదెట్లయిన నీరాత్రిజరుగబోవు దొంగతనము నాపివేయ వలయును. తగినయుపాయ మేదైన యాలోచించి దానిన కెటిగింప గలయును. అగ్గిరాముడు వీరితో తిరుగుచు వేరుగా నివసించుచుండు ...కు కారణముకానరాదు. ఆతని నివాసస్థల మెచ్చటనో ముందెటిఁగిన ...ని నేను వీరితో జేరియుండిన కార్యములేదు. వీరల నెచ్చటనైనను సులభముగా బంధింపవచ్చును కాని, యగ్గిరాముడు దొరకకపోయిన యెడల వాడు తిరిగి గుంపును జేరదీసి మునుపటికన్న హెచ్చులవిడిగా ...ంచరింపగలడు. 'రామో, రామేతి, రామేతి, అని దశావతార ...రుషునితోసమమైన నామమును దాల్చినవీరు నిజముగా చోరచక్రవర్తి యవతారములే. వీరి లోకానుభవము, భాషాపరిచయము సాధారణ ...ంసారుల కుండజాలవు, అందులో దొంగరాము డొకజిల్లా కధికారము ...ంది పాలింపదగిన శక్తిసామర్థ్యాదులు గలవాడు. వానితో మ్లాట్లా డుటయే జ్ఞానోదయమునకు సాధనమని వేరుగా వచింపనక్కరలేదు. అక్కటా! లంచగొండి యగునధికారి నిగాదరణముచేతను, మూర్ఖత ...లనుగదా యీతడు దొంగయయ్యెను. లేనిచో నీత డెట్టిపదవిలో నుండెడివాడో ఎవ్వరు చెప్పగలరు? ఇదివఱకు నేను శోధించిన ...వహా ము లన్నిటిలో నిది కడుచిత్రముగా నున్నది. నాకండ్లయెదుట ...జరిగిన దొంగతనములలో నెచ్చటను దార్ఢ్యమును వీరోవర్ప ...చూత్రు ...లేదు, వారియుద్దేశములుగూడ నట్టివి కావని స్పష్టము

చున్నది. మనదేశమునం దింతవఱకెచ్చటను నేనిట్టియుదారహృదయులగుచోరులను గనియెఱుంగను—ఈరాత్రి జరుగబోవు దొంగతనము నెట్లయిన నాపివేయవలయును. ఒకవేళ నావెంట నెవ్వరైన నంటివచ్చినను నేను దానుతో నెట్లయిన మాటలాడితీరవలయును.

విశ్వనాథ మనేకమూరుపాయములచే నెవ్వరైన తనవెంట వచ్చుచున్నారేమో యని కనుగొన యత్నించెను. కాని, యాతనికట్టి యనుమానమే లేకపోయెను. ఆతనివేషము నించుక వర్ణింపవలయును. అతడు ముతకపంచె నొకదానిని ధరించి నల్లనిచారలుగల యెఱ్ఱనిమఱ్ఱను దొడిగికొనియుండెను. ముఖమున సాతానులవలె నామముండెను. తలపై నొకపెద్ద యంగవస్త్రము తలపాగవలె చుట్టబడియుండెను. పాదముల కిర్రుచెప్పులజోడు దొడిగికొనియుండెను. ఆతఁడొక 40 లేక 50 పుస్తకములు (పాటలువర్గాలు) గలపుస్తకములకట్టగట్టి తన కుడిచేత బ కొని యెడమచేతియం దొకకఱ్ఱను (లోపల కత్తి యమర్చబడినదాని పట్టుకొనెను. మొలలో నాతనిపిస్తో లుండెను. పాటలపుస్తకములమ్ము నొకసాతానివలె నాత డుండెను. ఆడుచు బాడుచు నతడు మూడు గంటలకు ద్వారపూడిపత్రముజేరి యించుకసే పరుగుపై విశ్రమించెను. అప్రక్కగదిలో దా నేదియో యొక గ్రంథమును బిగ్గరగా చదువు చుండెను. విశ్వనాథము చిరునగవుతో వినుచుండెను.

"కపినాథుండవు నీవు, రాఘవుడనంగా దాపనుండాసురా
ధిపు ముట్టెట్టియగొన్న రాక్షసకులాధీశుండనే, నిన్ను ని
క్కపు దోబుట్టువుగా మదిందలతు, వక్యంబైన నాతోనపొం
దుపడుమ్ గావున, యేగుమీవెడగు మర్త్యంబాసికిష్కింధకున్"

వీధియరుగుపైనుండి విశ్వనాథము, "రావణాబ్రహ్మ! తలుపు తీయుము" అనెను.

ఉత్తరక్షణమున దాసు గదితలుపు దీసెను విశ్వనాథము నలుదిక్కుల జాగ్రతగా పరిశీలించి; తన బట్ట చెంగున జాగ్రతగా కట్టుకొనియున్న యుత్తరమునువిప్పి, యాతనికిచ్చి, "ఇంకొక యరగంటలో నీదారినేరమ్ము నీకై కనిపెట్టుకొని యుందును. మాటలాడవలసిన యవసరమున్నది" అనిలేచి యించుక మంచితీర్థము నడిగిపుచ్చుకొని త్రాగి తనదారి నేగెను.

దాసింటిలోని కేగి యాయుత్తరము నొకసారి చదువుకొని, జాగ్రతగా పొందుపఱచి, తనచేతి కఱ్ఱను గైకొని, విశ్వనాథమేగిన దారి నేగవలయునని, తలుపునకు బీగమువైచి, బయలుదేరెను. నాలుగు గంటల కిర్వురు నొక విజనప్రదేశమున గలిసికొనిరి. వారికీ క్రింది సంభాషణము జరిగెను.

"నేను నీతో విశేషకాలము మాటలాడుట కవకాశములేదు. నీవుదయముననే బయలుదేరి, కాకినాడకు బోయి, సుబ్బారావుగారితో నాయుత్తరములో నేను వ్రాసిన రీతినంతయు సిద్ధముజేసికొని, నేనేర్పఱచినచోట నుండవలయుననియు, నేనుత్తరములో వ్రాసినరీతినే మెలగవలయుననియు గట్టిగా చెప్పి నీవుకూడ వానితో నచ్చటకు రావలయును నీవేమాత్ర మాలశ్య మొనర్చినను గార్యమంతయు జెడిపోవగలదు. నీవీరాత్రి యొక విచిత్రమునాచరింపవలసియున్నది నీదిపిరికి గుండెయా? లేక నిర్దిష్టకృత్యము నాచరింప సమర్థుడవా?"

"నాసంగతి సుమారు పదిసంవత్సరములనుండి నీవెఱుంగుదువు కదా? నేను పిరికి వాడనో కానో నీవెఱుంగవా? చేయవలసినదేదియో చెప్పుము. నాశక్తికొలది నాచరింప బ్రయత్నించెదను. అనుమానింపకుము."

"అట్లయిన నీరీతినే జేయవలయును." అ విశ్వనాథమాతనితో నేడెనిమిది నిమిషములవరకు మాకు వినబడనట్లు రహస్యముగా మాటలాడెను. దాసు తృప్తి జెందెను.

"అట్లయిన నేనిక నాలస్యముచేసిన ప్రయోజనము లేదు. నీపెట్టెలోనున్న ధనము దీసికొని నాకవసరమైనంత వెచ్చించెదను" అని దాసు లేచెను.

"పొరబాటు వచ్చిన కొంపలంటికొనును. జాగ్రత. నేను బోయెదను" అని విశ్వనాథము బయలుదేరి తానేగదలచిన పల్లెటూరు సాయంకాలము కాకుండగనే జేరెను. ఆతడాయూర చీకటి పడువరకును సంచరించి సాధ్యమగు వర్తమానమునంతయు నేకరించి తిరిగి రాత్రి 8½ లేక 9 గంటలగునరికి ద్వారపూడి కేతెంచి సత్రమును దాటుచు, "తస్మాత్ జాగ్రత జాగ్రత" అని దాసునకు బరాకు జెప్పి సంకేత స్థానమును చేరెను. ఇంకొక పదినిముషములకు దొంగరాముడు గుంపు లోని మిగిలినవారు నేతెంచిరి. వీరెల్లరును వంతెనదిగిన నూరు గజ ములలోనున్న పిల్లకాలువగట్టున విశ్రమించిరి. విశ్వనాథము తాను గ్రహించిన యంశములను గుంపులోని వారికెరింగింపజొచ్చెను. పురుషు లారుగురు మాత్రమేయున్నారనియు, మొత్తమైదుబండ్లు బయలుదేరు చున్నవనియు, నున్నపురుషులంత బలాఢ్యులవలె నగుపడలేదనియు నింకొక యరగంటలో బండ్లురాగలవనియు, వారలాతని వలన నెరింగిన తర్వాత వారి యుత్సాహమునకు మేరలేదు. అగ్గిరాముడు సమయము నకు రాకూడదాయని వారు తలంచుచుండవచ్చును. రాత్రి పదిగంట లాయెను. బండ్లిక వచ్చువేళ యైనదని యెల్లరును వేచి జాగరూకులై రోడ్డుప్రక్క చెల్లమరుగున నిల్చియుండిరి. దొంగరాముడు ఛాయవలె నొకరిని విడిచి యొకరిని జేరుచు, నించుక కాలమేదియో ప్రసంగించి పోవుచుండెను. అవసరమైన యెడల కత్తులను దీసికొని వారలను బెద రింప వలయునని కూడ గుంపు వారలకారాత్రి యాజ్ఞయొసగబడెను. వారిలో నెవ్వడును చొక్కాలను గాని మోకాలుదిగిన యుత్తునుగాని .. యుండలేదు అందరును వైష్ణవసూచకమగు నామములను

ధరించియుండిరి. చేతులందు కత్తులమర్పబడిన కర్రలు మాత్రముండెను బండ్లు సంకేతస్థలమును జేరెను.

గుంపంతయు నొక్కపెట్టున బండ్లపై బడి బండ్లవాండ్ర నీవలకు లాగివయిచిరి. వారొనర్చినగోలచే, బండ్లలోని వాండ్రందరు నొక్కపెట్టున "దొంగలు! దొంగలు!" అని కేకలువైచిరి. "గొంతుకలు నొక్కవలయునా, నోరుమూసికొని యూరకొందురా?" అని విశ్వనాథ మొకసారి గర్జించెను. ఆకత్తులను జూచి బండ్లలోని పెండ్లివారికి దేహములు కంపింపసాగెను. ఒకరొక్కరే, బండ్లలోనుండి దిగి, క్రింద నిలువబడ నారంభించిరి. అప్పుడొక యద్భుతము జరిగెను. కాలువలో నుండి పుట్టినరీతి నదివఱకు వంతెనక్రింద దాగియున్న కొందఱు మనుష్యులొకకాగడాను వెలిగించుకొని, రొద్దునెక్కుచు, "పట్టుకొనుడు, పట్టుకొనుడు వచ్చుచున్నాము! వచ్చుచున్నాము!" అని కేకలు వెట్టుచు నావైపు డప్పులు వాయించుకొనుచు పరుగెత్తిరి. ఈ విచిత్రమును జూచి, దొంగలొకటిరెండు తెప్పపాటులకాల మట్లేనిలిచి యొకరిమొగము నొకరుజూచికొని, యొక్కపెట్టున పొలములలోబడి పారిపోజొచ్చిరి. ఈవచ్చినవారు నారాయణదానును, ఆతడారాత్రికిజీతమిచ్చి చేరదీసిన, చాకళ్ళును, మాదిగలే! వారాబండ్లనుజేరి, రాత్రికి వెనుకకు మరలి ద్వారపూడి సత్రమున, మకాముజేసి, తెల్లవారు ఝాముననే బయలుదేరవచ్చునని నచ్చజెప్పి, వారలను సత్రము వఱకును దీసికొని వచ్చి, 'ఎవరి దారిని వారేగిరి, దాను సత్రమున తనగది బ్రవేశించెను.

13

ఆరాత్రి యగ్గిరాము డీగుంపుతో గలియకుండుట కొకహేతు వుండెను. అతడాయుదయమున కలెక్టరును దర్శించి, మారువేషమున రైలుపై కాకినాడకేగి యచటనొక విచిత్రమగు వ్యాపారమును

శోధించుచుండెను. ఆతడారాత్రి యీగుంపుతో నుండియున్న యెడల, గుంపులోనివారట్లు హడావిడిగా పరుగెత్తికొనిపోవుట కవకాశముండి యుండునా ? బండ్లలోనివా రదివఱకే భయగ్రస్తులై యుండిరి కాని యాతడుముందుగా నావచ్చినవారిపై నురికి వారిని పారద్రోలి యనంత రము తనకార్యమును నెరవేర్చికొని యుండును. ఆమాటనే గుంపులోని వారలకు నిర్భయముగా విశ్వనాథముపదేశించుచుండెను. ఆమరునాడు దయమున వెలవెలబారిన మోములతో నెల్లరును నిద్రమేల్కాంచి రాత్రి జరిగినవిషయమును గుఱించి చర్చించునప్పుడు, బలేరాముడు కలలోకూడ మనపై హఠాత్తుగా నెందఱో మనుష్యులు దండెత్తుదురని మనమనుకొననియప్పుడు వారిదర్శనమైన వెంటనే మనకనుమాన ముద యించుటయు, వెంటనే మనదారిని మనమేగుటయు సహజమేకద ?" అని వచించుటయే, విశ్వనాథ మంతనిర్భయముగా నాగుంపునెదుట నుపదేశించుట కవకాశము కలిగెను.

"మనము కండ్లు తెరువని పసిపాపలకన్న హీనముగా ప్రవర్తించి తిమి, అగ్గిరాముడే మనతోనుండిన యెడల, మనమంత తొందరపడ వలసిన యవసరముండెడిదికాదు; వెనుకముందుల నాలోచింపక, మన ము రాబోవులాభమును మఱచి, నాడు బలేరాముడుచేసిన చిత్రమున కిట్లెటుపరుగెత్తుకొనిపోయెనో అట్లే పొలములలో జొరబడితిమి. అ వచ్చినవారు బహుశః బండ్లలోనివారి బందుగులే యైయుండవచ్చును. వారు బండ్లకించుక దూరమున నానన్నాహావంతతోడను తోడుగా వచ్చుచుండిరేమో ? దారిలో దొంగభయ మేమైన గలిగిన యెడల, నాదొంగలను భయకంపితులను జేయుట కీపన్నుగడ బన్నియుందురు. అది మనము కానలేక వారలవలలో చిక్కితిమి. ఇంతమాత్రమాలో చింపజాలని మనమేరీతి నీవృత్తియందు గడితేరగలమో నేనెఱుంగ జాలకున్నాను. నేనిట్లంటినని మీకునాపై కోపము కలుగునేమో

యథార్థముగా నాహృదయమున దోఁచినమాటల జెప్పుచుంటిని. నీ -భిప్రాయమేమి ?" అని యాతడు దొంగరాముని బ్రశ్నించెను.

"విన్ననా ! నీవుచెప్పినదంతయు నిజమే ! నిష్కారణముగ సము నొందితిమి. ఇకమీద నిదియొక యనుభవముగా జూచుకొన -లయును. ఇన్ని దినములనుండియు, దొంగతనమున మనమార్జించిన -యు, ననుభవమును నిన్నరాత్రి ద్వారపూడి కాలువలో కలిపితిమి" యాతడు విషాదహృదయుడై పలికెను.

"ఇంతమాత్రమున కేల విచారింపవలయును? పెండ్లినల్లుపుట -యుంచిన ముహూర్త బలిమిచే పెండ్లివారికి విఘ్నము రాలేదని -నుకొందము. ఇది మనకిక ముందనుభవముగా నుండగలదు" అని -నాధము ధైర్యము చెప్పెను.

ఇంతలో నాపేటలోని మాలలు కొందరు దొంగరామునితో -యుండి వచ్చుటచే నీప్రసంగమాగిపోయెను. దొంగరాము డావల వారితో కొంతవఱకేమేమియో ప్రసంగించి తిరిగి యింటిలోని -దంచి కొంతధనమును దీసికొనిపోయి వాండ్రకు బంచిపెట్టెను. -ండ్రును తమదారినేగిరి. గుంపులోని వారెల్లరును వంటప్రయత్న -లు చేయనారంభించిరి.

ఆమధ్యాహ్న మగ్గిరాముడు మారువేషమున రైలుపై -కి కేగెనని చెప్పియుంటిమి ఆతడాయూర నొక యద్భుతమగు -ోధన జేయుటకై యేగియుండెను. ఆయూర నొకభాగ్యవంతుడగు -కులస్థు డొకడుండెను. ఆతడు వ్యాపారమున నుమారునాలుగై దు -లరూప్యముల విలువగల యాస్తినార్జించెను. ఆయూరనే -- -పా -- -విగా జేయుచుండుటచే నాతడచ్చట నొక దివ్యమైన భవనమును -- -యందు -భార్యతో వసించుచుండెను. ఇట్లు -సగ్గా

నాత డగ్గిరాముడాయూరుజేరిన రెండురోజులకు బూర్వ ముదయమున పోలీసువారికొక వింతకథను దెలిపెను. తనకులస్థుడైన యింకొకడు త భార్యను లేవదీసికొని ఆవెనుకటిరాత్రి చెన్నపట్టణమువైపు లేచిపోయె ననియు, తన భార్య సుమారిరువదివేలరూప్యములుగల నగలతోడ కొంత రొఖముతోడను పోయెనవియు నాతడెఱింగించి, వారిని బంధి చుటకై చెన్నపట్నము వెళ్ళ్లగాము సిప్పించెను. ఆసాయంకాలమాత భార్య బంధుగులయింట పెండ్లిజూచుట కేగుదునను మిషపై నిల్లువెడ ననియు, రాత్రి ప్రొద్దుపోయిన తర్వాత నామె తిరిగివచ్చునేమోయని యాతడూహించి నిద్రించెననియు నుదయముననే చామర్లకోటకేగిన తనబంట్రోతరుదెంచి, తానామె నింకొకనితో నారాత్రి 11 గంటల చామర్లకోటలో రైలులో చూచితిననియు నిదివఱకట్టి యుద్దేశము దని తాననుమానించుచున్న పురుషు డారాత్రి చెన్నపట్నము వైపే ననియు నాతనికథ. ఆపురుషుడొంటరిగా నెల్లూరుస్టేషనున దిగె వర్తమానము తెలిసినదేకాని వానిజాడకాని యామెజాడకాని పోలీ వారు కనిపెట్టలేకపోయిరి. ఈవిషయము నెఱింగియే అగ్గిరాము డచ్చ కేగెను.

ఇదివఱకు కొలది దినములక్రిందట నొకరాత్రి యగ్గిరాము డాగృ హామున బ్రవేశించి, దొంగతనము జేయదలంచియుండగా, నారా భార్యాభర్తలకు జరిగిన వివాదమెంతవఱకు జరిగెనో యాతడెఱుంగు ఇకనారాత్రి తనపనినెరవేరలేదని నిరాశజెంది యాతడా గృహము విడిచిపెట్టెను. ఆనాడు తానువినిన ప్రసంగమువలన నేదియో యను మాన ముదయింప నాతడాయింట దిరిగి ప్రవేశింపదలచెను. రాత్రి పది గంటలవఱకు నాతడాయింటియెదుట బచారుచేయుచు, బంట్రో రాత్రి వీధితలుపుబిగించుటకై యరుదెంచినప్పు డొక్కక్షణములో నాతనిపైబడి నోట గుడ్డలగ్రుక్కి, నందిట నిరికించుకొని, వీధితలుపు

గ్గరగా పెట్టి, ఆపక్కనందులోని కాతనినీడ్చికొనిపోయెను." మాటాడ యత్నింతువేని నీప్రాణములపై యాశ విసర్జించుకొనవచ్చును." అని తడాబంత్రోతున కెటింగించియుండుటచే నాతడులుకుబలుకులేక పిల్లి వలె నూరకుండెను వాని నోరు నిజనప్రదేశము కీడ్చికొనిపోయి, యగ్గి గాము డిరీతిగా ప్రసంగించెను.

"నేనెవ్వడనో యెఱుంగుదువా? నన్నిదివఱకెన్నడును జూచి యుండకపోయినను నాపేరయిన వినియుందువు. నాపేరు అగ్గిరాము ందురు. నేనడిగిన ప్రశ్నలకు సరియగు సమాధాన మిచ్చెదవేని, నీకు బహుమాన మిచ్చెదను. అబద్ధములగు నుత్తరము లిచ్చెదవేని తత్ ‌‌క్షణమే నిన్నాకనబడుచున్న యుప్పుటేటియం దూరద్రొక్కెదను. నీ చావు బ్రతుకులు నాచేతియందున్నవి. కావున నీయభిప్రాయమును వెంటనే చెప్పవలయును. ఆలస్యమయినచో నేనరుదెంచిన కార్యము డిపోవును. నీమర్యాదయును నీకుదక్కదు. ఏమందువు? "అడుగుడు నిజమేచెప్పెదను" అని దీనముగా నాబంత్రోతు వేడికొనెను.

"అడ్డదిడ్డమగు సమాధానము లిచ్చినను ఏవిధమయిన పెంకె ‌‌నము జేసినను నీ మానప్రాణములు నీవిగావు. నీవు నిజముగా నీ యజమానురాలిని చామర్లకోటలో రైలులో చూచితివా లేక నీయజ మానునివలన లంచము దిని; యాతడాడుమనిన మాటనే యాడు చుంటివా? నాకీ వ్యవహారమున యదార్థము నెఱుగుట కవకాశమున్న దని యెఱిగి జబాబునిమ్ము"

"నేను నాపనిమీద చామర్లకోట కేగినమాట వాస్తవమే. రైలుకై వచ్చినప్పు డచ్చట నిలిచియున్న యింకొకరైలులో ‌‌మెను చూచినమాటయు వాస్తవమే."

అగ్గిరాముడందులకు సమాధానముగా తన చంకయందు దుడ్డును జూపించుచు "నీదేహమునయున్న ఎముకలన్నియు పొడిచేయ వలయును కాబోలు! నీముఖమునుజూచిన నీచెప్పినమాట లన్నియు నబద్ధములని వేరుగా వచింపనవసరములేదు" అని తని చేతిముడుక లపై తన దుడ్డుతో నొకటిరెండు దెబ్బలుకొట్టెను. ఆతడరచుటక యత్నింప, "కేకలు పెట్టినచో పీకనులిమి యుప్పుటేరున నూరద్రొక్క దను. జాగ్రత" అని బెదరించెను. ఇక తప్పుకొనుటకు మార్గము బంట్రోతు దీనస్వరముతో నిట్లు చెప్పనారంభించెను. "నే నాదినము చామర్లకోట నాయజమాని పంపగా నేగితిని. నాయజమానురా రయిలులో నాకెందును నగుపడలేదు. యజమాని నన్నట్లు సా మిమ్మని నిర్బంధించుటచే నేనట్లు చెప్పవలసి వచ్చెను. నేనేపాపక మెరుగను."

"నీయజమానురా లేమయినదని నీయుద్దేశ్యము" అని అగ్గిరా డిరువదిరూప్యముల వానిచేతనుంచెను. దానికాతడు సంతుష్టుడై అయ్యా! నాకావిషయమేమియును తెలియదు. నాకనుమాన మే యును లేదు" అని పల్కెను.

"నీవింట బంట్రోతుగా నుంటివికదా? భార్యాభర్తలకు సంబ మెట్లుండెడిది?"

"దినదినము నిరువురును నేదియో యొకవిషయమై తగవులా చునే యుండుట స్వభావము."

"మీయజమాను డిప్పుడెట్టిస్థితిలో నున్నవాడో సరిగా చెప్పి నింకొక పదిరూప్యము లిచ్చెదను. నాతో నసత్యము చెప్పకుంట నీకంత లాభము గలదు.

"పగలాతం డీవలకరుదెంచుటలేదు. ఇంటియందే కాలుకాలిన పిల్లివలె నిటునటు నూరక తిరుగుచుండును. ఇనుపపెట్టెయున్న గది మాత్ర మెప్పుడును, విడిచి యుండుటలేదు. తన్నెవరయిన జూడ నరుదెంచినను దర్శనమిచ్చుటలేదు."

"నేను తిరిగి నీకొఱకరుదెంచి, నీకట్లను విప్పువఱకును నీవిచ్చటనే యుండుము" అని అగ్గిరాముడాతని త్రాళ్ళతో గట్టిగా బంధించి నోట గుడ్డలుగ్రుక్కి, నందులో నొకమారుమూల జాగ్రతగా వెదకినను కనబడనిరీతిని బడవైచి తానేగెను.

ఇంకొక రెండు నిమిషములలో నాతడాగృహమును బ్రవేశించి, ద్వారము బంధించి, బంట్రోతుకై మేడపైనుండి అదేపనిగా పిలుచుచున్న యజమానిగదిలో బ్రవేశించెను.

ఈవిగ్రహమును జూచి యజమాని నిశ్చేష్టితుడై యాతనిదెస వెఱ్ఱివానివలె జూడజొచ్చెను. అగ్గిరాముడు గడపపైనుండి, కదలకట్లే నిల్చియుండెను. కొంతకాలమునకు యజమాని ధైర్యము దెచ్చికొని, కించిద్గద్గదస్వరముతో "ఎవరునీవు? ఎందులకై వచ్చితివి" అని ప్రశ్నించెను. అగ్గిరాముడు నవ్వుచు గడపదాటి లోనికేగి, వెనుదిరుగకయే ద్వారమును బంధించి, చంకనున్న దుడ్డును చేతబట్టుకొని, యజమానివైపుజూచెను. యజమాని దేహమంతయు గంపించుచుండెను. నోటిమాటరాక తుదకాతడు గట్టిగా వెఱ్ఱివానివలె, "వీరిగా! వీరిగా!" అని బంట్రోతును కేకవైచెను. అగ్గిరాముడు దుడ్డునెత్తి మరల నారీతిని కేకలు పెట్టితివేని, వీరిగాడున్నచోటును నీకీదుడ్డు చూపించగలదు. అనెను.

ఆగృహాధిపతి యవస్థవర్ణింపనేరితరము అర్ధరాత్రికై నస్వస్థత చిత్తముతో బాధపడుచున్న నాతనిమెడు-- నకస్మాత్తుగా [illegible]

గాత్రుడగు నొకపరియచములేని పురుషుడుజేతికి నరియగు దుడ్డుతో ప్రత్యక్షమైనప్పుడితర సాహాయ్యమేమియు లభించుట కవకాశముతో యాతనిమరవస్థ నెంతని వ్రాయగలము. ఆతని పంచప్రాణములును నొక్కచో యాతని నేత్రద్వయముగుండ బయల్వెడల యత్నించునోయ నునట్లాతడు తదేకదృష్టితో సాక్షాత్కరించి చోరచక్రవర్తిని జూచు చుండెను. ఇట్లయిదు నిమిషములైన తర్వాత నగ్గిరాముడాతనిగూర్చుం డనియమించెను. యజమానియు మారుమాటాడక చెంతనున్న ఆసన మునందు గూలబడెను. అగ్గిరాముడు సంపూర్ణవిజయము గాంచెనను టకు సందియములేదు. ఆత డధికారముతో ప్రసంగింప నారంభించెను.

"పోలీసువారి కన్నులను గప్పినను నాకన్నులు గప్పలేవు. నేను సర్వాంతర్యామిని. నాపే రగ్గిరాము డందురు. ఇది నీయింటికి నా రెండవరాక. మొదటిపర్యాయ మరుదెంచినప్పుడు నీభార్యను భయ పెట్టుచుంటివి. నే నరుదెంచినపని నెరవేరినదికాదు. నేడు తిరిగి దర్శ మిచ్చితిని. నీభార్య నేమిచేసితివి? యదార్థ మెఱిగింపుము. కాల యాపనజేసిన కాదు. నీకు రెండునిమిషముల గడువు నిచ్చుచున్నాను." అని యగ్గిరాము డాతనివైపు తీక్షణదృష్టులను బరపుచు తలుపున జేరగిలబడి నిల్చియుండెను.

యజమానిమొగమున నెత్తురు, మచ్చునకైన గనబడుటలేదు. ఆత డధోవదనుడై దీర్ఘచింతాసముద్రమున మునిగియుండెను. అగ్గిరాము డిచ్చిన రెండునిమిషములు గడువు దాటిపోయెను. అగ్గిరాము డాతనిని సమీపించి భుజముపై జేయివైచి లేవదీసెను. "సమాధాన మీయవా? నీయిచ్చవచ్చినట్లు—ఇంతలో నాయజమాని యొక స్మాత్తుగా నగ్గిరామునిపై బడి యాతని చేతిలోని దుడ్డును లాగికొ ... త్నించెను. అతని లొంగదీసి నేలపై బడవైచి తనయొద్దనున్న ... త్రాతో నాతని కాలుచేతుల బంధించి నోటగుడ్డలుగ్రుక్కి మొలలోని

తాళపుజేతుల నూడదీసికొనుట కొకనిమిషమైనను బట్టలేదు. తోడనే యాతడినుపపెట్టెను జేరి కడు ప్రయాసమున నెట్టకేలకు సరియగు తాళముజేతుల నేరుకొని దానిని తెఱచెను. ఆత డాపెట్టెను తెఱచుట యేమి ఛీ ఛీ అనుచు వెనుకకు నాలుగడుగులు వైచుట యేమి, యొక్కక్షణముననే జరిగెను. ఆయినుపపెట్టెయం దాయజమానుని భార్య శరీరము కాలుసేతులు నరుకబడి యుంచబడెను. ఆమె శిరస్సు కూడ నరకబడియుండెను. అగ్గిరామునకు మితిలేని అసహ్యము జనించెను. వెంటనే క్రిందపడియున్న యజమానుని తనకాలితో నాలుగు తన్నులు తన్ని చండాలుడా ఇదియా! "నీకుత్ర! అని మొగముపై నుమిసి ఆపాపిష్టిసొమ్ముకై యాసింపక యాతని వ్రాతబల్ల డ్రాయరులను దీసి అందుగల రొఖమునుదీసికొని యొకకాగితముపై పోలీసుఇన్ స్పెక్టరు కొక లేఖవ్రాసి స్వయముగా దాని నాతని కొసంగ నిశ్చయించుకొని యిదివరకు తానెఱింగిన యిల్లగుటచే త్వరలో జేరి తలుపు బిలిచి తలుపుదీయవచ్చిన సుబ్బారావున కాయుత్తరము నిచ్చెను. సుబ్బారావు దానిని దీపపువెలుగున జదువ లోనికేగెను. అం దిట్లు వ్రాయబడి యుండెను.

" తత్ క్షణము తమరు—యింటి కేగిన యెడల నాతనిమోసము బయల్పడగలదు. ఆతడే తనభార్యనుచంపి ఆపె శవమును ఇనుపపెట్టె యం దుంచినాడు. ఆలస్యము చేయక వెంటనే బోవలయును. ఇట్లు విధేయుడు అగ్గిరాముడు.

సుబ్బారావు తిరిగి వీధిలోనికి కరుదెంచెను. అగ్గిరాము డదృశ్యుడాయెను. ఆతడు దాటిపోయెనని యెంచి ఉత్తరములోని యథార్థమును బరిశీలింప నాతడు పోలీసుస్టేషనునుండి కొందరు జవానుల దీసికొని యింటి కేగి తెరువబడియుండిన తలుపుదీసికొని యజమానుని కొఱకు

గేకలువెట్టుచు క్రమముగా మేడనెక్కఁగా యావృత్తాంతము బోధపడెను. ఆయజమాని యసహాయస్థితిని గనిపెట్టి అది అగ్గిరాముని పనియేమై యుండునని యాతడూహించి యిరుగు పొరుగు వారలకు వర్తమాన మంపి పంచాయతీ శాస్త్రోక్తముగా జరిపి ఆయజమానుని ఖయిదీగా నీడ్చుకొనిపోయెను. తెల్లవారినతర్వాత నా ప్రక్కసందులో బంధిం బడి యుంచబడిన బంట్రోతునుజూచి యెవ్వరో పుణ్యాత్ములు వా బంధనలను విప్పిరి కాని వాని కొఱకయి తిరుగుచున్న పోలీసు చేతుల నాతడనాయాసముగా నయాచితముగా చిక్కెను.

14

ఉదయ మెనిమిదిన్నర గంటలకు నారాయణదాసు కాకినా జేరి సుబ్బారావుగారికొఱ కాయన యింటియరుగుపై వేచియుండెను ఆవెనుకటిరాత్రి చాలవరకు మేల్కొని యుండుటచే సుబ్బారావింక నిద్రనుండి మేల్కొనలేదు. నిష్కారణముగా నాయననిద్ర నేల భం పఱుపవలయు నని నారాయణదాసరుగుమీఁద వేచియుండెను. ఇంకొ యరగంట దాటినతర్వాత సుబ్బారావుగారు లేచి దంతధావనార్థము వీథియరుగుపై కరుదెంచెను. ఆయనయు, దాసును నొకరి నొక పలుకరించుకొనిరి. పిదప నారాయణదాసు తన జేబులోనున్న యు రము నొకదానిని దీసి ఆయన కొసంగుచు "ఆయుత్తరములో వ్రా ట్లన్నియు నేర్పాటులు గావించుకొని మిమ్మిందులో నిర్ణయిం తావున నావేళకు సిద్ధముగా నుండవలయునని చెప్పినాడు" అనెను.

సుబ్బారావుగా రాయుత్తరమును సాంతముగా పఠించి ఆశ్చర్య మగ్నమానసుడై మరల నొకసారి పఠించి తనివి తీరక తిరుగ నింకొ సారి పఠించెను. మీరిందలి యంశముల నెఱుంగఁ గాబోలును

మీరుకూడ దీనిని పఠింపుడు ” అని యాయుత్తరమును దానున కొసగెను. అత డొకసారి దానిని చదివి సుబ్బారావుగారి కోరికపై తిరిగి యిట్లు చదివెను.

మకాము—ద్వారపూడిమొద్ద పొలములో
15 డిశంబరు 1900.

మహారాజశ్రీ ఆర్. సుబ్బారావుపంతులుగారికి, విశ్వనాథము వ్రాయునది. నేను భగవదనుగ్రహమువలన నేటివఱకును సురక్షితముగానే యున్నాను నేనును వారలలో నొకడనైతిని. వారలలో తిరుగుచు బందిపోటుల కేగుచుంటిని. మీకష్టకాల మిక తీరిపోయి నట్లు కనుపించుచున్నది. 18 వ తారీఖున రాత్రిపడిన తరువాత నార్యపట్టమున—గారియింట దొంగతనము జరుపుటకు నిశ్చయింపబడినది. మీరీయుత్తర మందినతత్‌క్షణమే తగినంతబలమును దీసికొని యిందు మీకుజూపిన ప్లానుప్రకారము వారల నుంచవలయును. ఈయుత్తర మందిన తత్‌క్షణమే మీరు స్వయముగా నచ్చట కేగి ఆయింట యజమానునితో యావద్వృత్తాంతమును జెప్పి యాయునకు ధైర్యముజెప్పి ఈరాత్రికే మీరందరును నాయింట ప్రవేశించియింటిలోనివారల నెచ్చటకైన సమీపగ్రామ మంపవలసినది. దొంగతనము జరుగురోజున మాత్రము మీరెవ్వరును పైకగుపడకుండ నుండవలెను. దొంగలు ప్రవేశించి మార్గము ప్లానులో నున్నది. అతిజాగరూకులై యుండవలయును. జయము తప్పక సిద్ధింపగలదు. ఇచ్చట ప్లాను వ్రాయబడి యుండును.

విశ్వనాథము.

ఆదినమున సుబ్బారావుగారికి తీరికయే లేదు. రాత్రి చాలవఱకునిద్రలేకయుండియు పగలంతయు నాతడు కూర్చుండుటకైన నవకాశము లేనంతశ్రద్ధగా పనిచేయవలసి యుండెను. అగ్గిరాము డిచ్చిన

వర్తమానముపై వెనుకటిరాత్రి యాతడు పట్టుకొనిన హంతకునిగురించి యింకను చాల పని జేయవలసియున్నది. ఆలస్యమైనచో సాక్ష్యము పూర్తిగా లభింపకుండుట యటుండ నేరస్థుడగు నాయజమాని యపరాధి కాడని స్థిరపడుట కవకాశముగూడ గలుగగలదు. ఈపనికిదో డాత డారాత్రి కార్యపట్టము జేరి యచ్చట విశ్వనాథుడు వ్రాసిన చొప్పున నేర్పాటులన్నియు గావింపబడవలసి యున్నవి. సాయంకాలమగునప్పటి కాత డిట్టి కేలకు పని నిర్వర్తించుకొని నలుబదియైదుగురు కనిస్టేబులతో నార్యపట్టము బయలుదేరి విశ్వనాథుడు వ్రాసినట్లు రాత్రి 12 గంటల కేర్పాటులనెల్ల గావించి బడలికచే పరివారముతో పాటుగా కండ్లు మూసెను.

ఇక పెడపర్తిలో నాదినమున నీగుంపువారేమి చేయుచుండిరో యించుక గనుగొనెదము. మధ్యాహ్నమున కెల్లరు నించుక విశ్రమించి, భోజనాదులనుజేసి, కొంతవఱకేదియో లోకాభిరామాయణము మాటలాడుకొనిరి. ఆకాలమున విశ్వనాథుడు పరధ్యానముగ నుండెను. అతడు చిత్తమున నిట్లు తలపోయుచుండెను. నేను పంపిన యుత్తరమును దీకొని, యీవరికి నారాయణదాసు కాకినాడజేరి, సుబ్బారావుగారి కదానినిచ్చి యేర్పాటులన్నియు గావించియుండెనా? సుబ్బారావుగారూరనుండియుండునా, లేక గ్రామాంతరము బోయియుండునా? గ్రామము విడువకుండ, సాధ్యమగునంతవఱకచ్చటనే యుండవలసినదని వెనుక నేను చెప్పినమాటల నాతడు పాటించి కాకినాడలోనుండినచో, తప్పక యేర్పాటు లన్నియును నీసరికిజేసికొనియే యుండును. ఈసమయముదాటినచో తిరిగి వీరు నాబారిబడుట యసంభవమే! నేను కూడ దొంగవలెనే మెలగవలయునుకాని నాసంగతి వీరిలో నెవ్వరికైనదెలిసినచో, పోలీసువారి యెదుటనే నన్నుకడతేర్చెదరు. ఈసగుంపువారెల్లరును దప్పక దొరకెదరని నమ్మకమున్నది. భగవా-

యెట్లుండునో తెలియదు. దొంగరాముడు నాయందు నమ్మకముంచి ఆర్యావర్తములో జరుపదలచిన దొంగతనమును గురించి, యావద్వృత్తాంతమును నాకెఱింగించుటచే, ప్లానుసుగూడ తయారుజేసి ఎచ్చటెచ్చట జవానుల నంచవలయునో కూడ తెలుపగల్గితిని. నేటికి సుమారు వారముదినములనుండి నాకులమును మఱచి నానాజాతులవారితోడను గూడి, సంకరమైతిని. ఇంటికేగినతర్వాత దానేమి ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పునోకదా!" అని లోలోపల నానందించుటచే నతని ముఖమున కళవచ్చెను. లోపలి యానందము వెల్లివిరియగా నాతనిముఖమున చిరునగ వంకురించెను. అతనివైపు రెండు నిమిషములనుండి చూచు చుండిన దొంగరాము డదికనిపెట్టి పెద్దనవ్వునవ్వెను.

"విన్నన్నా ! విన్నన్నా ! ఆకాశమున మందిరములను నిర్మించి నీచాతుర్యమునుజూచి నీవే యానందించు చుంటివా యేమి ?" విశ్వనాథ ములికిపడి, పరుండినవాడు లేచి కూర్చుండెను.

"లేదోయి ! నేను మీగుంపులో జేరుటయు మీరెల్లరును నాయందు దయయుంచి, నన్నాదరించు చుండుటయు, దలచుకొని నాహృదయమున విశ్వాసము జనింప మీసుగుణ పరంపర కచ్చెరు వందుచు, నాకు జీవనోపాధి కలిగినందుల కానందించుచుంటి."అని యాతడు సర్దుకొనెను.

ఇట్లే సాయంకాలమువఱకును గాలక్షేపము జేసి యెల్లరును తిరిగి వంటలజేసికొని భుజించి గుడిసెవెలుపల నించుక కాలము విశ్రమించి రాత్రి 9 గంటల కెల్లరును తిరిగి గుడిసెలో దూరిరి. ఇంకొక పావు గంటకు వీధితలుపు నెవ్వరో తట్టిరి. ఆతట్టినయాతడు మిత్రుడే యని ధ్వనివలన గ్రహించి దొంగరాముడు పోయి తలుపు తెఱచెను. ఆ... యుడాగుడిసెలో ప్రవేశించెను. గుడిసెలో నున్నవా రందఱు ...నందపరవశులయి "అగ్గిరాముడికి జయ్" అని కేకవయిచిరి. అగ్గి

రాముఁడు తన భుజమున నున్న మూటను దొంగరామున కొసంగి యొకచాపపై నుపవిష్టుఁడాయెను. కుశలప్రశ్నము లిరువంకల దీరెను. పిదప దొంగరాముఁడా వెనుకటిరాత్రి తమకు గలిగిన పరిభవమును గుఱించి విపులముగా నెఱింగించెను. అగ్గిరాము డంతయు విని జరిగిన దానికి విచారింపవలదని హెచ్చరిక నొసంగెను.

పిదప నాతఁడు జరిపిన రెండువిచిత్రచర్యలను గురించి విపులముగా వారలకెల్ల నెఱింగించెను. అతఁడు కథలను జెప్పుటలో నద్వితీయుఁడు. అతఁడు చెప్పుచుండగా విని మిగిలిన వారెల్లరును కడుపు లుబ్బునట్లు నవ్వనారంభించిరి. చివరకాతఁడా యింటియజమానుని బంధించి యినుపపెట్టెను దీసి మోసము నెరింగి దొరకిన ధనమును ప్రోగుచేసికొని పోలీసుచారి కుత్తరమును వ్రాసి స్వయముగా నిచ్చు నంశముల నెరింగించునప్పుడు గుంపులోనివారలకు గలిగిన యానందమే యానందము! విశ్వనాథమునకు గలిగిన యాశ్చర్యమే యాశ్చర్యము! అగ్గిరాముని ధైర్యసాహసములకు తీక్షణబుద్ధికిని, విశ్వనాథమునకు మితి లేని యాశ్చర్యము జనించెను.

"పోలీసుయిన్‌స్పెక్టరు సుబ్బారావుగారు చాల మంచివాఁడని నే నాయనకి వర్తమానము నొసగ నిశ్చయించుకొంటిని" అని అగ్గిరాముఁడు వచించునప్పుడు విశ్వనాథ మీసారి సుబ్బారావుగారితో గలిసికొనునప్పుడగ్గిరాముని విషయమై దయదలచుట యొప్పిదమే యని వాదించి యాతని హృదయమున మరల నిశ్చయించుకొనెను.

అనంతరము దొంగరాము డామరునాడు జరుగవలసిన ప్రయత్నమును గురించి యగ్గిరాముని ప్రశ్నించెను. అగ్గిరాము డుదయమున నచ్చటి కింకొక యిరువురరుదెంతురనియు, మొత్తముగా గుంపువారందరును గలసి బయలుదేర వలయుననియు జెప్పెను. దొంగరాముఁడు తనయొద్దనున్న కాగితముపై నాయింటిప్లానును వ్రాసి అగ్గిరామున

కొసగెను. అతడు దానిని బుచ్చుకొని యేరీతిగా నాగృహమున బ్రవేశింపవలయునో, యెందరెంద రెచ్చటనుండవలయునో విపులముగా వ్రాసి గుంపువారి కెల్లరకును జూపించెను.

"ఈదొంగతన మైనతర్వాత కొన్నిదినముల వఱకు మనమెల్లర మూరకొని యుండవలయునని నాయభిప్రాయము. ఇదివఱకు చాలదిన ములనుండి యొకటేరీతిగా పనిచేయుచున్న మనకొక్కింత విశ్రాంతి నడుమనడుమ నుండినగాని ముందు ముందు మనకు చాల భారముగ దోచగలదు. మనమెల్లరమును గూడి దూరదేశమునకుబోయి, అచ్చట కొంతకాలముండి తిరిగి వచ్చెదముగాక! ఈలోపున గోదావరిజిల్లాలోని భాగ్యవంతులు తిరిగి ధనమును సేకరించుకొని మనకై యెదురు జూచుచుందురు. నిర్విఘ్నముగా కొన్నిదినముల వఱకును మనవృత్తి సాగగలదు" అని అగ్గిరాము డుపన్యసించెను. ఆమరునాడు దూర ప్రయాణమును పనిభారము నుండుటచే, గ్రమముగా నెల్లరును నిద్రా నక్తులైరి.

15

మరునా డుదయముననే మేల్కొని, పెందలకడ నెల్లరును విడ పర్తి మాలగూడెముననున్న గుడిసెలో వంటలుజేసికొని; భుజించి, కార్యాలోచనా నిమగ్నులై యుత్తమోపాయముల నూహింప మొద లిడిరి, అందఱు నుపవిష్టులైరి. అగ్గిరాము డిట్లు ప్రసంగించెను.

"ఇదియే కొంతకాలము వఱకును మాకడసారి దొంగతన మని యే తలంపవలయునని, నిన్నరాత్రి తెలిపియుంటిమి. ఇకనొక కొంత కాలము వఱకును, మనము విశ్రాంతి ననుభవింపవలయునని నాయుద్దే శము. మీకును విశ్రాంతియునిన ననహ్యముగ గాన్పింపదనియే. నా

యభిప్రాయము. కావున నేటిరాత్రి మనయావచ్ఛక్తిని ధారవోయవల యును. మనకీరాత్రియం దేవిధమైన నంతరాయమును రాదనియే నా నమ్మకము. ఏమయినను మనజాగ్రతపై మనముండుట యనవసరము. ఏదెట్లయినను, నేనుమాత్రము మీయోగక్షేమములనే మదియందుంచు కొని, సర్వదా మీబాగునే కోరుచుండెడివాడనగుటచే, మనమనుభ వించు విశ్రాంతికాలమున నెల్లరము నొకచోటనే యుండుట శ్రేయ స్కరమని, నిన్నరాత్రి దలపోయగా, నాకు స్ఫురించినది. నేనుపుట్టిపెరి గిన యీజిల్లాయందే సరియగు స్థానము నేర్పఱచుకొని యుండదలంచి తిని. అది మున్ముందు తెలియజేసెదను. ఇక మనము నేటిరాత్రి జరు వలసినదాని విషయమై యించుక విచారింతము. ఆర్యవట్టము సామా న్యమైన గ్రామమయినను మనము నేడు దర్శింప నున్నగృహ మూరు నకు నడుమనున్నది. చుట్టును గృహములు లున్నవి. కాని పశ్చిమ దిక్కున నున్న పెద్దకొంప కారణాంతములచే నిప్పుడు నిర్జరమై యు న్నది. కావున మనము ప్రవేశించుట కాదిక్కే యుత్తమమని నిర యించితిని. ఆమార్గమున బ్రవేశించునెడల మనయునికి పైవారెఱుం గుట కవకాశము లేదు. కాని యొక్కటే చిక్కుగుపడుచున్నది. దొ గోడ యెత్తుగానుండుటయు, వీధిగుమ్మముతప్ప వేఱొక్కటి లేకుం టయు మనము తప్పించుకొని పారిపోవుట కించుక నడ్డముగా నుం వచ్చును! మనము ప్రవేశించు ప్రదేశమున కెదురుగానున్న నిర్జనమైన యింటియరుగుపై నొక్కడు పండుకొనవలయును. లోనికిబోవుమార్గ మచ్చట కేగిన తర్వాత మీకు దెలిపెదను. సాధ్యమగునంత వఱకు బెదరింపులతోడనే యింటిలోనివారల నెల్లర భయపెట్టి మన పని నెఱవేర్చుకొనవలయును. తగినంత యవసర ముండినగాని కత్రనుగా క త్తినిగాని, యుపయోగింపరాదు. ఇంటిలోనివారలను బంధించుట ముందుగా ప్రయత్నింపవలయును. సాధ్యమగునంతవఱ కింటిలోని—

రేవిధమైనగోలను గావింపకుండునట్లు జాగ్రతగా నుండవలయును. వా రేవిధమైనగోలను చేసినను మనకు చాల నిబ్బంది కలుగగలదు. ఏల నందురా? గ్రామము చిన్నదైనను గ్రామస్థులయందు చాల నైక మత్యముండుట సహజము. అదిఅట్లుండనీ. ఇంటికి నాలుగుదిక్కులయం దును గృహాము లున్నవని చెప్పియుంటిమి. ఏమాత్ర మలికిడియైనను. గ్రామము నలుదిక్కులునుండియు జనసమూహ మరుదెంచి యింటి కన్నివైపుల కాచికొని మనము పారిపోవుటకు వీలులేనట్లు చేయుదురు అప్పుడు తప్పక మనగుంపులో కొందఱు దొరుకుట సహజమే. ఇన్ని చిక్కులున్నను లబ్ధి సుమారేబది యరువది రూప్యములరొఖ్ఖముండు టచే మనమీ ప్రయత్నము జేయవలసియున్నది. ఏదయిన నల్లరియగు నెడల ప్రహరీగోడ మూలలకు జేరి వీలుకొలది త్రాటినిచ్చెనలతో నాలుగుమూలలనుండియు బారిపోవలయును. కావున వేగముగా వాటిని సిద్ధపఱుచుకొనవలయును. అవి సిద్ధమైనవెంటనే యొక్కరొక్కరుగ నల్లరమును పొలముకాపులవలె వేషములను ధరించి సాయంకాల మగుసరి కార్యపట్టమును జేరి యూరికిబైట నున్న చెరువుగట్టుపై దక్షిణపుదిక్కున మకాము జేసి, మనతో దీసికొనిపోయిన యాహార మును భుజించి, యించుక విశ్రమించి, యాపై పని నారంభింపవల యును. చెప్పినయంశములలో ప్రతిదానిని జ్ఞప్తియం దుంచుకొని సాధ్య మగునంత జాగ్రతతో మెలంగవలయును.

పిదప గుంపులోనివారెల్లను నాలుగు త్రాటినిచ్చెనలను సిద్ధ మొనరించుటకై పూనుకొని సుమా రరగంటకాలమునకు నార్యపట్టము జేరుటకై కాపువేషముల ధరింప నారంభించిరి. ప్రతిదొంగయు కత్తి లోపలమర్పబడిన కఱ్ఱలను చంకయం దిడికొని గలకొక తలపాగ ధరించి, యొక్కరొక్కరే యాగుడిసెవిడిచి బయలుదేరి నారంభించిరి. బయలు దేరిన పదుగురుదొంగలలోను విస్సన్నయు, దొంగరాముడును,

బలేరాముడును, నగ్గిరాముడును చెరియొక త్రాటినిచ్చినయు బట్టల మూటగట్టి యొకచేతనామూటను బట్టుకొనిపోయిరి. ప్రతివాడును చిన్న చిన్నకుండలయం దాహారమునుగూడ దీసికొనిపోయిరి. సాయంకాల మగునప్పటి కెల్లరును చెరువుగట్టుపై భోజనముల నారగించిరి.

దొంగ లిచ్చట భోజనముచేయునప్పటి కప్పుడే కాకినాడనుం యరుదెంచిన నలుబదియేడుగురును భోజనములను జేసి విశ్వనాథము నిర్ణయింపబడిన స్థానములయం దతిజాగరూకులై కూర్చుండియుం ఎవ్వరును గట్టిగ మాటలాడుకుండుట యటుండ ననలే నోట నేవిధమై శబ్దమును వెలువడనీయకుండిరి. శ్వాసముకూడ వినబడనియంత నిశ ముగా నెల్లరును గూర్చుండి సంజ్ఞల చేతనే యొకరిభావముల రాగాథాంధకారమునగూడి నెఱుంగ నుత్సహించుచుండిరి. నిర్జన చెప్పబడిన యాయింటియందు సుమారిరువదియైదుగురు కనిస్టేబు సుబ్బారావుగారితోకూడ నిలువబడి యుండిరి. ఆయింటికి తూ దిక్కున నున్నయింటియందు పంద్రెండుగురు పోలీసుజవానులు డా దొంగలు ప్రవేశింపదలచిన యింటియందు బలవశులైన యెనమ గురును కనిస్టేబు లుండిరి తలనిండ ముసుగు గప్పికొని పైకెగగట్ట కట్టుబట్టతో నాపాదుపడిన కొంపయరుగుపై నారాయణదాసు ప కొనియుండెను. రాత్రి నిశ్శబ్దముగ నుండెను. దా నతిజాగ్రతతో శబ్దము నాలకించుచు బరుండెను.

పంద్రెండు గంటలాయెను. ఛాయాగ్రహములవలె నడుచు చప్పుడైనను వినబడకుండ పదుగురుమనుజు లాపాదుపడిన యిం ముందు నిలిచిరి. దాను నిశ్శబ్దసమయమున నించుక వినిపిం శ్వాసాభారముచే వార లరుదెంచినట్లు గుర్తించి జాగరూకుడై యుండెను. ఆయరుగుపై బరుండినమనుజుని చూచి వారించుక య మానించిరి. రెండునిమిషములకాలము వారలట్లే నిలిచియు

అంతట నగ్గిరాముడు మెల్లగా నాతడు పరుండిన యరుగుపై నెక్కి నాలుగైదు నిమిషములవఱకు నాతనిదెస జాగ్రతగా చూచుచునే యుండెను. పిదప నాతడించుక సంతుష్టుడై తిరిగి మిగిలినవారు నిలిచి యున్న తావునుజేరి వారితోనించుకకాల మాలోచించెను. ఎట్టకేలకాతడు దృఢనిశ్చయుడై, తనగుంపులో నొకనినిబిల్చి "నీవేగి, వానిప్రక్కనే పరుండుము. వానికేవిధమైన ననుమానము లేనిరీతి మెలంగవలయును. వాడుమేల్కొని నిన్నెందులకైన లేపినచో, నేదియో ప్రసంగించుచు, నిద్రాసక్తుడవైనట్లే మెలంగుము. జాగ్రత్త" అని యాతడు నియమించి, మిగిలినవారితో గూడ యాయింటి కించుక దూరముగా పోయెను. ఇంకొక యైదునిమిషములలో నెల్లరును త్రాటినిచ్చెనల సహాయమున నా ప్రహారీ దాటి లోనబ్రవేశించిరి. దొంగ లా యింటికి పశ్చిమముగానున్న పడకగదియందు గన్నము త్రవ్వి యచిరకాలములోనే లోపలకుబోయిరి. ఊరంతయు నిశ్శబ్దముగ నుండెను. వారు లోపల బ్రవేశించి క్రమముగా నిల్లంతయు శోధించుచుండిరి. కాని వారికాయింట నెవ్వరున్నట్లు తోచకుండుటచే, ననుమానాస్పదులై, మోసము జరిగినదా యని, యింటిమందువాయంచు నిలువబడి చూచుచుండిరి. దొంగలందఱు నత్యాతురులై ఇతికర్తవ్యతామూఢులై యుండిరి.

అప్పుడొక యద్భుతము తటస్థించెను. ఆదొంగలు ప్రవేశించిన యింటి దొడ్డివసారా తలుపు తెరువబడెను. దొంగలు నిశ్చేష్టులై నిలువబడియుండిరి. ఇంకొక యరనిమిషమునకు "దొంగలు! దొంగలు!" అను పెద్దధ్వనియు, దిక్కులు మారుమ్రోగ నట్టీలపై నీల వినబడెను. తత్‌క్షణమే నారాయణదాసు తన చెంతనున్న వానిపైబడి నేలకదిమిపట్టెను. పాడువడిన యింటనుండి, సెలయేటిప్రవాహమువలె వ్రైఖులు వెలువడి యా యింటి పశ్చిమ, దక్షిణోత్తర దిక్కులకు

నర్దుకొనిరి. ఇంకొకచో డాగియుండిన పండ్రెండుగురు జవానులు తూర్పుదిక్కున కరుదెంచిరి. పెద్దగోల యయ్యెను. ఊరంతయు గగ్గోలయ్యెను. దొంగలు వెలుపడి నాలుగుమూలలను త్రాటినిచ్చెనలతో గోడలనుదాట బ్రయత్నించిరి. లోపలనున్న కనిస్టేబుల యొత్తిడిచేనేమి, యీవలకాచియున్న కనిస్టేబుల యొత్తిడిచేనేమి, దొంగలు పోరాడ బ్రయత్నించినను, వారి యాటలు సాగినవికావు. లోపల నిద్దరు బయట నారుగురును దొంగలు పట్టుపడిరి. అరుగుపై నారాయణదాసదిమిపట్టుకొనియున్న వానితో తొమ్మండుగురైరి. లోపలనున్న కనిస్టేబులు పట్టుకొనిన దొంగల నీవలకీడ్చికొని వచ్చిరి. అందఱకర దండములు దగిలింపబడెను. ఇంక నెవరైన నుండిరేమోయని చుట్టును నాయింటికి కొందరు జవానులు కావలియుండిరి. ఇంతలో సుబ్బా— వచ్చుట కరుదెంచి దొంగల నెల్లరను లెక్క పెట్టెను. అతడు తలుకన్నమునుండి లెక్కపెట్టిన పదుగురిలో నొక్కడు తగ్గియుండెను. అగ్గిపుల్లను వెలిగించి చూడగా ప్రధాన పురుషుడగు నగ్గిరాము డాపట్టుపడినవారిలో నెందును గానరాలేదు. గ్రామములోని వారెల్లరు గుమిగూడిరి. అగ్గిరాముడు లేడు. ఇల్లంతయు నెదుగురు కనిస్టేబులేగి సోదా చేయవలయును" అని సుబ్బారావాజ్ఞ నిచ్చెను. కనిస్టేలింట జొరబడిరి. ఎంతవెదకినను వారికగ్గిరాము డెందును గానబడలేదు. అప్పుడు సబిన్స్పెక్టరు కనిస్టేబుల నందఱను బిలిచెను. లెక్కచూడగా నందొక్కడు తక్కువగ నుండెను. గ్రామస్థులలో నొకడు కనిస్టేబొక్కడగ్గిరాము తరుముచుంటినని, గొల్లపాలెమువైపు రోడ్డున పరుగెత్తుకొని పోవుచుండె" నని తెలిపెను. లాభములేదనియు, నాతడే తిరిగి వచ్చుననియు, పగటి వఱకు నాయింటిని గాచుకొనియుండుటవసరమనియు, సుబ్బారావు చెప్పుటచే, తెల్లవారువఱకును వారిచ్చటనే కాచికొనియుండిరి. ఉదయమైన వెంటనే తిరిగి వారాయిల్లు

నాలుగుమూలల వెదుకగా, నొక చాపక్రింద, దొడ్డివసారాలో, నోట గ్రుక్కబడిన గుడ్డలతో త్రాళ్ళచే బంధింపబడిన యవయవములతో, కట్టుబట్టతో నొక పోలీసుకనిస్టేబు వారికంట బడెను. జరిగినమోస మప్పుడు వారి కించుకస్ఫురించెను.

ఆ జరిగిన మోసమెట్టిది? ఆమోసము సుబ్బారావుదనుకొనిన యంతటితో తీరలేదు. మూల మూల వెదకుచున్న యొకకనిస్టేబుపై నకస్మాత్తుగాపడి, అగ్గిరాము డాతనినోట తన మొలనున్న గుడ్డను గ్రుక్కి, తనయొద్దనున్న త్రాటినిచ్చిన త్రాళ్ళతో నాతని బంధించి, యొకమూల బడవైచి, పైనొకచాపనుగప్పి యాతని దుస్తులను తానే ధరించి; యింటియావరణమునందు దొరకిన ఖైదీలను కనిస్టేబు లావలకు దీసికొనిపోయినవెంటనే, తానుగూడ, తూర్పున గోడదాటి గొల్లపాలెము రోడ్డున పరుగెత్తికొనిపోయెను. గ్రామస్థు డొకడడ్డై యెవరువారని ప్రశ్నింపగా, "నగ్గిరామునికొఱకు" అని పరుగుమానకయే ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. సంతుష్టుడై గ్రామస్థుడా వార్త నిచ్చుటకు జెప్పవచ్చెను. రోడ్డుపై బడి పరుగెత్తిన వాడిక తిరిగి లభింపడుగదా యని, సుబ్బారావు మిన్నకుండెను. అట్లాతడు వడివడిగా పరుగెత్తికొని పోవుచుండగా, గొల్లపాలెము దాటి యొకపర్లాంగున కాతని కొకబండి యెదురాయెను. అగ్గిరాముడాగి యించుక యాలోచించెను.

"సుబ్బారావుగారి కించుక నాశక్తి సామర్థ్యములు రుచి జూపింప వలయును. ఇంతకన్న మంచిసమయము తటస్థించునా? అగ్గిరాము డనిన పేరు జ్ఞాపకముండవలయును."

ఎదురుగావచ్చుచున్న బండిని రోడ్డుప్రక్కనున్న అగ్గిరాముడు దారికడ్డై యాపెను. బండిలో నిద్దరేయుండిరి. నిద్రపోవుచున్న బండి వాడులేచి గొల్లుమనెను. బండికెదురుగా నిలిచియున్న అగ్గిరాముడు

తన దుడ్డునుజూపించి "గోలజేసిన దీనితో జావమోదెదను. బండిలో వారు దిగి రోడ్డుపై నిలుపబగవలయును" అనెను. ఆ విగ్రహము జూచి, బండిలోనివారు రోడ్డుపై నిలిచిరి. బండిలోనున్న పెట్టె నీవ లోగి తాళముపిరచి లోపలనున్న నాలుగువందలరూప్యముల రొఖ్ఖమును దీసికొని పెట్టెమరల బండిలో పెట్టి ఆర్యవట్టములో పోలీసువారున్నా వారికీసంగతి తెలియజేయుడు, అని కాకినాడవై పాతడేగెను. 'బ్రతికిరి జీవుడాయనుకొని వారు గొల్లపాలెము నొద్ద తూర్పు తెల్లవారువఱకు నాగి, యుదయముననే బయలుదేరి ఆర్యవట్టముజేరి, పోలీసు— కీవార్త దెలిపిరి. సుబ్బారావు మితిలేని యాశ్చర్యమున మునిగిపోయె.

అగ్గిరాముడు తూర్పు తెల్లవారునరికి కాకినాడ జేరి, తిన్న సుబ్బారావుగారి యింటికేగి, తలుపుదట్టెను. లోపలనుండి త తీయుచు నెవ్వరో "ఎవరువారు"అని ప్రశ్నించిరి. నేను కనిష్టేబు— అని అతడు సమాధానమిచ్చెను. తలుపు తెరవబడెను. అగ్గిరాము— లోపలకు ప్రవేశింపకయే ఇట్లడిగెను.

"అమ్మా! సుబ్బారావుపంతులుగా రార్యవట్టమునుండి యిపు— స్టేషనునకు వచ్చినారు. ఆయనదుస్తులను దీసికొనిరమ్మని నన్ను నారు వారు తీసికొనివచ్చిన ఖైదీలతో మేజస్ట్రీటుగారి -యొ— బోవలయుననియు, నత్యావసరమనియు, నన్ను బంపినారు. త— నీయవలయును."

సుబ్బారావుగారి భార్యకాబోలును, లోనికేగి, యొకవ రా— యొకకోటును, ఆయన తలపాగయును, బూడ్సుజోడును అగ్గిరామునిచేతి కొసగెను." అమ్మా నేనేగెదను." అని యా దుస్తులతో తనదారి నేగెను. ఆ మధ్యాహ్నము సుబ్బారావుగారి కరుదెంచునరి కీవర్తమానము భార్యవలనవిని యేమియు దోచనివా— కుర్చీలో కూలబడెను.

16

ఆ మధ్యాహ్నము దొంగలందఱును ఖైదులో నుంపబడిరి. ఒక్కొక్క డొక్కొకగదియం దుంపబడెను. ఒక్కొక్కగది కిద్దఱు చొప్పున పహారాజవాను లుండునట్లు సుబ్బారావాజ్ఞ నొసంగెను. విశ్వనాధము దొంగలతోబాటు గదులలో చివరనున్న దానియం దుంచబడెను. అగ్గిరాముడు తన్నట్లుమోనముచేసెనని సుబ్బారావు మొదట విచారించినను నాతని ధైర్యసాహసముల కాతడుమది నానందించుచు మిగిలిన గుంపంతయు నాతనిచేతబడెనని మాత్రము సంతోషించెను. ఆదినమంతయు బడలికదీర్చుకొనుటతో సరిపోయెను.

మరునా డుదయముననే జైలులోనిజనుల కాశ్చర్యజనక మగు నొకవార్త వ్యాపించెను. ఖైదీలలో నొక్కడు రాత్రికిరాత్రి గదిగోడకు కన్నముత్రవ్వి పారిపోయెనని వదంతి కలిగెను. ఆపారిపోయిన వాడావెను కటిదినమున నుంపబడినవారిలో నొకడని తరువాత దెలిసెను. అటు తరువాత వానిపేరు విన్నన్న యని విదితమాయెను. ఈవ్యాపార మంతయు సుబ్బారావుగారే చేయించిరి. దీనివిషయముననే వెనుక విశ్వనాధమును, సుబ్బారావుగారును మాటలాడికొనినపుడు మొదట ననుమానించి యెట్టకేలకు విశ్వనాధమునకు గోపము రాగలదని సుబ్బారావుగారు సమ్మతించిరని వెనుక దెలిపియుంటిమి ఈవార్తను విని సుబ్బారావుగారు జైలున కరుదెంచి ఖైదీలదరిపోవునట్లు గదిని కావలిగాచియున్న కనిష్టేబులపై నురిమి వారలపనినుండి తప్పించి, ఖైదుజేయించెద నని బెదరించి వారియొద్ద నముజాయిషీలను బుచ్చుకొని యింటికేగెను అకనిష్టేబులకుకూడ నీరహస్యము విదితమగుటచే —ఊ~ మిన్నకుండిరి. ఖైదులోనున్న దొంగరాముడును తక్కినవారు ~న్నన్న సాహసమునకు మెచ్చుకొన నారంభించిరి. ఈతడు గది

నెట్లు కన్నము త్రవ్వఁగలిగెనా యని వార లాశ్చర్యమగ్న మానసు లయిరి. కాని వారిగదులను గాచుచున్న కనిష్ఠేబులా పారిపోయిన దొంగ తనగది గాచుచున్న కనిష్ఠేబులపై నేదియో మందు బ్రయో గించియుండు నని చెప్పుటచే వారించుక తృప్తిగని తమకు గూడ నట్టి మందు నేదయినను బ్రసాదించి ఖైదునుండి తప్పించుకొను నుపాయము జూపుమని వారు భగవంతుని బ్రార్థింపజొచ్చిరి. ఎన్నివిధములజూచిన నాజైలుగోడ లితరోపాయము లేకుండ కేవల భుజబలప్రయోగమున నసాధ్యమే యని వారు స్థిరపఱచుకొని తప్పించుకొనుట కింకే వేఱు పాయము లేమియు లేవనియు నేదైన పన్నుగడ బన్ని యగ్గిరాముడే వారల నాచెఱనుండి తప్పింప యత్నించునేమో యనియు నాతనిపై భారమంతయు నుంచి భావిఫలముల కెదురుజూచుచుండిరి.

ఆవెనుకటిరాత్రి జైలునుండి తప్పించుకొనిపోయిన ఖయిదీ నిర్భ యముగా పోలీసునబిన్సిపెక్టరు సుబ్బారావుగారి యింటికేగి నిర్భయ ముగా తలుపు దట్టెను. రెండుమూడు సారులు పిలువగా నాయన నిద్రనుండి మేల్కొని వీధితలుపు దెఱచి కంఠస్వరమున వచ్చినవాని నాన వాలుపట్టి గాఢముగా కౌగలించుకొనెను. తలుపు తెఱచినశబ్దమును విని నారాయణదాసు విశ్వనాథము గొంతుక నానవాలుపట్టి తనవీధి గది తలుపు గూడ దెరచెను. బావమఱదు లిర్వురును గూడ పలుకరించు కొనిరి సుబ్బారావు వీధితలుపు బంధింపవలదని భార్యకు దెలిపి తానును విశ్వనాథమును నారాయణదానును గలిసి వీధిగదిలో బ్రవేశించి తలుపు నోరగిల బెట్టి దీపమును వెలిగించిరి.

ఆరాత్రి పదిపదిహేను నిముషములవఱకు ముగ్గురును గుసగుస లాడుకొనిరి. సుబ్బారావు వారలను నిద్రబొండని చెప్పి తనదుస్తుల ధరించి, తిరిగి వచ్చువఱకును మేల్కొనియుండవలయును అని భార్యకా

దెలిపి తనబై సికిలుపై పోలీసుస్టేషను కేగి యొక హేడ్డును, పదుగురు కనిస్టేబులను పిడపర్తిలో గుడిసె గావలిగాయుచున్న ముప్పురను బంధించి, యింటనున్న సామాను నంతయు దీసికొనిరమ్మని పంపి, తిరిగి తానింట కరుదెంచి దుస్తులను దీసివైచి ఆనందపరవశుడై నిద్రబోయెను.

ఆముగ్గురును బంధింపబోయిన హేడ్డును కనిస్టేబులును పిడపర్తి గ్రామముననున్న గుడిసె నుదయ మేడుగంటలకు జేరిరి. వారేగు నప్పటి కింకను గుడిసెలోనున్నవారు నిద్రనుండి మేల్కొనలేదు. వెను కటిరాత్రి ముగియకమును వరుదెంతుమని చెప్పిపోయిన దొంగరాము డును తక్కినవారును జెప్పినవేళకు రాకుండుట, నాదినమంతయును రాత్రి చాలవఱకును వారికొఱకాగుడిసె కావలిగాయుచున్న ముగ్గు రును నిరీక్షించుకొనియుండిరి. ఉదయ మగునప్పటికైన నరుదెంతురను నమ్మకముతో వారు రాత్రి నిదించుటచే తలుపుతట్టిన శబ్దము విని, ముగ్గురును లేచి తలుపునొద్ద కరుదెంచిరి. తలుపు తెఱవబడెను. వెంటనే కనిస్టేబు లారుగురును లోనికి జొరబడి యాశ్చర్యమగ్నమానసులై యున్న యాముగ్గురును బంధించి యీవలకు లాగిరి. ఇల్లంతయు సోదాచేయబడె. కాని వారికాయింట విశేషముగా ధనముగాని, సామగ్రిగాని లభింపలేదు. ఆముగ్గురుదొంగలను దీసికొని ద్వారపూడి జేరి రైలుపై మధ్యాహ్నము మూడుగంటలకు కనిస్టేబుల్సు కాకినాడ జేరిరి. ఆగుడిసెయందు గలసామానునంతయును దీసికొని హేడ్డు సాయంకాల మారుగంటలకు పోలీసుకచ్చేరి జేరెను. దొంగలు ఖైదులో నుంపబడిరి.

ఆయుదయమున నిద్ర మేల్కొనినతరువాత సుబ్బారావుగారు విశ్వనాథము, నారాయణదాసును లేచి మాటలాడుకొనుచుండగా నాగధియందు బ్రవేశించి అగ్గిరాము డావెనుకటిదినమున తనయింట

జేసిన విచిత్రచర్యను గుఱియు, నాతడు పారిపోవుచు దారిలో గొల్ల పాలెమున కీవలజేసిన దొంగతనమును గురించియు కడుపుబ్బ నవ్వుచున్న భావమఱదుల కెఱింగించెను.

"ఇప్పటికైనను మీకగ్గిరాముని సంగతి పూర్తిగా తెలియ దనియే నాయభిప్రాయము. అంతటి దొంగయు, సాహసుకుడును, కరుణాయత్తచిత్తుడును మనకు దఱచుగా గనుపించడు. మీయింట జరపి దొంగతనమున కేమిగాని వాడీమధ్య నీపురములోని యధికారుల కేమైన తనప్రజ్ఞ జూపియుండెనని మీరు వినియుంటిరా? అని విశ్వనాథయనను జూచి పల్కెను.

కలెక్టరుదొరగారి కాత డేదియో యొక యుత్తరమును వ్రాసెట్లు దగ్గరనున్న మనిషివలన కొంచెము వదంతి కలిగినది. కాని వాత జరిగినయంశము లేమియు మాకు దెలియలేదు. దొరగారీ యుదయమునే తిరిగి మకామునుండి బయలుదేఱి వత్తురని వర్తమానమ తెలిసినది.

అట్లయిన జెప్పెదను వినుడు. అని విశ్వనాథుడు తన కగ్గిరాముడు తెలిపినరీతిని నొకయక్షరమైనను మారుపకుండ యావద్వృత్తాంతము వారి కెఱింగించెను.

అగ్గిరాముడనిన కలికాలపు మైరావణునివలె నున్నాడే! పెట్టె దొంగిలించుట యొక్కటి నిర్భయముగా దానిని తిరుగ దీసికొనిపోయి స్వయముగా దొరగారికొప్పజెప్పుటయొక్కటి. రెండును మైరావణు చర్యలలో జేరినవే అని నారాయణదాసు తనయాశ్చర్యమును దెలి

ఇన్ని దినములనుండియు, వీరెల్లరును నిర్భయముగా ప్రక్క సంచరించుచున్నను, చుట్టుపక్కలననే మనయొద్ద సంచరించుచున్న వారు మనచేత బడకుండుటకు గారణము

దురా ? మారువేషములను ధరించుటయందు వారెల్లరు నద్వితీయులు, ఏవేషమునకునైనను, సరిపడు సామగ్రి నంతయు వారెల్లరును నిమిషములో సమకూర్చుకొని, యావేషమున కనువగు రీతినే మెలంగుటయందు సమర్థులు ఆమధ్య నొకదినమున దొంగరాముడు బ్రాహ్మణవేషమును ధరించి అనవర్తిలో నొక గృహస్థునింట రాత్రి భోజనముచేసి యింటిగుట్టంతయు పైన తిరుగాడుచున్న మాకెఱింగించెను. నేనుకూడ వారియొద్ద వేషములను ధరించుటయందుగలనైపుణ్యము వారముదినములలో నేర్చుకొంటిననిన నాశ్చర్యము నొందవలదు. వారెంతకైనను తగినవారే! కాని వారియొద్దనున్న నీతియును, నుదారతయు నేమహాయోగికైనను నేమహారాజునకైన నుండుటరుదు. నేను వారితో మూడుదొంగతనముల కుంటిని కాని వారెన్నడు నొక్కనినైన హింసింప యత్నించుట నాకంట బడలేదు. ధనికులను దోచికొని బీదలను బోషించుట మామతమని వారు గర్వపడుచుందురు. అట్టి దొంగజన్మము సామాన్యముగ మానవులకు లభింపదు. వారియెడ తగినంత సానుభూతి గనబఱచి విచారణయందు వారికి గొప్పశిక్షలు లభింపకుండునటుల జూచు భారమంతయు మీదే" అని విశ్వనాథము వేడుకొనెను.

"అది మనమెట్లు చేయగలము ? నాశక్తి యున్నంతవఱకు నాకు మాటరాకుండ వీలుగలయంతవఱకు వారిపై నేరమును తగ్గింపదలంతును. ఆపైన వారి యదృష్టము. అన్నట్లు చెప్పమఱచితిని. ఈ మధ్య నగ్గిరాముడు నాకొకరాత్రి దర్శనమిచ్చి పోయినాడు. నేను తల బదలుకొట్టుకొనుచున్న యొకహత్య విషయమై నాకు వర్తమానమును సాయముగా నిచ్చి పోయినాడు" అని సుబ్బారావు హత్యవిషయమును -చియు, తన ప్రయత్నమును గుఱించియు, నగ్గిరాము డిచ్చిన -యమును గుఱించియు విపులముగా వారికెఱింగించెను.

అగ్గిరామున కీవిషయ మెట్లు తెలిసియుండునో యని నాకు నాశ్చర్యము కలుగుచున్నది. ఆతడిచ్చిన వర్తమానమే సాకు తోడుపడినది. ఆనేరమునకు సాక్షినిగూడ యాతడు కట్టి పడ బోయినాడు. అని సుబ్బారావా విషయమును గూడ దెలిపెను. నాధము కొంచెముకాల మాలోచించి "ఏదయిన దొంగతనము జ ట్లకై యాత డాయింట ప్రవేశించి యుండవచ్చును. ఇనుపపె దెరువగా నాతనికంట నీఖండింపబడిన దేహము కనుపించగా నాతి డును రక్తమును గంటజూచినవాడు కాకుంటచే కోపము జనింప వర్తమానము నిచ్చి యుండవచ్చును" అని తన యభిప్రాయ దెలిపెను.

ఈ రీతిగా వారు మువ్వురును గొంతవఱకు మాటలాడు. తరువాత సుబ్బారావు స్టేషనుకేగి తనపని జూచుకొని జైలునకు ఖైదీలను వాజ్మూల మిమ్మని యడిగెనేగాని యెవ్వరును కదల్పకుండుటచే తిరిగి యింటి కరుదెంచి తన మిత్రులతో భోజ రించి కూర్చుండెను.

"ఈరాత్రి నేను తిరిగి ప్రయాణమై పోవలయును. కథానా నన్వేషింపవలయును. మీగడువు దాటకుండ వానినిగూడ మీ జెప్పితినేని నాపని పూర్తియగును. దానిచ్చటనే యుండగలడు" విశ్వనాధము తన నిశ్చయ మెఱింగించెను.

7

ఆరాత్రి పదిగంటలకు కాకినాడనుండి యొకబైరాగి వ [illegible] డిగా నడచుచు మధ్యమధ్య దిక్కుల నతిజాగ్రతగా పరిశీలి [illegible] గట్టుచేరి చామ [illegible] టకు ప్రయాణ [illegible] ప [illegible] యుండెను.

యొద్ద ధరించిన వస్త్రములు తప్ప మరేమియు లేవు. తలకొక మాసిన తరుణారుణవర్ణము గల యంగవస్త్రమును, ఆరంగేగల యొక పెద్ద చొక్కాయియు, తాటిమట్టలతో చేయబడిన పాదరక్షలును మాత్రమే యాతడు ధరించి యుండెను. ఆతని యెడమచేతియందొక కమండలు వుండెను. చంకనొక భిక్షాపాత్రయు, కుడిచేతియందొక కర్రయునుం డెను. ఆతడు మార్గమున నడచుచు, నడుమనడుమ వెనుకకు దిరిగి జూచుచు, సాధ్యమగునంతవఱకు చీకటిచాటుననే మసలుచు, నను మానాస్పదునివలె సంచరించుచుండెను. రాత్రియంతయు నాతడా కోడ్డుననే విశేషము పనియున్నవానివలె, వడివడిగా నడచుచు, వెనుకకు ముందునకు బచారుసేయుచు, నిరాశజెంది యెట్టకేలకు దయ మారున్నర గంటలకు చామర్లకోట కాలువదాటి యావలిగట్టున చెట్లనీడను ద్రాపరవశుడాయెను.

మాపాఠకుల నొక్కింతకాల మావెనుకటిదినమున సుబ్బారావు గారి యింటనుండి యుదయమున నాయన దుస్తులను గైకొని పారి పోయిన యగ్గిరాముని వెంబడింపవేడుచున్నాము. సూర్యోదయ మగు ప్పటి కాతడు కాకినాడకు సుమారు రెండుమైళ్ళ దూరముననున్న వాకలపూడి యను గ్రామముజేరి తిన్నగా శూద్రగూడెములోనికి బోయి న యొద్దనున్న రూప్యములతో రెంటి నచ్చట నొకవృద్ధునకిచ్చి నరాక నెవ్వరికెఱింగింపవలదని వేడుకొని యాతనియింటనే భుజించి ద్రాపరవశుడై సాయంకాలమువఱకును బండుకొని తిరిగి భోజనము ప్రయాణమై రాత్రి 10 గంటలకు పిఠాపురముజేరి కుక్కుటేశ్వరు లయప్రాకారమున విశ్రమించెను. ఆతడు ధరించిన పోలీసుదుస్తుల మూటగాకట్టి తన తలక్రిందనుంచుకొని శయనించెను. ఉదయమున మూడుగంటలకు నిద్రనుండి మేల్కొని యాతడు సూర్యోదయము మునుపే పెద్దాపురముజేరి పాడువడిన కోటలోని తన నివాసస్థ

మునుజేరి తన వేషమునంతయు మార్చివై చెను. వంటజేసికొని భుజించి బడలిక పూర్తిగా తీరిపోవునట్లు సాయంకాలమువఱకును సుఖముగా నిద్రపోయెను. సాయంకాల మాత ఊరిలోనికేగి స్నానమునొనరించి శుచియై, సామాన్యసంసారియగు నొక క్షత్రియునివలె వేషమునుదాల్చి తనకుపయోగించెడు సామానునంతయు, నొక చిన్నట్రంకుపెట్టెయందు సర్దుకొని, రాత్రి 10 గంటలకు చామర్లకోటజేరెను. అచ్చట రైలు స్టేషనులోవారును వారును మాటలాడుకొను మాటలవలన, విన్నన్న జైలులోనుండి తప్పించుకొని పారిపోయెనని యాతడెఱుంగుట కవకాశ మేర్పడెను. సుబ్బారావుగా రాదినమున హత్యావిషయము పరిశోధించి. సాక్ష్యము మొదలగు వంశీములను సమకూర్చుటకై చామర్లకో-కరుదెంచి, యారాత్రి తిరిగి కాకినాడ కేగుచుండెను. అత డొకరిద్దఱు స్నేహితులతో నచ్చట ప్రసంగించుచు గూర్చుండెను. ఆయన-గుర్తించి, మారువేషమున నున్న అగ్గిరాము డాయనను సమీపమున. తనముఖము సరిగా కనబడని విధముగా గూర్చుండెను. ఒకవేళ సుబ్బా-రావాతని జూచినను గుర్తింపలేని రీతినే అగ్గిరాముడు తనవేష-వంతయు మార్చివైచెను. ఆమిత్రుల సంభాషణవలన పైవిష మగ్గిరాముడు గ్రహింపగలిగి కాకినాడ కేగవలెనని వచ్చినవా-సుబ్బారావుగారిని చూచి, యారాత్రికి కాకినాడ ప్రయాణమును మాని వేయ నిశ్చయించుకొని రైలు బయలుదేరువఱకు నచ్చటనే గూర్చుం ముందేమి చేయవలయునాయని విచారించుచుండెను. ఇబ్లాకసావుగ వఱకును జింతించి, యాతడులేచి, తన ట్రంకుపెట్టెను, గైకొ-బసివిరెడ్డిగారి సత్రము నొద్దకుబోయి, బండి నొకదానిని మాటలాడు కొని బిక్కవోలునకు బ్రయాణమాయెను.

బైరాగి నిద్రనుండి మధ్యాహ్నము నాలుగుగంటలకు మేల చామర్లకోట యూరులో కరుదెంచి తన భిక్షాపాత్రమునం దున

రెండణాలకు ఫలమునుగొని, భుజించి, సాయంకాలమగువఱకు నాసమీపముననే సంచరించి, రాత్రికి సత్రమునభుజించి, రైలుస్టేషనున కరుదెంచెను. ఆతడును సుబ్బారావు నానవాలుపట్టి యా సమీపముననే వేఱొకమూల గూర్చుండి, యాయనచెప్పు సంశములను వినుచుండెను. రైలుకై యరుదెంచినవాడు రైలెక్కకయే రైలేగినతరువాత తిరిగి యూరిలోనికేలపోవలయునని యాతడనుమానించి స్టేషనువిడిచి పోవుచున్న యాసామాన్యక్షత్రియ సంసారివేషమునున్నవానిని కొంత దూరము వెంబడించి యాతడు బండ్లయొద్ద నాగుటయును, బండి మాటలాడుకొని, దానిపై బిక్కవోలు, ప్రయాణమై పోవుటయు, జూచి, రైలువేళమఱచి, యీతడు కాకినాడబండికరుదెంచి, తానెక్కవలసిన రైలుగాదని గ్రహించి, తనయవసరముకొలది బండిపై రాత్రికి రాత్రిబిక్కవోలీతడేగుచుండవలయును" అని తనలో తానుకొనెను. ఐనను నొంటరిగా బండిపోవుచుండుటచే, పరుల కుపకారము చేయుటయే తనపనిగావున నాభైరాగి, బిక్కవోలువఱకు నాబండి దృష్టిపథమును దాటిపోకుండునట్లు వెంబడింపవలయునని, తానదృష్టవంతుడైయెనచో తానాడబోయిన తీర్థమెదురుకాకూడదా యనియు దలంచి, బండివెనుక సుమారరువది డెబ్బది గజములదూరమున వెంబడించెను. సాధ్యమగునంతవరకు కగుపడకుండునట్లాతడు చీకటిమాటుగనే వెంబడించుచుండెను.

బండి యుదయము కాకపూర్వమే, కాలువప్రక్క నాగెను బండివాడు నిద్రనుండి మేల్కొని, చూచుసరి కెవ్వరును బండియందు లేకుండుటచే, నాతడు 'కుయ్యో మొఱ్ఱో' అని అద్దెపోయినందుకు గోలపెట్టనారంభించెను. ఆగోలనువిని, వెనువెంటనేయున్న విశ్వనాథ మాతావునుజేరెను. అతడు బండివానివలన యావద్వృత్తాంతమును విని,

బండివానినోదార్చెను. దొంగలుకొట్టు దినములలో నజాగ్రత్తగా బండిపై నిద్రపోవుటకిది తగినశాస్తియని తలంపవలయును. దారిలో నెచ్చటనో భయముజనింప నాబాటసారి చల్లగాజారియుండును. ఇట్లు విశ్వనాథము చెప్పుచుండగా నాబండివాడు బండినిత్రిప్పి తిరుగ సామర్లకోటకేగ బ్రయాణమై తాను కప్పుకొనియున్నబట్ట నిటునటు సవరించుకొనునప్పుడు వీపునకు గట్టిగానేదియో తగులుటచే నాతడనుమానించి, చూచికొనగా నొకకొంగున రెండురూప్యములు కట్టబడియుండెను. సంతోషించి యాతడావార్తను కాలువచెంత దంతధావన మొనర్చుచున్న భైరాగికి దెలిపెను. భైరాగితప్పక తానువెంబడించిన పురుషు డగ్గిరాముడేయనియు, నేకారణముననో యాతడు మార్గమధ్యమున నద్దెను బండివానికొంగునకు గట్టి బండిదిగి పారిపోయెననియు గ్రహించెను. తూర్పు తెల్లవారుటకు బూర్వమే అగ్గిరాముడు పదముల చప్పుడు వలన తన్నెవ్వరో యంటివచ్చుచుంటిరని తెలిసికొని బండివాడు నిద్రించుచుండెనని గ్రహించి చల్లాగా బండినుండి తన పెట్టెతో దిగి పారిపోయెను. ఆతడట్లు బండినుండి దిగి, పారిపోవుచు, వచ్చుచున్న వాడెవ్వడాయని చూచుటకై రోడ్డుప్రక్క—కొంతకాలమునుండి యెవ్వరో భైరాగికదాయని యనుకొని, ఆసమీపగ్రామమున తన మిత్రుడును, తనవలన నిదివరకు చాలధన మనుభవించినవాడునునగు నొక శూద్రుని యింటికేగెను. అప్పటికింకను గనుజీకటియుండెను. అట్లు పోవుచు కాలువకు స్నానార్థ మొక వృద్ధబ్రాహ్మణుడు నిద్రమత్తున నెత్తికిజుట్టి[illegible] యంగవస్త్రముపై నొక పెద్దరాగిచెంబునుంచుకొని వచ్చుచు నాతని కెదురుపడెను. ఆతడించుక చిత్రమాచరింపదలంచి తన పెట్టె నొకచో దాచి, వచ్చుచున్నవృద్ధు డాతని దాటిపోయిన తర్వాత నొకయిటిక[illegible] బుచ్చుకొని యాతని వెంబడించెను. ఇట్లొక పదిగజముల దూరమే[illegible] మెల్ల [illegible] తలపై నుంచి, ఆచెంబును [illegible]

తీసపెట్టెతో కూడ నామిత్రుని యింటికేగి, సామా నచ్చటనుంచి, దంతధావనమొనర్చి తిరిగి తానరుదెంచిన మార్గమున నావృద్ధుని చెంబుదీసికొనిన తావున గూర్చుండెను. ఆవృద్ధుడు కాలువ కేగి తోముకొనుటకై తలవెదకుకొనగా నిటికదొరకెను. ఆమోనము నెతింగి గోలపెట్టుచు మార్గమున నెచ్చటనైన బడిపోయెనేమోయని దలంచి, పడిపోయిన నిటికెక్కడనుంచి వచ్చినదనియు దలంచి, తిరిగి యింటియొద్దనే పొరపాటున నిద్రమత్తున తానే యట్లు తెచ్చితినేమో యనియు దలంచి విచారగ్రస్తుడై యింటికి మరలెను మార్గమధ్యమున దారసిల్లిన యగ్గిరాము డాతనిదుఃఖము నవలోకించి కాబోలును వానిని బలుకరించెను. వారిర్వురకు నీక్రిందిసంభాషణము జరిగెను.

"ఏమండీ శాస్త్రిగారు! స్నానమునకు కాబోలును మీరేగి తిరిగి విచారగ్రస్తులై వచ్చుచున్నారేమి? మీ ముఖము జూడ విచార గ్రస్తులై నట్లు తోచుచున్నది?"

"నాయనా! స్నానమున కేగుచుండ, దొంగయెవ్వడో నాతల పైనున్న చెంబును దొంగిలించి, దానికిబదులుగా నొకయిటికనుంచి పారిపోయినాడు. కాలువకేగి నాకుజరిగిన నష్టమును గుర్తించి, పొర బాటున నేనే యింటమఱచి, నిద్రమత్తున దీనిని దెచ్చుకొంటినేమోనని తిరుగ యింటికి బోవుచున్నాను."

"చెంబుపోవుటయే స్థిరమనుకొన్నను, అంతమాత్రమునకే మీరిట్లు విచారము నొందవలయునా? చెంబుఖరీదేమాత్రముండి యుండును?"

"చెంబుఖరీదెంతైనను, తిరిగి కొనునంతటి సమర్థుడను గాక ..వుటచే యిట్లు విచారింపవలసియున్నది, చాలబీదవాడను; యీ పూట కుండిన రాత్రికి తిరిగి వెదకుకొనవలసియున్నది. మీరెవరు ..యునా?"

ఆమాటలకు హృదయము కరగికాబోలును. "నే నెవ్వడనై నేమి? నాయొద్ద నేదైనచెంబుగలదేమో చూచి యిచ్చెదను. పా గంటలో వచ్చెదను మీరిచ్చటనే యుండు"డని చెప్పి, అగ్గిరాముడు పరుగు పరుగునబోయి తాను తస్కరించిన, చెంబును దీసికొని తన పెట్టెను తెరచి ఆచెంబు పట్టెడునన్ని రూప్యము లందుంచి తిరిగివచ్చి యాయన చేతికిచ్చుచు "శాస్త్రిగారు! మీచెంబు నేనే తీసితి క్షమింపవలయును మీరు తిరుగ కాలువకేగి స్నానముజేసిరండు వెంట మాత్రము రావలదు. నేనెవ్వడనో తెలిసికొని ప్రయత్నిం వలదు" అని ఆయనను గాలువవైపంపి తానింటికేగి, ఆమిత్రునియిం నాదినమున నుండుటకు నిశ్చయించికొనెను.

ఆవృద్ధుడును గాలువకేగి ఆచెంబునందుంచబడిన యేడువంద రూప్యముల నంగవస్త్రమున గట్టిగా మూటగట్టుకొని కాలువలో స్నానముజేయుచు తనకృతజ్ఞతను బట్టలేక యావద్వృత్తాంతము స్నానార్థమరుదెంచిన తనపరిచితుల కెఱింగించుచుండెను. తి చామర్లకోటకై బయలుదేఱి పోవుచున్న భైరాగి యీవిషయ నావృద్ధుని చుట్టును జేరియున్న వారివలనను నావృద్ధునివలనను మహోదాతయొక్క యాకారవర్ణన మెఱింగి యీచిత్రమును జరిపి యాత డగ్గిరాముడే యని స్థిరపఱచుకొని తానుకూడ నాతనమున ప్రాంతముల నుండవలయునని నిశ్చయించుకొని వృద్ధుడింటికి బయ సేరువరకు నాగి యాతని వెంబడించి యాతనివలన నాపురుషుడు పోయినమార్గము నెరింగి యామార్గమున నూరిలోనికి బయలు పోయెను. ఇట్టి యుదారగుణ స్వభావుడగు వానియెడ దానింతప దలతో పనిచేయవలసివచ్చినందులకు హృదయమున నించుక విచా రించుచు వీలయినచో నాతని నెట్లయిన రక్షించినచో మేలగుననియు సాధ్యముగునేని యాతని నాదుర్వృత్తినుండి మరల్చుటకే యత్నించ

వలయునని భైరాగివేషము నాతని నన్వేషించుచున్న విశ్వనాధము తలంచుచుండెను. ఎట్లయినను, మిత్రుడైన సుబ్బారావుగారికిచ్చిన వాగ్దానమును ముందుగా నెరవేర్చు టవసరమనియు, లేకచో నాతడధికారుల క్రోధమునకు బాత్రుడగుననియు గూడ నాతడూహించెను.

ఉదయ మేడున్నర గంటలగుసరి కాతడా సమీపగ్రామము జేరెను. ఊరంతయు నొకటిరెండుపర్యాయములు ప్రదక్షిణము జేసినట్లు తిరిగెను. కాని వానికెందు నగ్గిరామునిజాడ కనబడలేదు. ఇంకొకసారి తిరిగి యేయింటనైన గొంచెమన్నము యాచింపవలయునని యుద్దేశించి యాత డూరంతయు జాగ్రతగా నాల్గుదిక్కుల బరిశోధించుచు బయలుదేరెను. ఇదివఱకీతడు తిరుగునప్పుడు తానుండిన శూద్రునియింటి కిటకీగుండ నగ్గిరాముడొకసారి భైరాగిని జూచి, యించుకకాల మాలోచించి యిన్నకుండెను. ఆతడు భోజనముజేసి తనమిత్రునితో బ్రసంగించుచు కూర్చుండ నీభైరాగి తిరిగి యావీధినేవచ్చెను. అగ్గిరాముడు లేచి వీధిలోనికివచ్చి తలుపు మరుగుననుండి యాతనిపరీక్షించి తన యనుమానము నిజమేయని నిశ్చయించికొని "విస్సనా !" అని కేకవైచెను. విశ్వనాధము తిరిగిచూచి అగ్గిరాముని గుర్తించి, చిరునగవుతో నాతని జేరెను. ఇరువురును నాశూద్రుడు గూర్చుండిన తావునుజేరిరి. అగ్గిరాముడు విస్సన్నయుదంతము నామిత్రుని కెఱింగించి "విస్సనా ! నీవెట్లు తప్పించుకొని వచ్చితివి ? నిన్న చామర్లకోట స్టేషనులో సుబ్బారావుగారు నీసంగతి నెవరితోడనో చెప్పుచుండగా వింటిని" అనెను.

"ఆకనిస్టేబులలో నొకడు నాకు దగ్గరబందుగు డున్నవాడు. నాగదికి కావలిగాయుచు ప్రసంగవశమున గది కావలిగాయుండవవానికి మత్తుమందునొసగి గదికి కన్నమొత్రివ్వట కవకాశము ... జేర్చెను. ఆతడేమి చిక్కులలో పడునోకాని, నాకు చాల యుప

కారము జేసినాడు. నీవు పారిపోయినవిధము మేమెల్లరమును విని చాల సంతోషించితిమి'' అనెను. అగ్గిరాముడు సంతోషించి "విస్సన్నా! మన కార్యపట్టములో జరిగినమోసమునకు గారణ మెవ్వరో నీకేమయిన ననుమానమున్నదా ?''అని ప్రశ్నించెను.

"ఏమో ధృఢముగా చెప్పలేను. మనమున్న గూడెములోని మాలలు కక్కూరితిపడి, పోలీసువలన బహుమానము నొందుటకై అట్లు జేసియుందురు. ఏమో నీచులుకదా ?''

"కావచ్చును మిత్రుని, తననుపకారిని, మోసము జేసినవానిని భగవంతుడే దండించును. మనమిక నిచ్చటనే యీమిత్రునింటనుండి మనపని జూచుకొనవచ్చును.'' అని యాతడు స్థిరపఱచెను.

18

అగ్గిరాముడు చెప్పిన కడసారిమాటలు విశ్వనాధము హృదయమున నాటుకొని, బాధింపసాగెను. తనయందు నమ్మకముంచి రహస్యముల వెలిబుచ్చినవానియెడ మోసముచేసినవాని కు త్తరగతులుండవు. కాని, యయాచితముగా తానొనర్పబూనిన కార్యమున కట్టిసందర్భ పడుచుండుటచే యాదోషము తనయందు లేరని యాతడు స్థిరపఱచుకొని, యేదియో సంగతి జ్ఞప్తికిరాగా నాతడు పరధ్యానచిత్తుడై యుండెను. అగ్గిరాముడది గ్రహించి "ఏమో ఆలోచించుచుంటివి నన్ను విడనాడి పోవలయునని నీకు తోచినదా యేమి ? విస్సన్నా ! నేను నిన్నేవిధమైన నిర్బంధమును బెట్టను. నీయిచ్ఛవచ్చినచో నాతో నుండుము. లేదా సదారిని నీవేగుము''అనెను.

"నేనీ రెండుమూడు దినములనుండియు, మిక్కిలి ప్రయాస పడుచుండుటచే నాహృదయము పరధ్యాన పరమైయున్నది. నిన్ను విడిచిపెట్టను. నీయండనేయుండి నాకు వీలగునంత సహాయము నీకు జేయుచుండును" అని విశ్వనాథము చిరునగవుతో నాతని హస్తమున తన హస్తము నుంచుచు బల్కెను.

"విన్ననా.! ఇక మనమిర్వుర మీయింటనే యుండుదము. ఈ స్నేహితుడు రేపు తాను పనిగొని కింకొక యూరేగవలెనని నిశ్చయించుకొనియున్నాడు. కావున నీగృహము మనయధీనమున నుండును. సాయంకాల మిర్వురమును బయలుదేరి, నాపూర్వపు మకామునకేగి సామగ్రినంతయు దెచ్చికొనెదము. భోజనమైనదా? లేనిచో లెమ్ము స్నానముజేసి వంటజేసికొనుము." విశ్వనాథ మీమాటల కానందము గనబఱచి లేచి వంటప్రయత్నము జేసికొనబోయెను. అగ్గిరాముడును ఆశూద్రమిత్రుడునుగూడ వానికుపకరణములను సమకూర్చుట కాతడు వంటజేసికొను వసారాలోనికేగి యాతనికి దోడ్పడుచు నేదియో లోకాభిరామాయణమును విచ్చలవిడిగా మాటలాడుకొనుచుండిరి. విశ్వనాథము చామర్లకోటనుండి, యాతనివెంబడించినసంగతి నగ్గిరామునితో జెప్పెను అగ్గిరాముడు తనకనుమానము జనింప బండిలోనుండి దిగి యామిత్రుని యింటకరుదెంచిన గాథను, మార్గమున జేసిన చిత్రమును దెలియబఱచెను. ఒకరిసంగతి నెఱింగి రెండవవారు పకపక నవ్వజొచ్చిరి.

భోజనమైన తరువాత నెల్లరును విశ్రమింపతలచి పండుకొనిరి. కొలదికాలములో వారు శ్రమనొంది యుండుటచే కాబోలును గాఢ నిద్రామగ్నులై యీలోకమును మఱచిరి. చీకటి పడుచుండగనే వారి నిద్రనుండి మేల్కొని, భోజనములొనర్చి యాశూద్రునితో - ౧౩

మఱునాడు రాత్రి కఱుదెంచుట నిశ్చయమనిచెప్పి అగ్గిరాముడును, విశ్వనాథము-ను పెద్దాపురము ప్రయాణమైరి.

రహస్యాపరాధపరిశోధనలయందు పేరుజెందిన విశ్వనాథమును, దొంగతనమునందు జిల్లానంతయు గగ్గోలుపెట్టిన అగ్గిరాముడును మారు వేషములతో సల్లాపముల నాడుకొనుచు, పరమమిత్రులవలె పోవుచుండిరి. ఇది స్వభావవిరుద్ధముకూడ కానేరదు. శరీరలక్షణవేత్తలను భవము వలన ఘనయశస్సు సంపాదించు దొంగకును రహస్యపరిశోధకునకును రూపురేఖలయందు వ్యత్యాసములేదనియు వారు పొందు శిక్షాపద్ధతుల ననుసరించి వారివృత్తులు భేదించునేకాని ముఖవర్చస్సునను ఇతరశరీర లక్షణముల నొక్కటేయనియు జెప్పుచున్నారు. అగ్గిరాముడు రహస్యా పరాధపరిశోధకుడే యైనచో విశ్వనాథమువలెనే పేరుగాంచి యుండు నేమో!

అట్లామిత్రులిర్వురును పెద్దాపురము బోవుచుండగా, మార్గ మధ్యమున విశ్వనాథ మగ్గిరాముని పూర్వచారిత్రమును జెప్పవలయు నని చాల ప్రార్థించెను. ఏట్టకేల కగ్గిరాముడు సమ్మతించి పెద్దాపుర మేగువఱకును దనగాథ విరివిగా నెఱింగించెను. అందు మనకు ముఖ్య మైన సంగతులనెల్ల గ్రోడీకరించి పాఠకులకెఱింగించెదము. అగ్గిరాముని చర్యలెల్ల లోకవిదితమే కావున నాతడీ వృత్తి నేల ప్రవేశించెనో పాఠ కుల కెఱుంగజెప్పుట చాల యవసరము. అతడు వచించినవిధముగ తెలియజేయుచున్నాము.

"జనులనుకొనునట్లు నేను మాలవాడనుగాను. శూద్ర వంశ జుడను నాజన్మస్థలము. పెద్దాపురమునొద్ద నొకగ్రామము; నాజనకుడు చాలకాలము చెన్నపట్టణములో నొక [illegible] పనిచేయుచుండుటచే

నావిద్యాభ్యాస మంతయు జెన్నపట్టణముననే జరిగెను. నేనచ్చట నాల్గవఫారమువఱకును విద్య నభ్యసించితిని. నాతల్లి గతించుటచే నా తండ్రి యుద్యోగమును జాలించి స్వగ్రామమున కరుదెంచి, విశ్రాంతి బడయనెంచెను. మేమిర్వురమును పెద్దాపురమునుజేరితిమి. వేసవికాలవు శెలవులగుటచే నేనుతిరిగి విద్యనేర్చుకొనుట కచ్చటకునుబోవక, నా తండ్రితోనుంటిని; నాకప్పుడు పదునేడవయేడు; ఇట్లు మేమురుదెంచిన నెలదినములకు మాదురదృష్టవశమున చెన్నపట్టణమున నాతండ్రివలన నపకారమునొందిన పోలీసిన్స్పెక్టరు పెద్దాపురమునకు బదిలీ చేయ బడెను. నాతండ్రికంపినీవిషయమున మోసము దలపెట్టిన యీతని దురుద్యమమును కంపెనీవారితో జెప్పి తనున్మాలమున పై అధికారుల కెఱిగించి, యీతనినుద్యోగమునుండి కొంతకాలమునస్పెండు. జేయిం చెను. ఆతడావిషయమును మనమునునిడుకొనెను. కొలదిదినములలో నాతడు మేమున్నతావును గనిపెట్టెను. నాటినుండియు నాతడేదియో యొకవిధమున మమ్ముల బాధించుచుండెను. ఇట్లొకవారము పదిదిన ములు జరిగినవెనుక నే నింటలేకుండ జూచి యీతడు నాయింట బ్రవే శించి నాతండ్రిని బెదరించి, యింటిలోనిసామానునంతయు స్టేషనునకు గొనిపోయి నాతండ్రిని చోరీయాస్తిని గొనినాడనియు, శిక్షార్హుడ నియు, ఖైదులోనుంచెదననియు బెదరించెను. నే నింటికరుదెంచునరికి నాతండ్రి తన వార్ధక్యమున సంభవించిన యీపరాభవమునకు వగచి పై అధికారి కీతనిదౌర్జన్యమున దెలుపవలయునని ప్రయాణమై మనో వ్యధచే దేహము కంపింప ముందడుగుబెట్టలేక మితిలేనియాయాసము కనింప మంచముపైబడి యిపుడో యింకనో యనునట్లు పడియుండెను కేనీవృత్తాంతమంతయు నాతనివలన వింటిని. నేనేగి పై యధికారుల కెఱింగించుటకు నాతండ్రియవస్థవలన వీలుగలుగలేదు. అప్పుడ [illegible]

[illegible]ండ్రి కీదురవస్థదెచ్చినవానిపై కసిదీర్చుకొన [illegible] జేసుకొం[illegible]

అదివిని నాతండ్రి "నాయనా! ఎన్నడును రక్తమును మాత్రము నీ కంటజూడవలదు. అటుకాకుండ నీయిచ్చవచ్చినట్లు నీకసిదీర్చుకొనుము అదియేనాదీవన" అని ఆశీర్వదించిపరలోకగతుడాయెను. ఆతని యంత్య క్రియలను జరిపి నేనాయూరిననుంగలేక రెండు మూడు మాసముల వఱకు నటునిటు దిరుగుచు నాయిన్స్పెక్టరు స్థితిగతులను కనుగొను చుంటిని. ఒకదినమున నల్లచెరువు సత్రమున నేను పరుండియుండగా నేదోయొక కేసుపై యాతడు నాసత్రమున కరుదెంచి మకాముజేసెను. సమయము లభించినదని తలంచి యాతడొంటిగాయున్న సమయమున నాతని గది ప్రవేశించి యాతనిసామానును చల్లగా దీసికొనివచ్చుచు నొకకాగితముపై "ఛండాలుడా! నిన్ను చంపదలంచక పోవుటచే బ్రతికితివి. నాసంసారమునకు దెచ్చినయపవాదునకును నష్టమునకును నీ కిదియేశాస్తి. అగ్గిరాముడు నిన్నింకను వదలడు" అని వ్రాసి యాతని గుండెపై నుంచి వానిసామానుతో పారిపోయితిని, ఆసామానులో నాతని కాకితములును కూడ కొన్నికలవు నేనువాడుచుండిన పిస్తోలాతనిదే అగ్గిరాముడనునామము నా దినముననే ధరించితిని. నాపూర్వపునామము వేంకటస్వామి ఆపేరకస్మాత్తుగా స్ఫురించుటచే నేటివఱకు నదియే వాడు చుంటిని. ఇక చెప్పునదేమున్నది. నాటితో స్థిరపడినది. ఇక దొంగనై లోకోపకారము జేయమొదలిడితిని. ఆయిన్స్పెక్టరు గ్రామమున నుండునంతకాలము నాతనియింట నేసామాను నుంచెడివాడనుగాను మారువేషములను ధరించి మాయోపాయములతో నాత డాయూర నుండుటకు భయపడునట్లుజేసితిని. ఆతడన్నిదొంగతనములను నాతలపై పెట్టుచు, నన్ను బట్టుకొనుటకు బ్రయత్నము లాచరించుచు నా గ్రామ మునుండి బదిలీచేయించుకొని, దూరముగా పారిపోయెను. ఈ పంద్రెం[illegible] సంవత్సరములనుండియు నే నీవిద్య కనువగునుపాయముల నని[illegible] సమార్జించితిని. దేహమును బలపఱచుక[illegible]ని

మిత్రు లిర్వురును పెద్దాపురమింకను జీకటియుండగనే జేరి పాడుబడిన కోటలోని యగ్గిరాముని నివాసస్థలమున కేగి విశ్రమించిరి. వారచ్చటనే వండికొని భుజించి హాయిగా సాయంకాలమగువఱకును విశ్రాంతి దీసికొని చీకటిపడినవెంటనే ముఖ్యమైన సామానులంతయు దీసికొని తిరిగి తెల్లవారుసరి కేర్పఱచుకొనిన నూతన నివాసమును జేరి ప్రయాణమై పోదలంచిన యాగృహాధిపతిని సాగనంపి బడలియుండు టచే నిద్రాపరవశులై రి. మధ్యాహ్నము భుజించినతర్వాత నగ్గిరాముడు విశ్వనాథముతో భావినిగుఱించి యిట్లు చర్చించెను.

విస్సన్నా ! నేటిరాత్రి బయలుదేరి నేను రాజమండ్రి కేగి యొకయధికారియింటి కొకసారి పోవలయునని యున్నది. అది చాల అపాయకరమేయైనను, చేయవలసియున్నది. ఏలనందువా ! ఆతడు చాల ముక్కోపియని ప్రతీతి. ఆతనికొకసారి దర్శనమిచ్చినగాని, బాగుం డదు. ఇన్నిదినములనుండియు నాతడునాపై కారములను మిరియము లను నూరుచున్నాడు. ఆతనికొకసారి నాసామర్థ్యమును రుచిచూపింప వలయునని యున్నది. మనగుంపంతయు పోలీసువారిచేతులలో బడి నది. వారి నేదైన నుపాయముపన్ని జెయిలునుండి తప్పించుకొనున ట్లేర్పాటులు జేసిరావలయును. రాజమండ్రి కేగి ప్రయత్నములన్నియు జేసికొనిరావలయును. నేడో రేపో మనవాండ్రను రాజమండ్రి పంపె దరు. ఐనను నీవుకూడ నేదైన మారువేషము ధరించి, కాకినాడ కేగి వీలగునేని మనవారలకు ధైర్యముజెప్పి యావద్వృత్తాంతముల నెఱింగి రావలయును, నేడు చతుర్దశికదా ! విదియనాడు చీకటిపడునప్పటికి నేను తిరిగివచ్చెదను. నీవీవర్తమానము నంతయు దెలిసికొని నే నరు దెంచునరి కిచ్చటకు రావలయును, వీలగునేని నాకుగూడ వండియుం చుము. నీవు కాకినాడలో చాల జాగ్రతతో మెలగవలయును. తిరిగి

నీవిచ్చట కరుదెంచునప్పు డెవ్వరును వెంబడింపకుండ జూచుకొనవల యును. ఈసాయంకాలమే బయలుదేరి పోవుదము. నీవాదినమునకు రావేని, నీవుకూడ వారిచేత జిక్కితివని యనుకొనెదను. నేను రాని యెడల నీవధైర్యమునొందక యిచ్చటనే యుండవలయును. నాకేవిధ మైన విపత్తును రాదులెమ్ము."

"తప్పక నే నావేళకే యరుదెంతును. నీవుమాత్రము జాగ్ర తగా నుండినచో మాకెన్నడు నేవిధమయిన లోటును గలుగదు" అని విశ్వనాధుడు తన నిశ్చయ మెఱింగించెను.

19

విశ్వనాధ మానాడు సాయంకాలమైన వెనుక చామర్లకోటవఱ కును నడచిపోయి యచ్చట రైలునెక్కి రాత్రి 12 గంటలు దాటిన తర్వాత కాకినాడ ప్రవేశించి, తిన్నగా సుబ్బారావుగారి యింటికేగి దానును లేపి పండుకొనెను. అగ్గిరాముడు బిక్కవోలువఱకు నడచి పోయి సూర్యోదయము కాకమునుపే రాజమండ్రి జేరెను. అతడు మారువేషమున నుండెను. తన శిరోజములను దగ్గరగా కత్తెరవేయించి మీసముదీసివైచి, నామములను ధరించి సాతానివలెనుండెను. అతడు తిన్నగా కంభమువారి సత్రమునకేగి యచట బస జేసెను.

రెండుదినములవఱకు కాతడాయూరనే మకాముజేసి తనపని నంత యుదీర్చికొన బ్రయత్నించుచుండెను. పాడ్యమినాడు సాయంకాల మాతడాయధికారిని జూడబోయి యాయన బంగాళయరుగుపై చా వఱకుకూర్చుండెను. కాని యాతని అతియు గతియుగ గొనువాడు లేకుండెను. ...ంటిగానున్నప్పుడా యధికారి ...గొనవలెనని యాత

ద్వారమూలకూర్చుండుటచే లోపలికేగి తిరిగివచ్చువారి కాతడు గోచరింపకుండెను. ఇట్లొక రెండుగంటలవఱ కాతడు గూర్చుండెను. తానెవరికొఱకరుదెంచెనో యాతడీవలకు రాకుండుటయు, నాప్రక్కవసారాయందుండినట్లు స్ఫురించుటయు, జూచి అగ్గిరాము డా ప్రక్కకు దొంగిజూచెను. ఆతడొక్కడే యుండెను. చేతిలో నేదియోగ్రంథము నుంచుకొనియాతడు తనకోటును పడకకుర్చీకి దగిలించియట్లే కునుకుచుండెను. అగ్గిరాముడు మెల్లగ నాతావునకుజేరెను. ఆయనకు మెలకువ రాలేదు. రెండునిమిషములవఱకు జూచి యతడు విసిగి యిక నిద్ర నుండి మేల్కొనడని గ్రహించి, యా చెంతనున్న కోటును మెల్లగ గైకొని పలాయితు డాయెను. రాత్రిపదిగంటల కాతడు తనబసజేరి, ఆ కోటు నొక బంగీగా కట్టి లోపల "అగ్గిరాము డంపినాడు" అని యొక కాగితముపై వ్రాసియుంచి, ఆబంగీ మఱునాడు పోష్టులో బంపవలయునని నిశ్చయించుకొని, బండికట్టించుకొని తెల్లవారుసరికి కడియము జేరెను. ఆసాయంకాలము చీకటిపడుసరి కాతడు తిరిగి తననివాసమును జేర వచ్చుచుండెను. ఆయధికారి నిద్రనుండి మేల్కొని, లోనికిపండుకొనబోవునప్పుడు తనకోటుకై చూచుకొనెను. అది కానబడకుండుటచే నింటిలోనుండెనేమోయని లోనికేగి వెదకెను. తనకెందును కోటు కనబడకుండుటచే ఆతడు బంట్రోతులను బిలిచి వారిని దూషించి వెదకుట కాజ్ఞనిచ్చెను. ఎందువెదకినను గానరాలేదు. బంట్రోతులను పనినుండి తీసివైచెదనని బెదరించి కలగినమనస్సుతో నాతడు నిద్రపోయెను. మఱునాడుదయమున గూడ యాతడు వెదకించెను. కాని లాభము లేకపోయెను, ఆకోటు బంగీగా కట్టబడి, కడియము పోష్టాఫీసులోనుండి తన పేర నంపబడుచుండెను.

[illegible]నాధ మామఱునాడుదయముననే మేలచేరి దానును [illegible] [illegible]తనితో చాలవఱకు రహస్యముగ మాటలాడెను. ఇంతలో [illegible]

రావుగారు కూడా కాఫీ, ఫలహారములను దీసికొని, యాగదిలోని క
డెంచెను. విశ్వనాథ మాయనను గూర్చుండ నియమించెను. ముగ్గురు
ఫలహారములను జేసిరి.

"సుబ్బారావుగారు! మీపని నెరవేరినది. ఇక మూడవనాడు
యమున మీకగ్గిరాముని దర్శనము జేయించెదను మీరేయనుమానవ
నొందవలదు"

"మీయనుగ్రహామువలన దిరిగి నాతిండి నాకులభింపగలద
ఏమేమిప్రయత్నములను జేయవలయునో సవిస్తరముగా తెలివినచ
నేను సిద్ధముగా నుండెదను."

"మీరేవిధమైన ప్రయత్నములను జేయనవసరములేదు. ఆ
డుదయముననే మీరు నాగది తలుపు దీయునప్పటి కగ్గిరాముడ
దుండును మీరు భయపడవలసిన యవసరములేదు. మీరుమాత్రవ
వానినేమియుననవలదు. మీరేకాదు మీజవానులాతని నెంతమాత్రవ
నిందింపవలదని శాసింపవలయును. దానికేమికాని మిగిలిన వారింక
నిచ్చట జెయిలులోనున్నారా? లేక రాజమహేంద్రవరము వారిని బం
తిరా? అగ్గిరాముడు వచ్చునప్పటికి వారెవ్వరు నిచ్చట నుండరాదు."

"వారిని రేపు రాజమంత్రి పంపవలెనని ప్రయత్నించుచు
న్నాను. రేపుమధ్యాహ్నము తప్పక రాజమండ్రి పంపివై చెదను.
యభ్యంతరముండదు."

"సరే లెండు నేనును జాను నూరులోని కేగి వచ్చెద-
కలవా?" అని యిర్వురును దుస్తులను ధరించి యూరులో నటు
సంచరించుచు రహస్యముగా యావద్వృత్తాంతమును మాటలాడుకో
భోజనమున కింటికి వచ్చిరి.

ఆమరునాడు చీకటిపడుసరికి విశ్వనాథమును నారాయణదాసు ను అగ్గిరాముడు నూతనముగా నేర్పఱచుకొనిన నివాసస్థలమును జేరి లోపల బ్రవేశించి తమతో దెచ్చికొనిన ఫలహారమును భుజించి యించుక కాలము విశ్రమించిరి. అనంతరము వారిద్వరును గూడి ఆ యింటి పీధిగుమ్మమునకు గడపకు లోపల మోకాలులోతు గోతి నొక దానిని దీయనారంభించిరి, రాత్రి పండ్రెండుగంటలకు వారిపని నెరవేరు టయు వారు తలుపువైచికొని నిద్రించిరి. ఆమరునాడుదయమున తమ కుగావలసిన సామగ్రినంతయు సిద్ధముగావించుకొని, భుజించి సాయం కాలమగుసరి కతిజాగరూకులై యగ్గిరాముని రాకకు వేచియుండిరి.

అగ్గిరాము డరుదెంచునరికి రాత్రి ఏడుగంటలాయెను. ఆతడరు దెంచి వీధితలుపు దట్టెను. లోపలనున్న యిద్వరును గోతి కిటునటు నిలిచి తలుపుదెరచిరి. లోపల నంతయు చీకటిగనుండెను." దీపమేది ? విస్సన్నా !" అని అగ్గిరాముడు గడపదాటెను. ఆతడా గోతియందు బడెను. నారాయణదాసు తత్క్షణమే యాతనిసందిట బట్టుకొనెను. విశ్వనాథము చురుకుగా నాతని దండలను విఱిచికట్టి యతనిపాదములను గూడ బంధించి, మొలనున్న పిస్తోలు నూడబెరికికొని, "మాటలాడి నచో నీపరువు నీకు దక్కదు"అని బెదరించి, వాని నాగోతినుండి నారాయణదాసు సహాయమున నీవలకులాగి చేతులను గాళ్లను తిరిగి బంధించి, దీపమువెలిగించెను. అగ్గిరాము డాశ్చర్యమగ్నమానసుడయి దీపపువెలుగున విశ్వనాథమును గుర్తించి, విస్సన్నా ! ఇంతమోసము దలపెట్టిన నీకు త్తరగతులుండునా ? పోలీసువారిచ్చు స్వల్పబహుమాన మున కాశపడి, నన్ను బట్టుకొనదలపెట్టితివా ? ఎంత విశ్వాసఘాతకుడ వైతివి? అనెను. స్నేహముచేత నెంతవానిచేనైనను విషము ^వ వచ్చును. కానివైరమున నమృతమునైన దినిపింపలేరు. "మొలని

తిరుగుచు వారితో భుజించుచు నుండుటచే విశ్వనాథము కగ్గిరాముడు దొరకెను. కన్నులు నిప్పులుగక్కుచు నగ్గిరాముడు తీక్షణముగా విశ్వనాథమువైపు జూచుచుండెను.

"అగ్గిరాముడా! కాదుకాదు. వెంకటస్వామి! నేను విస్సన్నను కాను. నేను విశాఖపట్టణకాపురస్థుడను విశ్వనాథమనువాడను. ఈతడు నాబావమఱది నేను రహస్యాపరాధ పరిశోధకుడను నిన్నుపట్టి యప్ప జెప్పినగాని తనతిండి పడిపోవునని నామిత్రుడగు సుబ్బారావుగారు కోరుటచే నిన్నును నీగుంపును వెంటాడి బంధించితిని. నీయందు నాకొక సద్బుద్ధి పుట్టుటచే, నిన్నెట్లయిన నాతో నుంచికొనవలయునను నుద్దేశ ముతో నున్నానను దీనికి నిదర్శన మిచ్చుట నెవ్వరును బోలీసువారు లేకుండటయే! ఆవిషయము నీవే యాలోచించుకొనవలయును. నిన్న దినముననే మేమిర్వురమును దీసికొనిపోయి యుదయమున సుబ్బారావు గారి కప్పజెప్పెదము ఆయనకు జేసిన వాగ్దాన మప్పటిలో తీరిపోవును. నాయందు నీకు క్రోధము వలదు. నేనెవ్వడనో నీకెఱింగించిన నీవలన మోసము జరుగుననియు నిక నాకంట బడవనియు నిన్నిరాత్రి మేమిర్వుర మును గూడి యీప్రహరోపాయముచే నిన్ను బంధించితిమి.

అగ్గిరాము డాలోచించుచుండెను. ఆతని ముఖముననున్న కోపము క్రమముగా తగ్గిపోయెను. ఆతడు విశ్వనాథమువైపు చూచుచుండెను,

"విశ్వనాథముగారి పేరొకసారి వినియుంటిని. ఇన్నిదినములును వారు నాతో మెలగితిరని యిప్పుడు నాహృదయమున నాహ్లాదము జనించుచున్నది. నాకేమిలెందు ఖైదులో మీరు మీమిత్రున కొసగిన వాగ్దానము జెల్లించుకొనుటకు నన్ను దీసికొనిపోవచ్చును. కాని ఖైదులు శాశ్వతములు కావు. అభేద్యములుకావు నాదారినేను చూచుకొన గలను.

అని అగ్గిరాము డేమేమో చెప్పుచుండగ నాతనిమాట కడ్డయి విశ్వనాథము తన హృదయమిట్లు సంపూర్ణముగ వెలిబుచ్చెను.

"నాయొద్ద నిదివఱ కెన్నిదినముల నుండియో విశ్వాసముగా నుండి నాకు పరిశోధనలలో చాల సహాయము జేయుచున్న కొండడను వాడు గతించెను. నాటినుండి నేటివఱకు నాతనిస్థానము నాక్రమించుట కెవ్వరును దగినవారు లభింపలేదు. నేను నీతో నిన్ని దినములుండియు మెలంగుచుండుటచే నీసంగతి బాగుగ దెలిసికొని నిన్ను సన్మార్గమునకు ద్రిప్పుటయే నాముఖ్యోద్దేశముగా బెట్టుకొనియుంటిని. నిన్ను విడ నాడను అని విశ్వనాథమును నారాయణదాసును నాటిరాత్రి చాల వఱకు బంధింపబడిన యగ్గిరామునితో బ్రసంగించి యాతనివలన నవసర మగు వాగ్దానములన్నియు గైకొని యాతని కుపయోగించు మార్గ మును సవిస్తరముగ బోధించి తెల్లవారుటకు బూర్వమే వానిని చామర్లకోటవరకు దీసికొనివచ్చి సూర్యోదయము కాకపూర్వమే తాముండుగదితల్పు దీసి, అగ్గిరాము నందుంచి, సుబ్బారావుగారిని మేల్కొల్పిరి. అగ్గిరాముని ముఖము నవలోకించినచో నాతడు రాత్రి జరిగినసంభాషణమువలన, చాల సంతుష్టినందినట్లు కనబడుచుండెను. అంతియే కాదు. విశ్వనాథము చెప్పినమాటలవలన నిదివఱ కాతనిపై నున్నకోపమంతయు నశించుటయేకాక మితిలేని విశ్వాస ముదయించిన ట్లాతని చూపులే నిదర్శనము.

సుబ్బారావుగా రరుదెంచిరి. ఆయన తన నేత్రములను నమ్మ లేక, విశ్వనాథమును పలుకరించెను. విశ్వనాథమాయన కగ్గిరాముని బంధించి తెచ్చితినని చెప్పి వానిని జూపించెను. వెంటనే యాయన కానిస్టేబులకు కబురంపి, అగ్గిరామునెడ నాయన చూపిన మర్యాదయే విశ్వనాథమువలన యాయన పొందిన మహోపకారముయొక్క ఎన్నిక తను చాటగలదు.

"విశ్వనాథముగారు! మీమేలు నేనేమని కొనియాడగలను పనిలోనుండి తప్పింపబడకుండ నాకడ్డుపడి నాతిండిని నాకు నిలిపి వేయి జన్మములకైనను, నేను మీఋణమును దీర్చికొనలేను. నా మీరుతప్ప గురువును, దైవమును లేడని నమ్ముచున్నాను."

"మిత్రునకు నాచేతనైన సహాయము జేసితిని. దానికంత పొ డనేల? సుబ్బారావుగారు! నేనుస్తోత్రప్రియుడను గానని మీరె యిట్లూరక యీస్వల్పకార్యము నుగ్గడించుట నాకు కోపకారణమ కాకపోయినను, మనస్సునకు నచ్చదు. నేనిట్లుంటినని మీరన తలంప వలదు" సుబ్బారావీ పల్కుల నాలించి పకపక నవ్వుచుండెను

"అయ్యా! నాపని నెరవేరినది నేనును మాదాసును, మధ్యాహ్నమే భోజనానంతరము బయలుదేరి మాయూరేగెదము మీరుకోర్టుకేగి యుగ్గిరాముని మేజస్ట్రీటుగారియొద్ద హాజరు పెట్టవ యునేమో? ఇప్పుడే మాకనుజ్ఞ నొసగవలయును. తరువాత మీ దొరికియుండడు."

సుబ్బారావుగారు వారినాప నెంతయో ప్రయత్నించెను. వారిర్వురు దొందరపనియున్నదని తమమాటనే నెగ్గించుకొని, భో నంతరము బయలుదేరి, విశాఖపట్టణ మేగుటకుమారుగా పిఠాపుర సాయంకాలమువఱ కచ్చటనేయుండి, చీకటిపడినవెంటనే, తమసా నుతో రైలుస్టేషనుజేరిరి. నారాయణదా సచ్చట నాసామానునకు గావలియుండె విశ్వనాథము బయలుదేరి, యెచ్చటికో పోయెను.

ఇక గాకినాడలో నామధ్యాహ్న ముగ్గిరాముడు కోర్టునకు కొనిరాబడి మేజస్ట్రీటుగారి యెదుటకు దీసికొనిపోయెను. కోర్టు జన

“ దాసూ ! కొండడు చనిపోయినాడని యిన్ని దినములనుండియు విచారించుచుంటిమి కాని, నేటికి మనకొక క్రొత్తకొండడు లభించిన డోయి ! సందిట నదిమిపట్టితినని నీపై నాతనికి కోపములేదు, లెమ్ము ఏమనెదవు కొండా?” క్రొత్తకొండడు తనయదృష్టవశమున విశ్వనాథము నేవలభించినదని సంతసించుచు, నాతనిపాదములపై వ్రాలెను. విశ్వనా మాతని లేవనెత్తి.

“ ఇక నీపూర్వపుజీవనము నెల్లమఱచి, నూతనుద్యోగమున నభ్యుదయము నొందెదవుగాత ” అని యాతని ప్రేమపూర్వకముగా దీవించెను.

సమాప్తము

(దొంగరాముని గురించి వేరొకగ్రంథమున దెలియజేయబడును)

